

Nr 226.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om skiljemän och lag om ändrad lydelse av 46 § utsökningslagen; given Stockholms slott den 22 mars 1929.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om skiljemän och lag om ändrad lydelse av 46 § utsökningslagen.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Georg Bismark.

F ö r s l a g
till
L a g
om skiljemän.

Häriigenom förordnas som följer:

Skiljeavtalet.

1 §.

Fråga av tvistemåls beskaffenhet, varom förlikning kan träffas, så ock fråga om ersättning för skada på grund av brott må, då tvist härom uppstått, genom avtal mellan parterna hänskjutas till avgörande av en eller flera skiljemän. Skiljeavtal om sådan fråga kan ock avse framtida tvist, härflytande av visst rättsförhållande, som angives i avtalet.

Skiljemän må ej upptaga fråga, varom rättegång eller lagsökning pågår, dock att rättegång ej hindrar skiljemannaförfarande, där anmälan om målets nedläggande skett hos rättens ordförande.

2 §.

Slutes skiljeavtal utan förbehåll om rätt för parterna att klandra skiljedomen, skola de anses hava utfäst sig att åtnöjas med densamma.

Denna lag äger icke tillämpning å skiljeavtal, som innefattar förbehåll om rätt för parterna att klandra skiljedomen.

3 §.

Har, sedan yrkande framställts om skiljeavtals tillämpning, part bestritt yrkandet, eller har part, som skolat välja skiljeman, ej fullgjort vad honom i sådant avseende åligger, och vill motparten, hellre än att vidare påkalla skiljedom i tvisten, utföra sin talan vid domstol, må skiljeavtalet ej utgöra hinder för tvistens prövning vid domstol.

4 §.

Ej må gentemot part, som har hemvist utom riket och ej skulle, i tvist av den art varom fråga är, kunna sökas vid svensk domstol, skiljemannaförfarande enligt denna lag inledas, med mindre avtalet innebär, att förfarandet skall äga rum här i riket, eller parten eljest därtill samtycker.

Skiljemännen och huru de utses.

5 §.

Emot skiljeman gälle dessa jäv:

1. om han är omyndig;
2. om han blivit dömd ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till straffpåföljd, varom sist förmäles, eller om han blivit dömd ovärdig att föra annans talan inför rätta;
3. om han såsom domare eller eljest å tjänstens vägnar prövat den fråga, varom skiljedom äskas, om han vittnat i saken eller yttrat sig såsom sakkunnig i tvistefrågan, om han eller någon, som till honom är i den skyldskap eller det svågerlag, som utgör jäv mot domare, äger del i saken eller kan därav vänta synnerlig nytta eller skada, eller om han är part i en lika sak;
4. om han är med part i den skyldskap eller det svågerlag, som utgör jäv mot domare, om han är parts vederdeloman eller uppenbara ovän, om han av någondera parten åtnjuter lön eller underhåll, om han lyder under någondera partens förmanskap, om han varit part behjälplig att förbereda eller utföra hans talan i saken eller om han mottagit eller betingat sig ersättning i strid mot vad i 23 § stadgas;
5. om eljest särskild omständighet föreligger, som är ägnad att minska förtroendet till hans opartiskhet; samt
6. om mot uppdragets utförande för honom möter hinder, som kan antagas bliva långvarigt.

Den, som åtnjuter lön eller underhåll av kronan, vare ej på grund därav jävig såsom skiljeman i sak, däri kronan är part, såvida han icke är anställd hos eller under den myndighet, vars verksamhet saken angår.

Söker någon sak med skiljeman eller tillfogar honom något med ord eller gärning i uppsåt att därmed göra honom jävig, skall det ej räknas för jäv.

6 §.

Hava parterna ej enats om skiljemännen och ej heller överenskommit, till vilket antal och på vad sätt de bära utses, skola skiljemännen vara tre, av vilka vardera parten väljer en och de sålunda valda tillkalla den tredje.

7 §.

Skola parterna var för sig välja skiljemän, och har endera parten skriftligen underrättat motparten om sitt val, vare denne, där ej annorlunda är överenskommet, pliktig att inom fjorton dagar lämna den andra parten skriftlig underrättelse om sitt val av skiljeman.

Part, som lämnat motparten underrättelse om sitt val av skiljeman, må ej utan motpartens medgivande återkalla valet.

8 §.

Fullgör ej part, som skall välja skiljeman, vad honom i sådant avseende åligger, eller kunna, i det fall att skiljeman skall utses av andra skiljemän, dessa ej ena sig om valet, skall, såvitt ej parterna annorlunda överenskommit, skiljeman på parts ansökan utses av överexekutor.

Skall skiljeman väljas av annan än part eller skiljemän, men underlåter denne att inom skälig tid förrätta valet, vare, om ej annat av parterna bestämts, skiljeavtalet förfallet, såvitt gäller den tvist, varom fråga är.

9 §.

Har någon, som blivit genom skiljeavtalet utsedd till skiljeman, avlidit, vare avtalet förfallet, där ej parterna annorlunda överenskommit. Har skiljeman, som utsetts på sätt nu nämnts, av sagt sig uppdraget, eller varder han av jäv eller annan anledning hindrad att fullgöra det, vare lag samma i avseende på den tvist, som är i fråga.

10 §.

Om skiljeman, som ej är nämnd i skiljeavtalet, avgår, skall, såvitt ej parterna bestämt annorlunda, överexekutor på parts ansökan utse annan skiljeman.

Hade skiljemannen avlidit, eller berodde hans avgång av jäv eller laga förfall, som uppkommit efter valet, välje dock, därest ej annat är av parterna bestämt, den eller de, som utsett skiljemannen, annan i hans ställe; och gälle om sådant val i tillämpliga delar vad i 7 § är stadgat.

Befattar sig skiljeman, som ej är nämnd i skiljeavtalet, icke med arbetet på sätt för dess vederbörliga fortgång kräves, skall han på parts ansökan av överexekutor skiljas från uppdraget och, därest ej annat av parterna bestämts, annan av överexekutor förordnas i hans ställe.

Förfarandet.

11 §.

Tillämpning av skiljeavtal må påkallas av envar av parterna.

Avser skiljeavtalet uppkommen tvist men är det icke skriftligen upprättat med tydligt angivande av tvistefrågan, eller avser avtalet framtida tvist, skall den, som påkallar dess tillämpning, skriftligen meddela motparten uppgift på den eller de frågor, varom skiljedom äskas. Utan hinder av vad nu sagts må skiljemännen upptaga fråga, om vars hänskjutande till skiljemännen parterna inför dem enats.

12 §.

I skiljenämnd, som består av flera ledamöter, skall en av dem föra ordet. Ordförande vare, i brist på annat åsämjande, skiljeman, som tillkallats av andra skiljemän eller av överexekutor förordnats i sådan skiljemans ställe.

Ordföranden har att bestämma lämplig ort och tid för skiljemännens sammanträde, ombesörja kallelser och andra expeditionsgöromål samt leda förhandlingen.

13 §.

Under iakttagande av nedan givna bestämmelser om förfarandet hava skiljemännen att, i den mån hinder ej möter, tillämpa vad parterna därom må hava föreskrivit och att i övrigt handlägga saken opartiskt, ändamålsenligt och skyndsamt.

14 §.

Skiljemännen skola bereda parterna erforderlig tillgång att muntligen eller skriftligen utföra sin talan. Underlåter part utan giltigt förhinder att begagna sig härav, äga skiljemännen avgöra tvisten på föreliggande utredning.

15 §.

Om parterna ej annorlunda bestämma, äga skiljemännen vidtaga åtgärder för utredningens främjande såsom att anmoda part eller sakkunnig eller annan att infinna sig för att höras i saken eller uppmana part eller annan, som innehar skriftligt bevis, att hålla det till handa. Skiljemännen äga ej stadga vite eller eljest använda tvångsmedel, ej heller upptaga ed.

Vill part, att vittne eller sakkunnig skall höras inför domstol, göra ansökan därom hos den allmänna underrätt, inom vars område vittnet eller den sakkunnige vistas. Hava skiljemännen prövat åtgärden nödig, och tillhandahålles erforderlig utredning till ledning för förhöret, skall rätten anställa förhör, därest laga hinder ej möter; och skall om sådant förhör i tillämpliga delar gälla, vad som är stadgat om vittnesförhör, som i rättegång hålles vid annan domstol än den, där rättegången är anhängig.

16 §.

Samtliga skiljemän skola deltaga i tvists avgörande. Uppkomma mellan dem olika meningar, gälle, såvitt ej annat är bestämt av parterna, den mening, om vilken mer än halva antalet av skiljemännen förenar sig. Är ej flertalet bland skiljemännen ense angående fråga, som blivit överlämnad till deras prövning, vare i avseende därå skiljeavtalet förfallet, där ej parterna annorledes överenskommit.

17 §.

Skiljedom skall avfattas skriftligen och undertecknas av skiljemännen. Skiljemännen böra så snart ske kan och senast omedelbart efter skiljedomens meddelande underrätta parterna, när och var den hålles till handa.

18 §.

Parterna äga bestämma viss tid, inom vilken skiljedom skall meddelas. Är ej skiljedomen meddelad inom denna tid, vare skiljeavtalet förfallet med avseende å den tvist, som överlämnats till skiljemännens prövning.

Hava parterna ej föreskrivit tid för skiljedoms meddelande, skall skiljedomen meddelas inom sex månader räknade från den dag, då skiljeavtalet slöts, eller, där skiljeavtalet avser framtida tvist eller ej är skriftligen upprättat med tydligt angivande av tvistefrågan, från den dag, då dess tillämpning påkallades i den ordning, som i 11 § sägs; dock skall, därest tvist om skiljeavtalets giltighet eller tillämplighet inom nämnda tid varder anhängiggjord vid domstol, tiden för skiljedoms meddelande räknas från den dag, då sådan tvist blivit slutligen avgjord. Överexekutor må likväl, när särskilt skäl därtill är, på ansökan av part medgiva förlängning av den i detta stycke bestämda tiden, dock icke, utan synnerlig anledning, med mera än sammanlagt sex månader. Skiljeavtalet vare i avseende å den ifrågakomna tvisten förfallet vid den fastställda tidens utgång, där ej dessförinnan antingen meddelats skiljedom eller rörande tidens förlängning gjorts ansökan, som bifalles av överexekutor.

19 §.

Hava i saken framställts flera yrkanden, må skiljemännen, där det kan ske utan förfång för part, giva dom över något eller några av dem, ändå att förhandlingen angående de övriga icke avslutats. Likaledes må skiljemännen, där part till viss del medgivit ett yrkande, giva särskild dom över vad som medgivits.

Skiljedoms ogiltighet och klander å skiljedom.

20 §.

Skiljedom är ogill:

1. om ej giltigt skiljeavtal förelegat;
2. om skiljedomen ej är så avfattad och undertecknad, som i 17 § sägs; eller
3. i den mån skiljemännen dömt angående fråga, som ej enligt lag må skjutas under skiljemän, eller om, då domen meddelades, sådant hinder mot skiljemannaförfarande, varom i 1 § andra stycket sägs, förelåg.

Saknas skiljemans underskrift, föranleder detta dock icke domens ogiltighet, om den är undertecknad av de flesta skiljemännen och dessa å domen intygat, att den, vilkens underskrift saknas, deltagit i tvistens avgörande.

Är domen ogill i någon del och kan den av sådan anledning ej verkställas i övrigt, vare den ogill i allo.

21 §.

På parts talan skall skiljedom av domstol hävas:

1. i den mån skiljemännen överskridit sitt uppdrag eller meddelat dom efter utgången av den därför bestämda tiden;

2. om skiljemännen dömt i fall, där skiljemannaförfarandet ej bort äga rum här i riket;

3. om skiljeman var jävig eller ej utsedd i behörig ordning; eller

4. om, utan partens förvällande, i avseende på ärendets behandling förelupit annat fel, som med sannolikhet kan antagas hava inverkat på utgången.

Fel, som nu sagts, må icke av part göras gällande, där han genom att utan gensaga inlåta sig på förhandling eller annorledes bör anses hava avstått från att åberopa felet.

Klander skall instämmas inom nittio dagar från det parten fått del av skiljedomen i huvudskrift eller bestyrkt avskrift. Försitter parten denna tid, är hans rätt att klandra domen förverkad.

22 §.

Finner överexekutor skiljedom så mörk, att verkställighet ej kan meddelas därå, utgör skiljedomen ej hinder för part att till domstol instämma den fråga, skiljemännen sålunda prövat.

Skiljedomskostnaderna.

23 §.

Skiljeman må ej av part mottaga eller betinga sig ersättning, med mindre lika förmån tillkommer honom från andra parten. Avtal, som häremot strider, vare ej gällande; och vare skiljeman skyldig återbära vad han obehörigen mottagit.

Har giltig uppgörelse ej träffats om skiljemännens ersättning, skola parterna, en för alla och alla för en, gälda skiljemännen skälig ersättning för deras arbete och omkostnader. Om annat icke överenskommits mellan parterna och skiljemännen, äga skiljemännen i slutlig skiljedom fastställa ersättningens belopp särskilt för varje skiljeman och ålägga parterna betalningsskyldighet härför.

Ej må skiljemän hålla domen inne i avbidan därå att ersättning till dem gäldas.

24 §.

Om parterna ej annorledes överenskommit, äga skiljemännen på yrkande av någondera parten pröva, huruvida och i vad mån motparten skall gottgöra parten honom åliggande ersättning till skiljemännen och övriga kostnader å förfarandet.

25 §.

Nöjes ej part åt skiljemännens beslut angående dem tillkommande ersättning, må han draga frågan under domstols prövning, såframt han instämmer sin talan inom nittio dagar från det han fick del av skiljedomen. Enahanda rätt tillkommer skiljeman, i vad angår av honom framställt ersättningsanspråk; dock att tiden, inom vilken sådan talan må instämmas, skall räknas

från skiljedomens meddelande. I skiljedomen skall lämnas tydlig hänvisning om vad part, som vill föra talan mot beslutet, har att iakttaga.

Av part anställd talan i ersättningsfrågan skall så till vida gälla även till förmån för part, som ej deltagit i densamma, att dennes slutliga ersättnings-skyldighet icke varder vidsträcktare än som skolat åvila honom, därest talan ej förts.

Särskilda bestämmelser.

26 §.

Rätt domstol vare i mål, som avses i 21 §, den allmänna underrätt, varunder svaranden lyder i tvistemål, som rör hans person, och i mål, varom förmåles i 25 §, domstolen i den ort, där skiljedomen meddelats. Finnes ej behörig domstol efter vad nu är sagt, upptages målet av Stockholms rådstuvurätt.

Ansökningsärenden enligt 8, 10 och 18 §§ upptagas av överexekutor i den ort, där endera parten har sitt hemvist. Har enahanda ansökan gjorts hos mer än en överexekutor, vare den överexekutor behörig, hos vilken ansökan först gjordes, och beslut, som av annan överexekutor meddelas, ogillt. Ansökan må ej bifallas, med mindre sökandens motpart lämnats tillfälle att yttra sig. Avser ansökan skiljemans skiljande från uppdraget, bör jämväl skiljemannen höras.

Mot överexekutors beslut, varigenom skiljeman blivit utsedd eller skild från uppdraget eller fråga om förlängning av tiden för skiljedoms meddelande avgjorts, må klagan ej föras.

27 §.

Är i lag stadgat, att parts talan skall anhängiggöras inom viss tid, har parten, därest enligt skiljeavtal hans talan skall prövas av skiljemän, att inom den stadgade tiden på sätt i 11 § sägs påkalla skiljeavtalets tillämpning.

Möter sedermera mot erhållande av laga skiljedom hinder, som ej beror av parten, vare hans rätt förvarad, om han instämmer sin talan till domstol inom nittio dagar, räknade från det hindret blev honom kunnigt eller, om skiljedomen blivit efter klander hävd, från det dom härom vunnit laga kraft. Lika med hinder, varom nu sagts, skall anses sådant förfarande av motparten, varom förmåles i 3 §.

28 §.

I fråga om tillämpande av utländskt skiljeavtal och utländsk skiljedom län-
de till efterrättelse vad i sådant hänseende finnes särskilt föreskrivet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1929 men äger ej utan parternas med-
givande tillämpning å skiljeavtal, som slutits dessförinnan.

Genom denna lag upphäves lagen den 28 oktober 1887 (nr 83 s. 1) om skilje-
män, och skall, där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till
1887 års lag, nya lagen i stället tillämpas.

Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse av 46 § utsökningslagen.

Härigenom förordnas, att 46 § utsökningslagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

46 §.

Vill någon erhålla verkställighet å skiljedom, söke det hos överexekutor. Sådan ansökan må ej bifallas, utan att tillfälle att svara därå blivit lämnat den, mot vilken verkställigheten sökes.

Sökes verkställigheten av part, förordne överexekutor därom, såframt icke skiljeavtalet innefattar förbehåll om rätt för parterna att klandra skiljedomen eller någon omständighet förekommer, på grund varav skiljedomen är ogill ändå att talan mot densamma icke föres, eller motparten gör sannolikt, att domen jämlikt 21 § i lagen om skiljemän kan varda på hans talan av domstolen hävd. Söker skiljeman verkställighet å skiljedom i vad part ålagts att gälda honom ersättning, förordne överexekutor därom, såframt tid för parts talan mot skiljedomen i denna del gått till ända och sådan talan ej visas vara förd, samt någon omständighet icke förekommer, på grund varav skiljedomen är ogill, ändå att talan mot densamma icke föres.

Har överexekutor meddelat förordnande varom nu sagts, gånge skiljedomen i verket lika som domstols laga kraft ägande dom, där ej av högre myndighet eller av domstol, varest talan mot skiljedomen är anhängig, annorledes förordnat varder.

Skall eljest enligt lag eller särskild författning skiljedom lända till efterrättelse, varde den efter överexekutors förordnande verkställd lika som domstols laga kraft ägande dom, där ej av högre myndighet annorledes förordnas.

Om verkställighet av utländsk skiljedom är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1929.

I fråga om verkställighet av skiljedom, grundad på skiljeavtal, vara lagen den 28 oktober 1887 eller äldre lag äger tillämpning, skall gälla vad hittills varit stadgat.

*Utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott den 8 februari 1929.*

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, WOHLIN, BESKOW, LUNDEVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bissmark, anmäler fråga om ny skiljemannalagstiftning samt anför:

»I skrivelse den 8 mars 1918 (nr 55) har riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes, efter verkställd utredning, låta företaga en fullständig revision av lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I anledning av denna skrivelse företogs inom justitiedepartementet en utredning i syfte att åstadkomma en fullständig omarbetning av skiljemannalagen. Då med hänsyn till frågans omfattning denna utredning icke kunde förväntas fullbordad inom den närmaste tiden och behovet att undanröja de möjligheter till obstruktion, som lagen erbjöd, ansågs trängande, begränsades arbetet till att avse sistnämnda syfte. Genom proposition (nr 384) framlade Kungl. Maj:t år 1919 för riksdagen ett förslag till lag om ändring i vissa delar av skiljemannalagen. Förslaget, vars omfattning var inskränkt till åtgärder mot obstruktion och vad därmed omedelbart sammanhängde, bifölls av riksdagen i huvudsakligen oförändrat skick. Vid behandlingen av propositionen förklarade första lagutskottet sig i sitt utlåtande (nr 35) uttryckligen vilja framhålla vikten av att icke denna partiella ändring måtte föranleda ett undanskjutande av den allmänna revision av skiljemannalagen i dess helhet, varom riksdagen gjort framställning. Lag, innehållande de av riksdagen beslutade partiella ändringarna, utfärdades den 19 juni 1919 (Sv. Förf.-saml. nr 354).

Genom skrivelse den 25 juni 1925 anmodade dåvarande chefen för justitiedepartementet överståthållarämbetet och länsstyrelserna samt kommerskollegiet att inkomma med yttrande, huruvida behov ansågs föreligga av en omarbetning av skiljemannalagen i vidare mån än som skett genom oförmälda lag den 19 juni 1919 samt, därest så skulle anses vara fallet, angående innehållet av de bestämmelser, vilka i dylikt avseende kunde anses erforderliga. Yttranden hava avgivits av de sålunda anmodade myndigheterna, av vilka åtskilliga bi-

fogat utlåtanden från underordnade myndigheter samt vissa institutioner och sammanslutningar.

Uti en vid 1926 års riksdag väckt motion (nr 51 i första kammaren) framställdes anmärkning mot skiljenämndernas bristande opartiskhet samt mot de höga kostnader, särskilt arvoden till skiljemännen, som vore förenade med skiljemannaförfarandet. Motionären yrkade, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte överväga behovet av en allmän revision av lagen om skiljemän med eller utan skiljedomsförfarandets inarbetande såsom ett led i den allmänna processreformen. I avgivet, av riksdagens kamrar godkänt utlåtande (nr 10) förklarade första lagutskottet sig vidhålla sin tidigare uttalade uppfattning, att skiljemannalagen vore i behov av en fullständig omarbetning, samt framhöll önskvärdheten av att den pågående utredningen bedreves så, att det förslag till fullständig revision av skiljemannalagen, varom riksdagen anhållit, kunde inom den närmaste tiden framläggas inför riksdagen.

Med stöd av den 8 april 1927 givet nådigt bemyndigande uppdrog min företrädare i ämbetet åt hovrättsrådet Nils Vult von Steyern att biträda inom departementet vid utredning angående omarbetning av lagen om skiljemän, varjämte Kungl. Maj:t genom beslut den 27 april 1928 förordnat professorn, juris doktorn Martin Fehr att i egenskap av sakkunnig inom departementet jämte hovrättsrådet von Steyern deltaga i omförmälda utredningsarbete. Efter det hovrättsrådet von Steyern den 2 oktober 1928 utnämnts till statsråd, har professor Fehr ensam slutfört ifrågavarande arbete samt till Kungl. Maj:t överlämnat, jämte tillhörande motiv, förslag till lag om skiljemän och lag om ändrad lydelse av 46 § utsökningslagen.

Under utredningsarbetets senare skede har jag varit i tillfälle att taga kännedom om den ståndpunkt, den sakkunnige funnit sig böra intaga såväl i fråga om grunderna för skiljemannaväsendet som beträffande de särskilda lagbestämmelserna. På grund härav och då jag kan i allt huvudsakligt biträda de nu avlämnade förslagen, är jag beredd tillstyrka att lagrådets yttrande må inhämtas över desamma. Förslagen med tillhörande motiv torde få såsom bilaga fogas vid detta protokoll.

Det är min avsikt att inom den närmaste tiden underställa Kungl. Maj:t förslag till lag om tillämpande av utländskt skiljeavtal och utländsk skiljedom i syfte att förslaget må kunna föreläggas den nu samlade riksdagen.»

Föredraganden uppläser härefter omförmälda förslag till *lag om skiljemän och lag om ändrad lydelse av 46 § utsökningslagen* av den lydelse, den vid detta protokoll fogade bilagan utvisar, samt hemställer, att lagrådets yttrande måtte för det i § 87 regeringsformen avsedda ändamål inhämtas över nu nämnda förslag.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

N. Cervin.

Bilaga.

Till KONUNGEN.

Sedan Chefen för Justitiedepartementet uppdragit åt dåvarande hovrättsrådet Nils Vult von Steyern att biträda inom departementet vid utredning angående omarbetning av gällande lag om skiljemän, har Kungl. Maj:t den 27

april 1928 förordnat undertecknad att jämte hovrättsrådet von Steyern i egen-
skap av sakkunnig inom departementet deltaga i omförmälda utredningsarbete.

Sedan hovrättsrådet von Steyern den 2 oktober 1928 utnämnts till statsråd
har undertecknad ensam fullföljt detta arbete.

Vid tiden för statsrådet von Steyerns avgång från utredningsuppdraget före-
låg ett av honom och undertecknad gemensamt utarbetat förslag till lagstift-
ning i ämnet jämte därtill hörande motiv. De utarbetade lagförslagen ha där-
efter underkastats vissa jämkningar, varjämte motiven fullständigats och juste-
rats på grundval av det redan i oktober föreliggande utkastet.

Sedermera har Kungl. Maj:t den 24 november 1928 förordnat att ifrågava-
rande utredningsuppdrag skulle vara slutfört före den 1 februari 1929.

Jag får härmed överlämna, jämte tillhörande motiv:

- 1) Förslag till lag om skiljemän;
- 2) Förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § utsökningslagen.

Stockholm den 31 januari 1929.

Underdånigst
MARTIN FEHR.

Förslag
till
Lag
om skiljemän.

Häri genom förordnas som följer:

Skiljeavtalet.

1 §.

Fråga av tvistemåls beskaffenhet, varom förlikning kan träffas, så ock fråga om ersättning för skada på grund av brott må, då tvist härom uppstått, genom avtal mellan parterna hänskjutas till avgörande av en eller flera skiljemän. Skiljeavtal om sådan fråga kan ock avse framtida tvist, härflytande av visst rättsförhållande, som angives i avtalet.

Om rätten att till avgörande av skiljemän hänskjuta tvister rörande kollektivavtal och hyresavtal är särskilt stadgat.

Skiljemän må ej upptaga fråga, varom rättegång eller lagsökning pågår, för såvitt icke skriftligt avtal träffats om dess nedläggande. Ej heller må de upptaga fråga, som blivit genom lagakraftäggande beslut avgjord.

2 §.

Slutes skiljeavtal utan förbehåll om rätt för parterna att klandra skiljedomen, skola de anses hava utfäst sig att åtnöjas med densamma.

Denna lag äger icke tillämpning å skiljeavtal, som innefattar förbehåll om rätt för parterna att klandra skiljedomen.

3 §.

Har, sedan yrkande framställts om skiljeavtals tillämpning, part bestritt yrkandet, eller har part, som skolat välja skiljeman, ej fullgjort vad honom i sådant avseende åligger, och vill motparten, hellre än att vidare påkalla skiljedom i tvisten, utföra sin talan vid domstol, må skiljeavtalet ej utgöra hinder för tvistens prövning vid domstol.

4 §.

Ej må gentemot part, som har hemvist utom riket och av sådan anledning ej skulle, i tvist av den art varom fråga är, kunna sökas vid svensk domstol, skiljemannaförfarande enligt denna lag inledas, med mindre avtalet innebär, att förfarandet skall äga rum här i riket, eller parten eljest därtill samtycker.

Skiljemännen och huru de utses.

5 §.

Emot skiljeman gälle dessa jäv:

1. om han är omyndig;
2. om han blivit dömd ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till straffpåföljd, varom sist förmäles;
3. om han är med part i den skyldskap eller det svågerlag, som utgör jäv mot domare;
4. om han såsom domare eller eljest å tjänstens vägnar prövat den fråga, varom skiljedom äskas;
5. om han varit part behjälplig att förbereda eller utföra hans talan i saken;
6. om han vittnat i saken eller yttrat sig däri såsom sakkunnig;
7. om han eller någon, som till honom är i den skyldskap eller det svågerlag, som sägs i 3 punkten, äger del i saken eller kan därav vänta synnerlig nytta eller skada, om han är part i en lika sak, om han är parts vederdeloman eller uppenbara ovän, om han av någondera parten åtnjuter lön eller underhåll, om han lyder under någondera partens förmanskap, eller om han mottagit eller betingat sig ersättning i strid mot vad i 23 § stadgas;
8. om eljest särskild omständighet föreligger, som är ägnad att minska förtroendet till hans opartiskhet; samt
9. om mot uppdragets utförande för honom möter hinder, som kan antagas bliva långvarigt.

Den, som åtnjuter lön eller underhåll av kronan, vare ej på grund därav jävig såsom skiljeman i sak, däri kronan är part. Dock skall den, som är anställd i något statens affärsdrivande verk, vara jävig i sak, som rör dess verksamhet.

Söker någon sak med skiljeman eller tillfogar honom något med ord eller gärning i uppsåt att därmed göra honom jävig, skall det ej räknas för jäv.

6 §.

Hava parterna ej enats om skiljemännen och ej heller övörenscommitt, till vilket antal och på vad sätt de böra utses, skola skiljemännen vara tre, av vilka vardera parten väljer en och de sålunda valda tillkalla den tredje.

Hava parterna avtalat, att tvist skall slitas av endast en skiljeman men ej nämnt honom eller föreskrivit huru han skall utses, ankommer det på parterna att gemensamt välja skiljemannen.

7 §.

Skola parterna var för sig välja skiljemän, och har endera parten skriftligen underrättat motparten om sitt val, vare denne, där ej annorlunda är överens-

kommet, pliktig att inom fjorton dagar lämna den andra parten skriftlig underrättelse om sitt val av skiljeman.

Part, som lämnat motparten underrättelse om sitt val av skiljeman, må ej utan motpartens medgivande återkalla valet.

8 §.

Fullgör ej part, som skall välja skiljeman, vad honom i sådant avseende åligger, eller kunna, i det fall att skiljeman skall utses av andra skiljemän, dessa ej ena sig om valet, skall, såvitt ej parterna annorlunda överenskommit, skiljeman på parts ansökan utses av överexekutor.

Skall skiljeman väljas av annan än part eller skiljemän, men underlåter denne att inom skäligen tid förrätta valet, eller kunna parter, som skola gemensamt välja skiljeman, ej enas om valet, vare, om ej annat av parterna bestämts, skiljeavtalet förfallet, såvitt gäller den tvist, varom fråga är.

9 §.

Har någon, som blivit genom skiljeavtalet utsedd till skiljeman, avlidit, vare avtalet förfallet, där ej parterna annorlunda överenskommit. Har skiljeman, som utsetts på sätt nu nämnts, av sagt sig uppdraget, eller varder han av jäv eller annan anledning hindrad att fullgöra det, vare lag samma i avseende på den tvist, som är i fråga.

10 §.

Om skiljeman, som ej är nämnd i skiljeavtalet, avgår, skall, såvitt ej parterna bestämt annorlunda, överexekutor på parts ansökan utse annan skiljeman.

Hade skiljemannen avlidit, eller berodde hans avgång av jäv eller laga förfall, som uppkommit efter valet, välje dock, därest ej annat är av parterna bestämt, den eller de, som utsett skiljemannen, annan i hans ställe; och gälle om sådant val i tillämpliga delar vad i 7 § är stadgat.

Befattar sig skiljeman, som ej är nämnd i skiljeavtalet, icke med arbetet på sätt för dess vederbörliga fortgång kräves, skall han på parts ansökan av överexekutor skiljas från uppdraget och, därest ej annat av parterna bestämts, annan förordnas i hans ställe.

Förfarandet.

11 §.

Tillämpning av skiljeavtal må påkallas av envar av parterna.

Avser skiljeavtalet framtida tvist, skall den, som påkallar dess tillämpning skriftligen meddela motparten uppgift på den eller de frågor, varom skiljedom äskas. Vad nu sagts skall ock gälla, om skiljeavtalet avser uppkommen tvist men ej är skriftligen upprättat med tydligt angivande av tvistefrågan. Parterna må ock inför skiljemännen enas att till dem hänskjuta angiven tvistefråga.

12 §.

I skiljenämnd, som består av flera ledamöter, skall en av dem föra ordet. Ordförande vare, i brist på annat åsämjande, skiljeman, som tillkallats av andra skiljemän eller av överexekutor förordnats i sådan skiljemans ställe.

Ordföranden har att bestämma lämplig ort och tid för skiljemännens sammanträde, ombesörja kallelser och andra expeditionsgöromål samt leda förhandlingen.

13 §.

Under iakttagande av nedan givna bestämmelser om förfarandet hava skiljemännen att, i den mån hinder ej möter, tillämpa vad parterna därom må hava föreskrivit och att i övrigt handlägga saken opartiskt, ändamålsenligt och skyndsamt.

14 §.

Skiljemännen skola bereda parterna erforderlig tillgång att muntligen eller skriftligen utföra sin talan. Underlåter part utan giltigt förhinder att be- gagna sig härav, äga skiljemännen avgöra tvisten på föreliggande utredning.

15 §.

Om parterna ej annorlunda bestämma, äga skiljemännen vidtaga åtgärder för utredningens främjande såsom att anmoda part, vittne eller sakkunnig att in- finna sig för att höras i saken eller uppmana part eller annan, som innehar skriftligt bevis, att hålla det till handa. I fråga om skriftligt bevis eller vittne må sådan åtgärd likväl ej företagas, med mindre den av part påkallats. Skilje- männen äga ej stadga vite eller eljest använda tvångsmedel, ej heller uppta- ga ed.

Vill part, att vittne eller sakkunnig skall höras inför domstol, göre ansökan därom hos den allmänna underrätt, inom vars område vittnet eller den sakkun- nige vistas. Hava skiljemännen prövat åtgärden nödig, och tillhandahålles er- forderlig utredning till ledning för förhöret, skall rätten anställa förhör, därest laga hinder ej möter; och skall om sådant förhör i tillämpliga delar gälla, vad som är stadgat om vittnesförhör, som i rättegång hålles vid annan domstol än den, där rättegången är anhängig.

16 §.

Samtliga skiljemän skola deltaga i tvists avgörande. Uppkomma mellan dem olika meningar, gälle, såvitt ej annat är bestämt av parterna, den mening, om vilken mer än halva antalet av skiljemännen förenar sig. Är ej flertalet bland skiljemännen ense angående fråga, som blivit överlämnad till deras prövning, vare i avseende därå skiljeavtalet förfallet, där ej parterna annorledes överens- kommit.

17 §.

Skiljedom skall avfattas skriftligen och undertecknas av skiljemännen samt hållas parterna till handa. Skiljemännen böra meddela parterna när och var skiljedomen är att tillgå.

18 §.

Parterna äga bestämma viss tid, inom vilken skiljedom skall meddelas. Hålles ej skiljedomen inom denna tid parterna till handa, vare skiljeavtalet förfallet med avseende å den tvist, som överlämnats till skiljemännens prövning.

Hava parterna ej föreskrivit tid för skiljedoms meddelande, skall skiljedomen vara tillgänglig för parterna inom sex månader räknade från den dag, då skiljeavtalet slöts, eller, där skiljeavtalet avser framtida tvist eller ej är skriftligen upprättat med tydligt angivande av tvistefrågan, från den dag, då dess tillämpning påkallades i den ordning, som i 11 § sägs; dock skall, därest tvist om skiljeavtalets giltighet eller tillämplighet inom nämnda tid varder anhängiggjord vid domstol, tiden för skiljedoms meddelande räknas från den dag, då sådan tvist blivit slutligen avgjord. Överexekutor må likväl, när särskilt skäl därtill är, på ansökan av part medgiva förlängning av den i detta stycke bestämda tiden, dock icke, utan synnerlig anledning, med mera än sammanlagt sex månader. Skiljeavtalet vare i avseende å den ifrågakomna tvisten förfallet vid den fastställda tidens utgång, där ej dessförinnan antingen skiljedom tillhandahålles eller rörande tidens förlängning gjorts ansökan, som bifalles av överexekutor.

19 §.

Hava i saken framställt flera yrkanden, må skiljemännen, där det kan ske utan förfång för part, giva dom över något eller några av dem, ändå att förhandlingen angående de övriga icke avslutats. Likaledes må skiljemännen, där part till viss del medgivit ett yrkande, giva särskild dom över vad som medgivits.

Skiljedoms ogiltighet och klander å skiljedom.

20 §.

Skiljedom är ogill:

1. om den ej är så avfattad och undertecknad, som i 17 § sägs; eller
2. i den mån skiljemännen dömt angående fråga, som ej enligt lag må skjutas under skiljemän eller varom, då domen meddelades, rättegång eller lagsökning pågick utan att skriftligt avtal träffats om dess nedläggande, eller som då var genom lagakraftäggande beslut avgjord.

Saknas skiljemans underskrift, föranleder detta dock icke domens ogiltighet, om den är undertecknad av de flesta skiljemännen och dessa å domen intygat, att den, vilkens underskrift saknas, deltagit i tvistens avgörande.

Är domen ogill i någon del och kan den av sådan anledning ej verkställas i övrigt, vare den ogill i allo.

21 §.

På parts talan skall skiljedom av domstol hävas:

1. i den mån skiljemännen överskridit sitt uppdrag eller givit dom efter utgången av den därför bestämda tiden;

2. om skiljemännen dömt i fall, där skiljemannaförfarandet ej bort äga rum här i riket;

3. om skiljeman var jävig eller ej utsedd i behörig ordning; eller

4. om, utan partens förvällande, i avseende på ärendets behandling förelupit annat fel, som med sannolikhet kan antagas hava inverkat på utgången.

Fel, som nu sagts, må icke av part göras gällande, där han genom att utan gensaga inlåta sig på förhandling eller annorledes bör anses hava avstått från att åberopa felet.

Klander skall instämmas inom nittio dagar från det parten fått del av skiljedomen i huvudskrift eller bestyrkt avskrift. Försitter parten denna tid, är hans rätt att klandra domen förverkad.

22 §.

Finner överexekutor skiljedom så mörk, att verkställighet ej kan meddelas därå, utgör skiljedomen ej hinder för part att till domstol instämma den fråga, skiljemännen sålunda prövat.

Skiljedomskostnaderna.

23 §.

Skiljeman må ej av part mottaga eller betinga sig ersättning, med mindre lika förmån tillkommer honom från andra parten. Avtal, som häremot strider, vare ej gällande, och vare skiljeman skyldig återbära vad han mottagit.

Har giltig uppgörelse ej träffats om skiljemännens ersättning, skola parterna, en för alla och alla för en, gälda skiljemännen skälig ersättning för deras arbete och omkostnader. Om annat icke överenskommits mellan parterna och skiljemännen, äga skiljemännen i slutlig skiljedom fastställa ersättningens belopp och ålägga parterna betalningsskyldighet härför.

Nöjes ej part åt skiljemännens beslut angående dem tillkommande ersättning, må han till domstol instämma klander däremot inom nittio dagar från det han fick del av skiljedomen. I skiljedomen skall lämnas tydlig hänvisning om vad part har att iakttaga, därest han vill klandra beslutet.

Ej må skiljemän hålla domen inne i avbidan att ersättning till dem gäldas.

24 §.

Om parterna ej annorledes överenskommit, äga skiljemännen på yrkande av någondera parten pröva, huruvida och i vad mån motparten skall gottgöra parten honom åliggande ersättning till skiljemännen och övriga kostnader å förfarandet.

Särskilda bestämmelser.

25 §.

Rätt domstol i mål, som avses i 21 och 23 §§, är den allmänna underrätt, varunder svaranden lyder i mål, som rör hans person. Finnes ej behörig domstol efter vad nu är sagt, upptages målet av Stockholms rådstuvurätt.

Ansökningsärenden enligt 8, 10 och 18 §§ upptagas av överexekutor i den ort, där endera parten har sitt hemvist. Har enahanda ansökan gjorts hos mer än en överexekutor, vare den överexekutor behörig, hos vilken ansökan först gjordes, och beslut, som av annan överexekutor meddelas, ogillt. Ansökan må ej bifallas, med mindre sökandens motpart lämnats tillfälle att yttra sig. Avser ansökan skiljemans skiljande från uppdraget, bör jämväl skiljemannen höras.

Mot överexekutors beslut, varigenom skiljeman blivit skild från uppdraget eller skiljeman utsetts eller fråga om förlängning av tiden för skiljedoms meddelande avgjorts, må klagan ej föras.

26 §.

Är i lag stadgat, att parts talan skall anhängiggöras inom viss tid, har parten, därest enligt skiljeavtal hans talan skall prövas av skiljemän, att inom den stadgade tiden på sätt i 11 § sägs påkalla skiljeavtalets tillämpning.

Möter sedermera mot erhållande av laga skiljedom hinder, som ej beror av parten, vare hans rätt förvarad, om han instämmer sin talan till domstol inom nittio dagar, räknade från det hindret blev honom kunnigt eller, om skiljedomen blivit efter klander hävd, från det dom härom vunnit laga kraft. Lika med hinder, varom nu sagts, skall anses sådant förfarande av motparten, varom förmäles i 3 §.

27 §.

Där enligt lag eller författning viss fråga skall prövas av skiljemän, gälle vad därom är särskilt stadgat.

28 §.

I fråga om tillämpande av utländskt skiljeavtal och utländsk skiljedom lände till efterrättelse vad i sådant hänseende finnes särskilt föreskrivet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1929 men äger ej utan parternas medgivande tillämpning å skiljeavtal, som slutits dessförinnan.

Genom denna lag upphäves lagen den 28 oktober 1887 (nr 83 s. 1) om skiljemän, och skall, där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till 1887 års lag, nya lagen i stället tillämpas.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 46 § utsökningslagen.

Häri genom förordnas, att 46 § utsökningslagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

46 §.

1 mom. Vill någon erhålla verkställighet å skiljedom, söke det hos överexekutor. Sådan ansökan må ej bifallas, utan att tillfälle att svara därå blivit lämnat den, mot vilken verkställigheten sökes.

Sökes verkställigheten av part, förordne överexekutor därom, såframt icke skiljeavtalet innefattar förbehåll om rätt för parterna att klandra skiljedomen eller någon omständighet förekommer, på grund varav skiljedomen är ogill ändå att talan mot densamma icke föres, eller motparten gör sannolikt, att domen jämlikt 21 § i lagen om skiljemän kan varda på hans talan av domstolen hävd. Söker skiljeman verkställighet å skiljedom i vad part ålagts att gälda honom ersättning, förordne överexekutor därom, såframt tid för talan mot skiljedomen i denna del gått till ända och sådan talan ej visas vara förd, samt någon omständighet icke förekommer, på grund varav skiljedomen är ogill, ändå att talan mot densamma icke föres.

Har överexekutor meddelat förordnande varom nu sagts, gånge skiljedomen i verket lika som domstols lagakraftgående dom, där ej av högre myndighet eller av domstol, varest talan mot skiljedomen är anhängig, annorledes förordnat varder.

2 mom. Skall — — — — förordnas.

3 mom. Om verkställighet av utländsk skiljedom är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1929.

I fråga om verkställighet av skiljedom, grundad på skiljeavtal, varå lagen den 28 oktober 1887 eller äldre lag äger tillämpning, skall gälla vad hittills varit stadgat.

Motiv.

Uti en vid 1918 års riksdag av greve Spens väckt motion, nr 58 i första kammaren, angåvos vissa brister, som enligt motionärens mening vidlådde skiljemannaförfarandet sådant detta på grundvalen av lagen den 28 oktober 1887 (nr 83 s. 1) om skiljemän utvecklat sig i praxis. Motionären angav i sådant hänseende särskilt, att lagen erbjöde möjlighet för part att genom obstruktion hindra förfarandet att leda till ett positivt resultat, att skiljemännen, i synnerhet de av parterna omedelbart utsedda, icke handlade opartiskt och under känsla av domaransvar, att vissa i lagen stadgade frister vore alltför långa samt att bestämmelse saknades om hur tid och ort för skiljenämndens sammanträde skulle utsättas. Motionären yrkade, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om fullständig omarbetning av skiljemannalagen eller förslag till ändring i vissa delar därav.

Lagutskottet vitsordade i sitt utlåtande (nr 10) över motionen de i denna angivna förhållanden och förklarade sig anse, att endast en allmän omarbetning av skiljemannalagen vore ägnad att på ett tillfredsställande sätt avhjälpa bristerna hos skiljemannaförfarandet och bringa det i överensstämmelse med rättsutvecklingens fordringar och tidens krav. Omarbetningen borde icke uppskjutas i avvaktan på den blivande rättegångsreformen.

Med åberopande av vad utskottet sålunda anfört avlät riksdagen i enlighet med utskottets hemställan skrivelse (nr 55) till Kungl. Maj:t med anhållan om förslag till fullständig revision av skiljemannalagen.

I anledning av denna skrivelse företogs inom justitiedepartementet en utredning med syfte att åstadkomma en fullständig omarbetning av skiljemannalagen. Då med hänsyn till frågans omfattning denna utredning icke kunde förväntas fullbordad inom den närmaste tiden och behovet att undanröja de möjligheter till obstruktion, som lagen erbjöd, ansågs trängande,¹ begränsades arbetet till att avse sistnämnda syfte. Genom proposition (nr 384) framlades år 1919 för riksdagen ett förslag till lag om ändring i vissa delar av skiljemannalagen. Förslaget, vars omfattning var inskränkt till åtgärder mot obstruktion och vad därmed omedelbart sammanhänge, bifölls av riksdagen i huvudsakligen oförändrat skick. Vid behandlingen av propositionen framhöll första lagutskottet (utlåtande nr 35) vikten av att icke denna partiella ändring föranledde ett undanskjutande av den allmänna revision av skiljemannalagen i dess helhet, varom riksdagen gjort framställning.

Lag, innehållande de av riksdagen beslutade partiella ändringarna, utfärdades den 19 juni 1919 (nr 354). Samma dag utfärdades ett kungl. cirkulär

¹ K. prop. nr 384/1918 s. 5—6.

till samtliga överexekutorer rörande vikten av en omsorgsfull prövning av frågor angående val av skiljemän.

Genom skrivelse den 23 juni 1925 anmodade därpå chefen för justitiedepartementet överståthållarämbetet och länsstyrelserna ävensom kommerskollegiet — efter hörande av de myndigheter och andra kollegiet kunde finna lämpligt — att inkomma med yttrande, huruvida behov ansåges föreligga av en omarbetning av skiljemannalagen i vidare mån än som skett genom 1919 års lag samt, därest så skulle anses vara fallet, angående innehållet av de bestämmelser, som ansåges erforderliga. Yttranden ha avgivits av överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser och kommerskollegiet. Några länsstyrelser ha infordrat och bilagt yttranden från länets övriga överexekutorer, underrätter eller landsfiskaler ävensom landsfogden i länet. Kommerskollegiet har berett tillfälle att avgiva utlåtande åt rikets auktoriserade handelskamrar, Sveriges tekniskt-industriella skiljedomsinstitut, Sveriges skiljenämnd för spannmåls- och foderämnesshandeln, Sveriges industriförbund, svenska arbetsgivarföreningen, landsorganisationen i Sverige, Sveriges advokatsamfund, svenska teknologföreningen, järnkontoret, Stockholms byggnadsförening, Göteborgs industrikammare, elektriska entreprenörsföreningen, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges grossistförbund och Stockholms byggnadsingenjörförening. Samtliga dessa institutioner och sammanslutningar utom de tre sist nämnda ha avgivit utlåtanden.

Uti en år 1926 inom första kammaren av herr Lindhagen väckt motion, nr 51, framställdes anmärkning mot skiljenämndernas bristande opartiskhet samt mot de höga kostnader, särskilt arvoden till skiljemännen, som vore förenade med skiljemannaförfarandet. Motionären yrkade, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte överväga behovet av en allmän revision av lagen om skiljemän med eller utan skiljedomsförfarandets inarbetande såsom ett led i den allmänna processreformen. Vid behandlingen av motionen förklarade sig första lagutskottet (utlåtande nr 10) vidhålla sin åren 1918 och 1919 uttalade uppfattning, att skiljemannalagen vore i behov av en fullständig omarbetning. Emellertid vore frågan föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Utskottet intog liksom 1918 den ställningen, att revisionen av skiljemannalagen icke borde uppskjutas i avvaktan på den blivande rättegångsreformen. Med hänsyn till nu nämnda omständigheter syntes en förnyad framställning i ämnet till Kungl. Maj:t icke för det dåvarande påkallad. Men utskottet ansåge sig böra framhålla önskvärdheten av att utredningen bedreves så, att det förslag till fullständig revision av skiljemannalagen, varom riksdagen anhållit, kunde inom den närmaste tiden framläggas inför riksdagen. Utskottet hemställde, att motionen icke måtte föranleda till någon åtgärd. Denna hemställan bifölls av riksdagen. Motionen och första lagutskottets utlåtande ha genom chefens för justitiedepartementet försorg överlämnats till de myndigheter, som på grund av ovannämnda remiss hade att yttra sig om behovet av en revision av skiljemannalagen för att därvid av dem beaktas.

I detta sammanhang bör slutligen erinras om det av riksdagen likaledes 1926 fattade beslutet, att justitieråd och regeringsråd ej, med visst undantag, må inneha uppdrag såsom skiljeman.

De sakkunniga myndigheter och sammanslutningar, som yttrat sig om behovet av en revision av skiljemannalagen, synas tämligen allmänt anse, att 1919 års lagändring, såvitt genom lagstiftning kan ske, på ett i huvudsak tillfredsställande sätt rått bot mot den obstruktion av skiljemannaförfarandet, som ej sällan bedrevs av part eller hans skiljeman. Men det ojämförligt övervägande flertalet bland dem äro tillika av den meningen, att skiljemannaförfarandet tarvar en reformering även i andra avseenden än dem, som berördes av 1919 års lagstiftning. I många stycken yrkas sålunda ändrade bestämmelser. Såsom naturligt är med hänsyn till de hörda myndigheternas och institutionernas olika verksamhet och därunder samlade erfarenheter skifta i viss mån uppfattningarna om vad som brister i den nuvarande lagen, liksom enighet ej råder i vad mån de i praxis yppade olämporna låta sig avhjälpas genom lagstiftning. Särskilt uttalas av många tvekan huruvida det ganska allmänt erkända förhållandet att skiljemän ofta mera betrakta sig såsom partsombud än som oväldiga domare kan förebyggas genom lagstiftningsåtgärder, medan däremot andra förorda mer eller mindre ingripande bestämmelser i detta syfte. Bland brister i den gällande lagen, som ej endast röra detaljer, framhålles med ganska stor enstämmighet saknaden av bestämmelser om förfarandet, särskilt bevisnings upptagande vid domstol, och om skiljemännens arvode.

Det här framlagda förslaget åsyftar så till vida en allmän revision av den gällande skiljemannalagen, att denna skulle upphävas och ersättas av en ny författning. Men revisionen rubbar ej lagstiftningens grunder. Sålunda är skiljemannaförfarandets tillämpningsområde bestämt lika som nu. Statens befattning med skiljemannaväsendet innefattar ej någon allmän kontroll å dess funktion utan är, såsom i gällande lag, inskränkt till att myndigheterna på begäran tillhandagå part med åtgärder i särskilda fall, när så erfordras för att ett inlett skiljemannaförfarande skall kunna genomföras. Åt parterna överlåtes således allt fortfarande att bestämma skiljenämndens sammansättning. Reglerna om skiljenämndens tillsättande äro väsentligen de samma som i den nuvarande lagen. Skiljedomen kan ej överklagas vid domstol med avseende på sitt innehåll men kan liksom nu klandras på formell grund och är under vissa omständigheter ogill. För skiljedoms verkställande föreslås samma grunder som nu. Såsom sakliga nyheter av större vikt i förslaget kunna betecknas en genom utvidgning av jäven mot skiljeman ökad möjlighet att avlägsna partiska skiljemän, reglering av huvuddragen av förfarandet inför skiljemännen och av förutsättningarna för domstols medverkan vid bevisnings upptagande samt stadgande om skiljemäns arvode och parternas kostnader. Åtskilliga mindre betydande ändringar i den gällande lagen föreslås härjämte, och förslaget fullständigar skiljemannalagstiftningen med stadganden i den del frågor, varom nu föreskrifter saknas. Slutligen har stadgandenas ordningsföljd ändrats och lagen för översiktlighetens skull försetts med underrubriker.

Med hänsyn till utredningen angående en allmän rättegångsreform kan det ifrågasättas om skiljemannalagen bör underkastas en revision av den omfattning, som nu angivits, så länge ovisshet råder om den stora reformfrågans utgång.

Processkommissionen har i sitt betänkande (del I s. 82) förutsatt att, vid sidan av domstolsprocessen, ett skiljemannaförfarande skall bibehållas i svensk rätt. Såsom kommissionen erinrar beror säkerligen skiljemannaförfarandets stora betydelse för närvarande i viss grad på den långsamhet, varav domstolarnas rättsskipning nu lider, och det kan därför förväntas, att rättegångsreformen kommer att medföra någon minskning i skiljemannaförfarandets användning.

Något hinder att nu skrida till en revision av skiljemannalagen lär så mycket mindre möta, som, på sätt redan sagts, förslaget vilar på samma grunder som den gällande författningen. Dessa grunder för skiljemannaväsendet äro också allmänt tillämpade i främmande länder med domstolsförfarandet ordnat i huvudsaklig överensstämmelse med vad hos oss läres bliva fallet efter processreformens genomförande. Det kan därför antagas för givet, att processreformen ej behöver rubba grunderna för den nu ifrågasatta lagen, om ock utan tvivel flera av dess bestämmelser måste jämkas till överensstämmelse med en ändrad organisation och rättegångsprocess. Då önskvärdheten av skyndsamma åtgärder för avhjälpan av bristerna i skiljemannaväsendet vitsordats av flertalet bland de myndigheter och korporationer, som äga de bästa förutsättningarna att bedöma behovet av en lagändring, synas alla skäl tala för riktigheten av den av riksdagen uttalade uppfattningen att med skiljemannalagens revision ej bör anstå till processreformens genomförande.

Förslaget till lag om skiljemän.

Allmän motivering.

Grundvalen för skiljeavtalet är parternas önskan att undandraga den föreliggande eller framtida tvisten domstolarnas bedömande och att i stället underkasta tvisten ett avgörande av skiljemän. Denna önskan har olika grunder. Den kan böttna i en strävan att undanhålla tvisten från offentligheten — en strävan, som ej sällan torde förklara de skiljedomsavtal, som träffas i samband med hemskillnad och äktenskapsskillnad eller rörande andra intimt personliga frågor. Skiljeavtalet kan också bero av parternas önskan att tillförsäkra sig ett i särskild grad sakkunnigt bedömande av tvistefrågan. Sålunda stadgas stundom i skiljeavtal beträffande tvister av teknisk eller kommersiell art, att till skiljemän skola utses i branschen sakkunniga personer. Den vanligaste grunden för skiljeavtalet torde dock vara en strävan att vinna ett snabbt avgörande.

När enskilda parter i sådant syfte, som här angivits, av fri vilja överenskomma att undandraga sina mellanhavanden domstols prövning, blir den första frågan, huruvida staten har anledning att motsätta sig en sådan disposition. Härom råder av gammalt den säkerligen riktiga meningen, att staten icke har något självständigt intresse av att alla tvister mellan enskilda prövas av statens domstolar. Dessa äro tvärtom anordnade till tjänst för sådana parter, som icke kunna träffa godvillig uppgörelse. Undantag gäller allenast för sådana fall där ett offentligt intresse föreligger. Gällande skiljemannalag medgiver också frihet för enskilda parter att träffa bindande skiljeavtal rörande sådana tvister, varom förlikning kan träffas. I denna regel har icke ifrågasatts någon saklig ändring.

Det är i väsentligen tre hänseenden som staten tillerkänner rättsverkan åt skiljeavtal och skiljedom. För det första grundlägger avtalet en processhindrande invändning. Om en av parterna i skiljeavtalet instämmer den andra till domstol, äger denne göra invändning därom att tvisten skall avgöras av skiljemän, och domstolen skall då vägra att taga befattning med tvisten. Detta innebär ett godkännande från statens sida av parternas rätt att få sina tvister avgjorda genom skiljedom. För det andra kan staten lämna sitt bistånd till skiljeavtals förverkligande, därest ena parten skulle söka undandraga sig sina genom skiljeavtalet åtagna förpliktelser att medverka till åstadkommande av en giltig skiljedom. Detta står i överensstämmelse med statens uppgift att lämna erforderlig medverkan till framtvängande av sådant fullgörande av lagliga avtal av vad slag de vara må, som icke frivilligt utföres. För det tredje äger en

på ett giltigt skiljeavtal grundad skiljedom samma rättsverkningar som tillkomma en av domstol meddelad dom. Sälunda ställer staten sina exekutiva myndigheter till förfogande för skiljedomens verkställande och ett rättegångsförfarande må ej inledas angående den genom skiljedomen avgjorda tvisten.

Av dessa allmänna grunder för skiljedomsinstitutet lär följa, att staten icke har något direkt ansvar för skiljedomars riktighet lika litet som staten har något ansvar för klokheten i frivilligt träffade avtal rörande privaträttsliga förhållanden.

Däremot är det rimligt och riktigt att staten för att över huvud tillerkänna skiljeavtal och skiljedomar rättsverkan dels uppställer vissa formella krav, dels söker, så långt det kan ske utan ett otillbörligt begränsande av parternas avtalsfrihet, bereda möjligheter för materiellt riktiga avgöranden.

Redan vid tillkomsten av 1887 års skiljemannalag underströks vikten av att till skiljemän finge utses personer, för vilka parterna hade förtroende, men det uttalades också farhågor för att skiljemännen bleve partiska. Bland annat uttalade en talare i riksdagens första kammare att det mycket väl kunde hända, att den part, som lyckades få en dugligare, skickligare och mera diplomatisk skiljeman än motparten, också kunde laga så att den tredje skiljemannen bleve utsedd efter hans önskan, med verkan att saken redan på förhand vore avgjord.

I 1918 års motion anföres, såsom redan antytts, att parternas skiljemän i allmänhet uppfattade sin ställning mera såsom ombud för parten än som domare. Ett sätt att hjälpa detta missförhållande vore att särskilda skiljemannakårer inrättades, bland vilkas medlemmar skiljemän kunde utses. Till ledning för lagstiftningen kunde jämväl tjäna expropriationslagens bestämmelser om sammansättning i expropriationsnämnd. En annan utväg vore måhända en bestämmelse att skiljenämnden skall bestå av 4 ledamöter, av vilka vardera parten utsåge en och offentlig myndighet de två övriga.

I sitt utlåtande (nr 10) över denna motion yttrade lagutskottet bl. a.: »Erfarenheten har visat, att de förväntningar, som vid lagens tillkomst på visst håll ställdes på skiljemännen, icke gått i uppfyllelse. Det har ofta visat sig, att part vid utseende av skiljeman icke så mycket ser på att få den bäste eller insiktsfullaste utan den, som med största energi står på hans rätt. Parternas skiljemän bliva snarare ombud för parterna än domare. Tredje man blir den egentliga domaren. Men ej ens denne kommer alltid att bliva opartisk, i det att den part, som lyckats få en dugligare och mera smidig skiljeman, ofta lagar så, att den tredje skiljemannen blir utsedd efter hans önskan. Att häri ligger en fara för hela skiljemannainstitutet och dess utveckling i en sund riktning är uppenbart, likaväl som det är tydligt, att det sätt, varpå skiljedomstolen enligt skiljemannalagen anordnats, lätteligen leder till skiljemännens förbiseende av sin ställning som domare. För vinnande av ändring härutinnan kräves oundgängligen lagstiftningens medverkan. Även om man på skiljemannaförfarandet icke får lägga samma måttstock som på domstolarna, kan staten enligt utskottets förmenande likväl icke undandraga sig att tillse, att rättssäkerheten blir på bästa möjliga sätt tillgodosedd även genom skiljemannaförfarandet».

I 1919 års proposition berördes möjligheten att — i anslutning till den

grundtanke, som tagit sig uttryck i gällande bestämmelser i fråga om de fasta skiljedomsinstitutet — upprätta särskilda skiljemannakårer. I propositionen anfördes emellertid: Parterna skulle visserligen själva få utöva rätten att välja skiljemän men skulle, där de ej annorlunda överenskommit, vara förpliktade att vid valet hålla sig inom kretsen av de personer, vilka upptagits å särskilda, officiellt fastställda förteckningar. Om uppgörandet av dessa förteckningar föreginges av en omsorgsfull prövning, komme den angivna utvägen givetvis att medföra en ökad grad av trygghet med avseende å skiljemännens opartiskhet; därmed skulle ock förebyggas de fall av obstruktion från skiljemans sida, som ägde grund i hans önskan att gynna den ena parten. Ett realiserande av denna utväg torde emellertid möta stora praktiska svårigheter. Upprättandet av en lista över till skiljemannabefattningar lämpliga personer måste anförtros åt någon myndighet, t. ex. Konungens befallningshavande för var sitt län. Det skulle dock säkerligen ofta inträffa, att parterna icke funne den sakkunskap, som de för avgörande av deras tvist ansåge önskvärd, representerad bland de å förteckningen hos vederbörande länsstyrelse upptagna personerna. Och överhuvud taget måste det ifrågasättas, om parterna i allmänhet — sålunda bortsett från dem som nu anlita permanenta skiljenämnder — skulle finna en anordning, sådan som den nu berörda, överensstämmande med vad de åsyftat vid skiljeavtalets slutande. Då det ej gärna kan vara lämpligt att åt lagens föreskrifter angående personvalet giva en tvingande karaktär, vore i själva verket föga vunnet med införandet av bestämmelser, vilka icke kunde förväntas i flertalet fall överensstämma med parternas önsningar.

Vid behandlingen i andra kammaren av lagutskottets utlåtande i frågan (Andra kammaren n:r 65:34) framhöll en talare såsom sin uppfattning att själva grundvalen för lagen vore oriktig, nämligen därutinnan att parterna ägde rätt att själva välja skiljemän, d. v. s. att själva välja domare. Hela detta system vore oriktigt och med detsamma kunde ej några reformer i skiljemannalagen åstadkommas, som gjorde lagen till vad den borde vara. Skiljemännen borde utses opartiskt eller åtminstone borde man komma därhän, att skiljemännen utses bland särskilt på förhand utvalda personer, som kunde anses verkligen kompetenta att fullgöra skiljemannaskapet, således i överensstämmelse med vad numera gäller i fråga om expropriationslagstiftningen vid utseende av expropriationsnämnd.

I 1926 års motion uttalades klagomål över att parternas skiljemän, åtminstone i flertalet fall, icke sutte i nämnden som domare utan huvudsakligen som parternas sakförare. Tredje skiljemannen vore väl i allmänhet bättre skickad än de av parterna utsedda, men valet av denne kunde ofta vara godtyckligt, i det att en företagsam företrädare för en av parterna lätt kunde genomdriva en utnämning efter sitt sinne. Härtill komme att befogenheten att sitta som medlare mellan två partiintressen vore vansklig och lockade till kompromisser, som föga motsvarade den verkliga rättens krav. Det ifrågasattes för att göra skiljenämnden mera oväldig och därigenom skapa större förtroende för densamma från allmänhetens sida att, i likhet med vad som äger rum för

val av handelsdomare och expropriationsnämnder, en valkorporation skulle utses, inom vilken skiljemän skulle väljas.

I de yttranden, som inkommit med anledning av 1926 års remiss, ägnas särskild uppmärksamhet åt frågan om skiljemännens tillsättande, särskilt med hänsyn till frågan om möjligheten att vinna önskade garantier för deras opartiskhet. Ett stärkande av skiljenämndens opartiskhet uttalas ganska allmänt såsom ett tvingande önskemål. De föreslagna medlen äro av olika art. Här skall i korthet lämnas en översikt över vissa av dessa utlåtanden, vilka därvid sammanföras under olika rubriker, allt eftersom de påyrka mer eller mindre långt gående ändringar av gällande regler.

1. Parterna berövas valrätt.

Befallningshavanden i Gävleborgs län understryker, att på grund av bristande garantier i fråga om skiljenämndens sammansättning avgörandet nu ofta beror på en slump och att en allmän osäkerhet vilar över skiljemannaförfarandet. Efter att hava betonat angelägenheten av att äga tillgång till ett skiljemannaförfarande av verkligt förtroendeingivande natur och sedan olika utvägar i syfte att stärka tilltron till skiljenämndernas opartiskhet påpekats, framhåller befallningshavanden följande. Det gjordes stundom gällande, att skiljemannaförfarandets vara eller icke vara eller åtminstone dess popularitet skulle sammanhånga med att parterna själva finge omedelbart deltaga i valet av domare. Detta nedslående omdöme torde endast med stark begränsning vara riktigt, och man syntes vara berättigad räkna med en fortgående ändring till det bättre i den allmänna uppfattningen. Skiljemannakulturen — skiljemannens ansvarskänsla inför domaruppgiften — stode visserligen alltjämt i många fall på en låg nivå, vilket vore naturligt nog, då personer, vilka som helst, kunde till domare välja vem som helst. Men för det stora flertalet av vederhäftiga rättssökande inom näringslivet, för vilka opartiskhet, sakkunskap och snabbhet i avgörandet vore det väsentliga, skulle ändringar hälsas välkomna, vilka beredde större trygghet i dessa avseenden än den gällande lagen. Enligt befallningshavanden torde garantier för opartiskhet icke kunna vinnas, så länge parterna själva äga välja skiljemän. Såvitt befallningshavanden kan finna, uppnår man en för såväl skiljemannainstitutionen som parterna tillfredsställande lösning genom att som regel låta samtliga skiljemännen utses av en opartisk myndighet eller institution. I samband härmed åberopar befallningshavanden de gynnsamma erfarenheterna från det tekniskt-industriella skiljedomsinstitutets och även handelskamrarnas skiljenämnders verksamhet. Endast efter en närmare utredning torde det emellertid kunna avgöras, om man lämpligen kan bygga vidare på de fasta skiljedomsinstitutens organisation eller om man i stället bör, under medverkan av statliga, kommunala och enskilda organ, söka framskapa ett helt nytt allmänt skiljedomsinstitut.

Skiljemannavalets överlåtande helt och hållet å vissa myndigheter eller institutioner förordas jämväl av befallningshavandena i Västerbottens och Norrbottens län samt av en majoritet inom magistraten i Gävle, medan minoriteten däremot gör gällande, att skiljemannainstitutets användning kommer att väsentligt minskas, därest parterna utestängas från att öva inflytande på skiljenämndens sammansättning.

Handelskammaren för Örebro och Västmanlands län samt det tekniskt-industriella skiljedomsinstitutet ifrågasätta, att parterna beträffande vissa grupper av tvister, t. ex. handelstvister, skulle uteslutas från rätt att välja

skiljemän, och att i stället för sådana tvister vissa fasta skiljenämnder eller skiljemannakårer skulle legaliseras. Samma uppfattning synes delas av Sveriges skiljenämnd för spannmåls- och foderämneshandeln.

I förevarande sammanhang kan slutligen omnämnas, att åtskilliga myndigheter och institutioner, såsom befallningshavanden i Stockholms län, handelskammaren i Karlstad samt handelskammarens för Örebro och Västmanlands läns utskott för sistnämnda län, helt allmänt framhålla behovet av lagstiftningsåtgärder i syfte att erhålla garantier för skiljemännens opartiskhet.

2. Tredje man utses alltid av myndighet.

I ett flertal utlåtanden uttalas betänkligheter mot att utesluta parternas valrätt. En lagstiftning härom kunde befaras vara ägnad att helt utesluta eller åtminstone motverka skiljemannainstitutionens användning. Å andra sidan framhålles vikten av att den av parternas skiljemän utsedde tredje skiljemannen, i regel ordförande i skiljenämnden och i verkligheten ofta den utslagsgivande, utses på sådant sätt, att garantier för verklig opartiskhet vinnas. I sådant syfte föreslås, att den tredje skiljemannen alltid skall utses av offentlig myndighet, företrädesvis överexekutor, eller auktoriserad organisation. Till myndigheter eller institutioner, som förorda eller ifrågasätta den tredje skiljemannens utseende av myndighet eller institution höra befallningshavandena i Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Värmlands och Jämtlands län, Smålands och Blekinge handelskammare, överexekutor i Västervik samt landsfogden i Kronobergs län. Befallningshavanden i Jämtlands län ifrågasätter en utökning av antalet skiljemän, som utses av de utav parterna valda skiljemännen, vilket i och för sig skulle öka skiljenämndens opartiskhet och i ännu högre grad bleve fallet, därest det opartiska elementet alltid utsåges av offentlig myndighet. Befallningshavanden påpekar emellertid den betydande olägenhet ur kostnadssynpunkt, som en ökning av skiljemännens antal måste innebära.

3. Skiljemannakårer.

I åtskilliga av förut avsedda utlåtanden, däri förordats samtliga skiljemännens eller åtminstone den tredje skiljemannens utseende genom offentlig myndighet eller organisation, har ifrågasatts, att särskilda skiljemannakårer skulle inrättas, bland vilkas medlemmar skiljemännen skulle utses.

Särskilda skiljemannakårer inrättande men bibehållande i övrigt av parternas valrätt samt de av parterna valda skiljemännens befogenhet att utse den tredje skiljemannen förordas eller ifrågasättes av överståthållarämbetet samt befallningshavandena i Södermanlands, Gotlands, Kristianstads, Hallands och Kopparbergs län. I dessa myndigheters utlåtanden undertryckas ingalunda svårigheterna att erhålla skiljemannakårer med tillräckligt allsidig representation, men det göres gällande, att problemet härom dock bör kunna lösas. Såsom en lindring i den eljest ovillkorliga plikten att vid utseende av skiljeman anlita kåren föreslås, av överståthållarämbetet att parterna skulle äga i skiljeavtalet utse skiljeman och därvid ej behöva hålla sig till kåren, av befallningshavanden i Södermanlands län, att parter, som därom åsämjas, borde kunna utse skiljemän utom kåren samt av befallningshavanden i Gotlands län, att parternas ur kåren utsedda skiljemän, eventuellt Konungens befallningshavande, borde äga befogenhet att på parts begäran eller då eljest ansåges erforderligt utse den tredje skiljemannen utom kåren.

En modifierad ståndpunkt i frågan om skiljemäns utseende ur särskilda skil-

jemannakärer intages av befallningshavandena i Älvsborgs och Västmanlands län, vilka förorda, att parterna icke skola vara skyldiga att vid val av skiljemän hålla sig till någon särskild kär men att däremot den tredje skiljemannen alltid skall ur en sådan utses.

4. Ökade kompetensvillkor och ed.

Ett flertal av de myndigheter och institutioner, vilka för att erhålla garantier för skiljenämndernas opartiskhet framlagt ovan relaterade förslag i sådan syftning, hava tillika, för samma ändamåls vinnande, uttalat sig för ökade kompetensvillkor hos skiljemännen eller åtminstone den tredje skiljemannen samt för ett inskräpande av skiljemännens plikt att vid utövning av sitt kall förfara opartiskt genom en föreskrift, att skiljemännen skulle, före inträdet i sin funktion, avlägga en för ändamålet lämpad ed eller högtidlig försäkran.

Dessa uttalanden biträdas av en del andra myndigheter och institutioner, vilka emellertid i övrigt tillstyrka bibehållande av det nuvarande systemet med avseende å skiljemännens utseende.

Behörighetsvillkor för skiljemännen i överensstämmelse med vad som gäller beträffande valbarhet till ledamot i expropriationsnämnd förordras sålunda av befallningshavanden i Östergötlands län, som dessutom tillstyrker uppställande av särskilda kvalifikationer i fråga om den tredje skiljemannen. Magistraten i Linköping, borgmästaren i Ulricehamn, handelskammaren i Gävle samt elektriska entreprenörsföreningen anse, att endast i fråga om den tredje skiljemannen särskilda kompetensvillkor böra ifrågakomma, t. ex. samma villkor, som uppställas för behörighet att utöva domarämbetet. Överexekutor i Vimmerby efterlyser helt allmänt bestämmelser om större kompetens för skiljemännen.

Vad angår stärkande av skiljenämndens opartiskhet genom bestämmelse om skyldighet för skiljeman att avlägga ed, t. ex. domared, eller högtidlig försäkran, förordas detta av advokatsamfundets göteborgsavdelning, som emellertid samtidigt uttalar tvivelsmål angående möjligheten att i lagstiftningsväg åstadkomma en verklig inre opartiskhet. Befallningshavanden i Östergötlands län förordar, att alla skiljemännen skola avgiva en högtidlig försäkran om sitt uppsåt att opartiskt skilja mellan parterna och i samma riktning uttalar sig borgmästaren i Ulricehamn.

5. De fasta institutens ställning stärkes.

I åtskilliga utlåtanden framhålles det betänkliga i att genom legala regler utesluta eller kringskära parternas valrätt i fråga om skiljemäns utseende. Samtidigt understrykes emellertid betydelsen av att genom särskilda bestämmelser stärka de fasta skiljenämndernas ställning, varigenom allmänheten skulle på frivillighetens väg föranledas att använda sig av dessa i större utsträckning än vad som för närvarande är fallet. I denna riktning uttala sig sålunda kommerskollegiet, Skånes handelskammare, teknologföreningen samt en skiljaktig mening i Stockholms handelskammare. Kommerskollegiet framhåller, att frågan om skiljemäns utseende och skiljenämnds sammansättning utgör det centrala problemet i förevarande lagstiftningsfråga samt att tillräckliga garantier för en objektivt riktig skiljedom saknas. Efter att hava redogjort för de olika förslag, som framkommit i syfte att råda bot på missförhållandet, fastslår kollegiet, att kollegiet för sin del bibragts den uppfattningen, att ett frångående av de nu gällande bestämmelserna rörande utseende av skil-

jemän icke syntes kunna, med frånseende av de fasta skiljedomsinstitutens ställning, äga rum utan fara för att skiljemannalagens praktiska användbarhet starkt begränsas. Det vore utan tvivel så, att parternas möjlighet att inverka på skiljenämndens sammansättning ofta för dem vore det avgörande momentet, då de genom skiljeavtalet fränsade sig rätten att gå till domstol. Sedan kollegiet av denna grund avvisat någon inskränkning i parternas valrätt framhåller kollegiet, att den enda åtgärd från det allmännas sida, som kollegiet för sin del funnit böra ifrågakomma, vore ett stärkande genom statens medverkan av de bestående fasta skiljedomsinstitutens ställning, i den mån sådant ansåges lämpligt och påkallades från institutens egen sida. Kollegiet tillstyrker för sin del, att möjlighet beredes till offentlig auktorisation av sådana fasta skiljedomsinstitut samt föreslår närmare villkor för erhållande av auktorisation. Det syntes även böra övervägas, huruvida icke särskilda lättnader kunde genomföras för verkställighet av skiljedom, som meddelas av skiljenämnd, tillsatt av auktoriserat institut. Med hänsyn till de garantier för en formellt riktig skiljedom, som finge anses vara för handen i nu avsedda fall, borde det kunna överlåtas till utmättningsman att verkställa skiljedomen utan föregående förordnande av överexekutor. I samma anda uttala sig Skånes handelskammare, teknologföreningen samt en skiljaktig mening i Stockholms handelskammare.

6. I huvudsak bibehållande av det nuvarande systemet.

Ett bibehållande av det nuvarande systemet, möjligen modifierat genom skärpta jävsbestämmelser för att omöjliggöra de mest flagranta fallen av olämplig partiskhet, förordas slutligen i åtskilliga utlåtanden. Härvid framhålles det i regel såsom en förutsättning för hela skiljemannainstitutet, att den största frihet medgives parterna, framförallt i fråga om valet av skiljemän. Myndigheter och institutioner, som yttra sig i denna anda, äro befallningshavandena i Uppsala, Malmöhus, Skaraborgs och Örebro län, magistraten i Halmstad, Stockholms samt Västergötlands och norra Hallands handelskammare, arbetsgivareföreningen samt advokatsamfundet.

I ett längre utlåtande motiverar Stockholms handelskammare sin ställning till förevarande fråga. Efter att hava kritiserat den hos skiljemännen ofta rådande partiskheten framhåller handelskammaren svårigheten att genom lagstiftningsåtgärder råda bot härför. Parternas möjlighet att inverka på skiljenämndens sammansättning vore faktiskt ett avgörande moment, då parterna fränsade sig rätten att gå till domstol. Parterna ville anförtro sitt väl och ve endast i händerna på personer, som de personligen kände och litade på. Ett stöd för denna uppfattning vore, att de fasta skiljedomsinstitutet anlätades i mycket mindre omfattning än man kunnat vänta med hänsyn till de garantier för objektivitet, som de erbjöde. Frågan om en särställning åt de fasta instituten, vilken skulle uppmuntra allmänheten att anlita dem i stället för enskilda skiljenämnder, hade väl varit på tal inom handelskammaren, men kammaren hade kommit till den uppfattningen, att de fasta skiljenämnderna borde få utveckla sig utan hämmande kontroll och söka genom sin egen verksamhet tillvinna sig allmänhetens förtroende. Även advokatsamfundet understryker, att det icke vore lyckligt att minska parternas nuvarande stora inflytande på skiljenämnds sammansättning, i det parternas tillit till skiljemannaförfarandet i övervägande grad vilade just på detta inflytande och det därav alstrade — mer eller mindre befogade — förtroendet för skiljenämnden. Man hade i stor utsträckning funnit sig i, att parternas valrätt överflyttats på privata korporationer, organiserade av vissa grupper av medborgare, men det vore ej

troligt, att det förtroende dessa korporationer åtnjöte skulle kunna överflyttas på någon ämbetsmyndighet eller ens på några statsorganiserade institutioner.

Beträffande utländsk rätt bör erinras följande.

Det synes icke i något kulturlands lagstiftning finnas exempel på att parternas frihet ifråga om personvalet i det allmänna skiljemannaförfarandet är underkastad andra regler än sådana, som kunna sammanfattas under beteckningen jävsbestämmelser. Frihet för parterna att välja skiljemän råder sålunda exempelvis i Frankrike, Italien, Tyskland, Holland, Österrike, Polen, England, Skottland, Danmark, Norge och Finland. Myndighets befattning med skiljenämndens tillsättning ifrågakommer endast för komplettering av skiljenämnden, företrädesvis i sådana fall där någondera parten undandraget sig att utse sin skiljeman eller de av parterna utsedda skiljemännen icke kunna enas om tredje skiljeman. I vissa lagstiftningar är även denna befogenhet för vederbörande myndighet synnerligen begränsad.

De i det föregående angivna grunderna för skiljedomsinstitutet göra det uppenbart, att ett strängt principiellt åtskiljande mellan domstolar och skiljenämnder är av nöden. Staten fullgör sin uppgift för rättsskipningen genom domstolarna. Genom dessa beredes varje medborgare tillfälle att få sina tvister prövade med all den auktoritet, varmed staten förmår att utrusta sina domare. Snabbheten är den, som följer av de anordningar, staten finner nödiga och lämpliga. Kravet på snabbare rättsskipning genom domstolarna är en fråga om domstolsorganisationen, vid vars bedömande staten icke kan bortse ifrån, att rättssäkerheten likväl är den förnämsta synpunkten. Den som icke önskar anlita domstolarna för lösningen av sina tvister har intet anspråk mot staten att få en särskild domstolsorganisation anordnad för sina särskilda syften. Staten har heller icke anledning att övertaga något ansvar för sådana utom domstolsförfarandet träffade avgöranden, som enskilda parter för att undvika detta förfarande kunna finna lämpliga.

När de av staten anordnade domstolarna för sin prövning av tvist nödgas taga förhållandevis lång tid i anspråk, beror detta sålunda därpå, att staten med hänsyn till rättssäkerheten och i viss mån även av ekonomiska skäl icke funnit lämpligt att anordna snabbare rättsskipning. Kravet på en dylik kan väl åberopas till förmån för förslag till reformer på rättegångsordningens område men kan icke med fog läggas till grund för ett yrkande att staten skall auktorisera skiljemannaförfarandet. För de enskilda parter åter, som önska undandraga sig domstolarnas prövning av uppkommande tvister, ligger det närmast till hands att en skiljenämnd skall vara grundad icke på statens auktoritet utan på parternas förtroende. Eftersom staten icke funnit sig kunna ordna domstolsförfarandet snabbare än som skett följer därav att domstolssystemet icke kan fullständigast med någon institution, som skulle vid sidan av domstolarna med större snabbhet utöva statens dömande myndighet.

Det synes därför både från statens och den enskildes synpunkt följdriktigt, att ansvaret för skiljedomares sakkunskap och oväld principiellt måste bäras av de enskilda parter, som önska anlita skiljemän i domstols ställe.

Ur dessa synpunkter framgår, att förslagen om att helt eller delvis beröva parterna valrätt icke överensstämman med grunderna för skiljemannaförfarandet. Om den regel infördes, att skiljenämnden i sin helhet eller den tredje skiljemannen skall utses av domstol eller överexekutor, skulle å ena sidan statens ansvar för sålunda tillsatta skiljenämnder bliva så stort att därav borde följa ett utbyggande av skiljenämnderna till statliga domstolar, och å andra sidan skulle de önskemål, som för närvarande föranleda enskilda att ingå skiljeavtal, icke längre kunna förverkligas.

Ett förslag åter om inrättande av fasta skiljemannakårer möter icke samma principiella invändning, men torde av praktiska skäl vara föga ägnat att motsvara behovet.

När det såsom föredöme åberopas reglerna för utseende av expropriationsnämnd, synes denna jämförelse lida av två avgörande brister. Till en början är att märka, att expropriationsförfarandet är ett av staten anordnat tvångsförfarande, som icke grundar sig på frivilligt avtal. Statens skyldighet att svara för värderingsmännens lämplighet är därför vida mer påtaglig än vid frivilliga skiljeavtal. Men vidare är det vid expropriationsnämnd fråga om ett både lokalt och sakligt sett ganska begränsat område, inom vilket dess medlemmar böra vara sakkunniga. Det gäller ju blott att verkställa en värdering av vad som skall på viss plats expropriationsvis avstås eller upplåtas. Vid det privata skiljeavtalet åter kunna frågor av de mest skilda slag uppkomma. Den lista över kompetenta skiljemän, som skulle upprättas, måste därför göras så omfattande att den skulle sakna praktiskt värde. För avgörande av exempelvis en familjerättslig tvist kunna parterna önska att till skiljeman utse en dem närstående person, som i övrigt måhända icke hade några särskilda kvalifikationer för en auktorisation att i varje tvist vara skiljeman. Listan över skiljedomare borde därför, om parternas valrätt skulle begränsas till personer upptagna på denna lista, omfatta snart sagt alla hederliga medborgare.

En annan sak är att på frivillighetens väg anordna fasta skiljenämnder eller skiljemannakårer. Dessa ha en synnerligen betydelsefull uppgift att fylla. Den förtjänstfulla verksamhet, som utövas av vissa fasta skiljenämnder, är värd allt understöd. Men så snart det är klart, att ett anlitande av dylik skiljenämnd bör grundas på ett frivilligt avtal, så följer därav, att ett sådant understöd icke bör lämnas i form av någon lagbestämmelse. Det faller därför utom ramen för denna utredning att anvisa de vägar, på vilka ett sådant understöd må kunna lämnas. Det måste emellertid i varje fall ytterst ankomma på de fasta skiljenämnderna själva att genom sin egen verksamhet vinna ökat förtroende.

Om sålunda det nuvarande systemet till sina principer synes vara fast grundat såväl ur statens som de enskildas synpunkt, så följer därav, att kravet på ökad sakkunskap och opartiskhet hos skiljemännen och på ökade garantier för skiljedoms materiella riktighet icke kan vinna beaktande på sådant sätt, att staten därigenom skulle påtaga sig ansvaret härför eller den enskilde berövas sin frihet. Men av det sagda följer ock, att staten icke är ointresserad av objektiviteten i skiljemannaförfarandet. Det är fastmera ett statsintresse att söka tillgodose denna, så långt det låter sig göra utan att ådraga

staten det direkta ansvaret för förfarandet och utan att beröva den enskilde den frihet, varå han med fog kan göra anspråk.

De stadganden, varmed det föreliggande förslaget söker tillgodose dessa ändamål, ha därför väsentligen karaktär av skärpta jävsbestämmelser för skiljemännen, varjämte emellertid vissa ändringar av reglerna rörande förfarandet och rörande skiljedomens klander och ogiltighet ävensom en föreslagen ny regel om skiljemans rätt att betinga sig arvode avse att tjäna samma syfte.

Liksom fallet är med den gällande lagen, äro förslagets bestämmelser tvingande för parter och skiljemän, om annat ej angives. När en föreskrift kan genom överenskommelse sättas ur kraft, har antytts, huruvida enighet mellan parterna är tillräcklig eller om jämväl skiljemännens samtycke fordras.

Det föreliggande förslaget avser icke att lösa de spörsmål inom den internationella privat- och processrättens område, som kunna uppstå, när här i landet blir fråga om att tillämpa ett skiljeavtal, som i ett eller annat avseende — t. ex. med hänsyn till att parterna äro bosatta i utlandet eller förfarandet ägt rum å främmande ort — tilläventyrs kan betraktas såsom utländskt. Spörsmålet om de lagbestämmelser, som kunna vara av nöden i fråga om utländska skiljeavtal, har emellertid, som bekant, gjorts till föremål för en särskild utredning, som väntas föreligga under den närmaste tiden; och i den lag, vartill nämnda utredning kan giva upphov, synes gränsen lämpligen kunna uppdragas mellan tillämpningsområdena för, å ena sidan, denna internationellt-privaträttsliga lagstiftning och, å andra sidan, den för inre svenska förhållanden avsedda lag varom här är fråga. I denna senare lag synes alltså allenast böra inflyta en erinran om förefintligheten av särskilda lagbestämmelser rörande utländskt skiljeavtal och utländsk skiljedom.

Med avseende på lagförslagets uppställning bör inledningsvis anmärkas, att stadgandena sammanförts i olika grupper under rubrikerna: skiljeavtalet, skiljemännen och huru de utses, förfarandet, skiljedoms ogiltighet och klander å skiljedom, skiljedomskostnaderna samt särskilda bestämmelser. Härav har föranletts en ganska väsentlig omflyttning av nuvarande bestämmelser, men lagen torde vinna i översiktlighet.

Skiljeavtalet.

1 §.

Liksom 1887 års lag behandlar lagförslaget endast skiljemannaförfarande på grund av skiljeavtal. Vad angår genom bestämmelser i lagar och förordningar påbudna skiljemannaförfaranden göres i 27 § en erinran, motsvarande nuvarande 17 §, att därom skall gälla vad särskilt är stadgat. Det har ansetts obehörligt att stadga att med skiljeavtal likställas förordnande i lagakraftvunnet testamente om tvisters hänskjutande till skiljemän. I fråga om skiljedomsbestämmelse i bolags eller förenings stadgar innehålla bolags- och föreningslagarna föreskrift om dess likställighet med skiljeavtal.

Föremål för skiljeavtal.

Parternas möjlighet att undandraga sina tvister statens rättsskipningsorgan och överlämna deras avgörande åt skiljemän måste av naturliga skäl vara begränsad till sådana ämnen, i vilkas reglering det allmänna icke äger ett omedelbart intresse. I enlighet härmed brukar gränsen för skiljemannaförfarandets tillämplighet allmänt sättas så, att parterna äga sluta skiljeavtal om sådana frågor, som de kunna fritt avgöra genom en dem emellan träffad förlikning. Med hänsyn till den för svensk rätt egendomliga gränslinjen mellan tvistemål och brottmål har området för skiljeavtal, i överensstämmelse med 1887 års lag, i förslaget angivits så, att fråga av tvistemåls beskaffenhet, varom förlikning kan träffas, och fråga om ersättning för skada på grund av brott må överlämnas åt skiljemän. Lika med lagen innebär förslaget, att parterna må bestämma skiljemännens antal till en eller flera. Liksom nu är fallet må enligt förslaget skiljeavtal slutas antingen om uppkommen tvist eller om framtida tvist, härflytande av visst rättsförhållande, som anges i avtalet.

Undantag.

Genom lag den 22 juni 1928 infördes i 1 § skiljemannalagen ett tredje stycke innefattande en erinran om att annorstädes stadgats om rätten att till avgörande av skiljemän hänskjuta tvist rörande kollektivavtal. Med hänvisningen avses 11 § i lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol. Detta lagrum innefattar en viss inskränkning i befogenheten att till skiljemän hänskjuta frågor av tvistemåls beskaffenhet, varom förlikning kan träffas. En annan inskränkning i denna befogenhet har tidigare gjorts genom lagen den 10 mars 1923 med vissa bestämmelser rörande hyra, i det att dess 11 § stadgar att skiljeavtal mellan hyresvärd och hyresgäst om framtida tvist utan förbehåll om rätt att klandra skiljedomen ej skall äga tillämpning å tvist angående hyresgästens rätt eller skyldighet att tillträda eller behålla lägenheten.

Den år 1928 i 1 § skiljemannalagen införda erinringen har upptagits såsom 2 stycket i förevarande § och utsträcks att omfatta jämväl stadgandet i 1923 års hyreslag.

Litispensens.

I 1 § 1 stycket 2 punkten av gällande skiljemannalag stadgas, att om tvist redan är vid domstol anhängig, skiljeavtal, som slutes därom, icke är gällande, med mindre saken vid domstolen nedlägges. Denna bestämmelse ger uttryck åt en riktig grundsats, nämligen att skiljemän, lika väl som allmän domstol, ej må upptaga tvist, som redan är anhängig vid domstol, samtidigt som det bör vara parterna medgivet att genom rättegångens nedläggande vinna möjlighet att hänskjuta tvisten till skiljenämnd. Skiljenämndens behörighet bör då emellertid icke göras beroende av frågan huruvida ett formellt nedläggande av rättegången verkligen äger rum. Genom förbiseende kan detta försummas och skiljedomen skulle då bli ogiltig. Det bör vara tillfyllest att parterna träffat avtal om rättegångens nedläggande, men för god ordnings skull synes det vara lämpligt föreskriva att detta avtal skall hava träffats skriftligen. Ett stadgande av denna innebörd, avseende såväl att rättegång som att lag-sökning pågår, har upptagits såsom 3 stycke i förevarande §. I sammanhang därmed har tillagts, att skiljemän ej heller må upptaga fråga, som blivit genom lagakraftätagande beslut avgjord. Även om det står parterna fritt att genom förlikning ordna sitt mellanhavande på ett från sådant beslut avvikande

sätt, kan det ej anses riktigt, att detta sker i den ordning att den avgjorda tvisten underkastas en förnyad prövning genom skiljemän. I vad mån en överträdelse av de nu föreslagna förbuden för skiljemän att upptaga tvist bör medföra skiljedomens ogiltighet, framgår av 20 §.

Beträffande formen för skiljeavtalet förslås icke någon ändring av den gällande regeln, att skiljeavtalet icke bindes vid skriftlig form.

2 §.

1887 års lag uppställer i motsats till äldre rätt den presumptionen, att parter, som sluta skiljeavtal, skola anses hava utfäst sig att åtnöjas med den blivande skiljedomen, så snart de icke gjort förbehåll om rätt att klandra domen. Denna presumption, som säkerligen motsvarar parternas avsikt i det ojämförligt övervägande antalet fall, har bibehållits.

Lagen förklarar sig vara icke tillämplig å avtal med klanderförbehåll. Det av nya lagberedningen framlagda förslaget till skiljemannalag omfattade däremot sådana avtal. En frist stadgades, inom vilken skiljedomen skulle av missnöjd part klandras. Häremot gjordes vid förslagets granskning inom högsta domstolen anmärkning bl. a. ur den synpunkten, att därigenom skulle tillskapas en första domstolsinstans, vars existens skulle bero av parternas frivilliga överenskommelse. Skiljeavtal med klanderförbehåll vore endast ett förlikningsförsök, och då lagen ej reglerade andra former för förlikningsförsök utom rätta, vore en lagstiftning angående förevarande form icke av nöden. En av lagen stadgad frist för klandret kunde lätt förbises av part. Anmärkning gjordes ock mot att ett av enskilda personer givet utlåtande, som endast hade naturen av ett förlikningsförslag, skulle genom underlåtet klander kunna verkställas såsom dom. I anledning av dessa anmärkningar ändrades i propositionen förslaget så, att lagen förklarades otillämplig på skiljeavtal med klanderförbehåll.

Bortsett från fransk och därmed besläktad lagstiftning är det ej i utländska rättsordningar vanligt, att skiljeavtal med parterna förbehållen rätt att i materiellt avseende överklaga skiljedomen gjorts till föremål för behandling i lag. Stundom anses avtal, som innehåller sådant förbehåll, ogiltigt. I några av de avgivna utlåtandena påyrkas en legal reglering av dessa avtal. Framställning härom göres av handelskammaren i Gävle och kommerskollegiet. En minoritet inom Smålands och Blekinge handelskammare har ock omfattat denna mening, under det att flertalet uttalat sig däremot. Befallningshavanden i Uppsala län framhåller till övervägande att lagstifta om avtal med klanderrätt. I avstyrkande riktning uttala sig befallningshavanden i Blekinge län och handelskammarens för Örebro och Västmanlands län utskott för sistnämnda län.

De sparsamma uttalanden, som sålunda förekomma till förmån för en lagstiftning om skiljeavtal med parterna förbehållen rätt att vid domstol överklaga skiljedomen i materiellt hänseende synes icke tyda på att något behov av en sådan reform gjort sig mera allmänt känt. Om någon fördel över huvud vore att hämta av en sådan lagstiftning, skulle den sannolikt hänföra sig till

ett stadgande, som begränsade klandertiden till en legal frist efter vars förlopp skiljedomen finge verkställas. I övrigt lära dessa avtal och deras rättsverkningar föga ägna sig för reglementering, och den kritik som ägnades nya lagberedningens förslag på denna punkt synes allttjämt i huvudsak befogad. Avtalets utpräglade syfte att åvägabringa en förlikning mellan parterna vinnes bäst om full frihet får råda med avseende på förfarandet. Mot lagstiftning kunna för övrigt anföras i viss mån samma skäl, som gälla mot inrättandet av fasta förlikningsinstitutioner. Avtalen kunna befarias oftare leda till förhållande än till påskyndande av rättstvisters avgörande. Tanken på en lagstiftning synes därför böra förfalla. Ej heller torde det, efter förebilden av vissa utländska lagar, erfordras regler om skiljeavtal med förbehåll om klander till en högre skiljenämnd.

3 §.

Om, sedan yrkande om tillämpning av skiljeavtal blivit framställt, part bestritt detta yrkande, eller om part ej fullgör vad honom åligger i fråga om val av skiljeman, utgör enligt 10 § i skiljemannalagen skiljeavtalet ej längre hinder för motparten att få tvisten prövad vid domstol. Detta undantag från regeln om skiljeavtalets processhindrande verkan har upptagits i sammanhang med övriga stadganden om skiljeavtalet.

4 §.

Såsom i den inledande motiveringen framhållits, falla utanför den föreslagna lagens område de spörsmål, som angå tillämpningen av utländskt skiljeavtal eller utländsk skiljedom.

En fråga, som emellertid svårligen kan förbigås i denna lag, gäller lagens tillämplighet gent emot part, som har hemvist utom riket. Ett sådant förhållande kan nämligen tänkas vara för handen även i fall då skiljeavtalet måste här i landet betraktas såsom svenskt, exempelvis när vid dess avslutande endera parten har hemvist här i riket och det ej av omständigheterna framgår att förfarandet skall äga rum å utländsk ort. Därest ej i förevarande lag inflyte en bestämmelse i ämnet, skulle i dylikt fall ett skiljemannaförfarande mot parts bestridande kunna under medverkan av svensk myndighet framtvingas här i landet. Att på detta sätt inskrida mot en part, som icke kan vid svensk domstol sökas för gäld, har vid det övervägande, som ägt rum i samband med utredningen om erforderliga lagbestämmelser i fråga om utländska skiljeavtal, syntts icke riktigt. Annat blir emellertid förhållandet om skiljeavtalet innebär, att förfarandet skall förläggas till Sverige. Vid bedömandet av vad avtalet i detta hänseende innebär måste tagas hänsyn icke blott till avtalets bokstavliga innehåll utan även till omständigheter, som eljest äro ägnade att belysa parternas syfte. Skulle exempelvis skiljemannauppdraget hava anförtratts en eller annan här i landet verkande fast skiljenämnd eller eljest till här boende skiljemän måste det antagas, att parterna varit ense om förfarandets förläggande till vårt land.

Skiljemännen och huru de utses.

5 §.

Förevarande § i förslaget återger i åtskilliga stycken vad redan i 4 § av gällande lag finnes stadgat. I dessa delar liksom beträffande sådana stadganden, som i förslaget underkastats formella eller mindre väsentliga ändringar, är särskild motivering i detta sammanhang ej av nöden.

Jäv.

En fråga, som vid lagförslagets beredande varit föremål för särskild uppmärksamhet är — helt naturligt med hänsyn till de uttalanden som givit anledning till lagarbetet — spørsmålet, i vad mån det må vara möjligt att genom skärpta jävsbestämmelser bereda ökade garantier för skiljemans skicklighet och opartiskhet.

I de inkomna utlåtandena har befallningshavanden i Uppsala län ifrågasatt möjligheten av att såsom jävsgrund stadga det fall, att skiljemans val uppenbarligen måste anses föranlett mera av hans personliga förhållanden till part än av hans sakkunskap och omdömesförmåga. Magistraten i Halmstad har ifrågasatt jäv för person, som tillhandagår allmänheten med juridisk rättshjälp, att vara skiljeman i tvist, däri han på ett förberedande stadium varit biträde åt endera parten, ävensom för den, som i tidigare skiljedom uttalat viss mening i den föreliggande rättsfrågan, att vara tredje skiljeman. Slutligen har borgmästaren i Ulricehamn givit uttryck åt den uppfattningen, att personer, som ägna sig åt sakförarverksamhet, borde vara uteslutna från behörighet att vara skiljemän.

I 8 punkten av förslaget uppställs såsom en allmän jävsgrund, att särskild omständighet föreligger, som är ägnad att minska förtroendet till skiljemannens opartiskhet, varjämte i 6 punkten, i anslutning till magistratens i Halmstad yttrande, stadgas jäv för den, som varit part behjälplig att förbereda eller utföra hans talan i saken. Enligt gällande rätt är allenast den jävig, som varit fullmäktig i saken, varmed torde förstås den, som vid tidigare handläggning inför domstol varit parts ombud i saken. Möjligen kan jävet anses omfatta jämväl den, som med motparten för sin huvudmans räkning förhandlat däri utom rätta. Den föreslagna bestämmelsen avser att undanröja det stötande men icke så sällan förekommande tillvägagångssättet, att en advokat, efter att hava förberett partens talan genom råd och anvisningar, låter sig av parten väljas till skiljeman och överlåter åt någon sig närstående jurist att utöva det formella fullmäktigskapet.

I gällande lag uppställs såsom jävsgrund, att skiljeman vittnat i saken. Förslaget likställer härmed i 6 punkten det fall att han däri yttrat sig såsom sakkunnig.

Slutligen har i angivet syfte jäv stadgats för den, som mottagit eller betingat sig ersättning i strid mot vad i förslagets 23 § stadgas. Även detta stadgande är avsett att bereda en viss garanti mot skiljemans partiskhet.

När i förslaget uteslutits den i gällande lag angivna jävsgrund, att skiljemannen blivit dömd ovärdig att föra annans talan inför rätta, har detta skett för att undanrycka ett stöd åt den förvisso felaktiga uppfattningen, att de av parterna valda skiljemännen skulle vara att betrakta såsom ombud för den part, som utsett skiljemannen. Det lär emellertid ej sällan komma att inträffa, att de personer, som skulle vara jäviga enligt detta stadgande, hemfalla under nyss berörda, i 8 punkten upptagna allmänna jävsbestämmelse.

Enligt gällande lag måste skiljemannen ha fyllt 25 år, vilket synes betyda att han för att vara behörig måste hava vid valet fyllt 25 år. Enligt förslaget stadgas, att skiljeman skall vara myndig. Detta överensstämmer med den grundsatsen, att parternas vilja bör vara avgörande. Part, som finner sina intressen betjänta med att utse en person i åldern 21—24 år, har uppenbarligen ett stort förtroende till den valde, och det är från allmän synpunkt knappast tillräcklig anledning att motsätta sig dennes utseende till skiljeman. För motparten kan å andra sidan den sålunda valde skiljemannens ungdom icke inverka menligt, då den på sin höjd kan giva minskad auktoritet åt hans motparts synpunkter. Det föreslagna stadgandet innebär jämväl, att den, som är förklarad omyndig, är jävig såsom skiljeman.

Enligt gällande skiljemannalag 4 § må, då saken handlagts vid häradsrätt, nämndeman, som deltagit i behandlingen, ej av sådan anledning anses jävig såsom skiljeman. Det torde kunna antagas, att detta stadgande tillkommit med tanke särskilt på det fall, att häradsrätten i sin dom överlämnar viss fråga, t. ex. rörande skadeståndsbeloppets bestämmande, till skiljemäns avgörande. Om nu jävet i enlighet med förslagets 4 punkt begränsas till det fall, att skiljemannen såsom domare deltagit i åtgärd eller beslut, som kan bli föremål för skiljemännens prövning, inträder i sådana fall som nyss sagts alltjämt icke något jäv för nämndemannen att vara skiljeman. Detta synes heller icke bliva fallet, om häradsrätten förklarar sig på grund av skiljeavtal obehörig och nämndeman, som deltagit i detta beslut, blir vald till skiljeman. Visserligen ha skiljemännen att för sin del pröva frågan om skiljeavtalets tillämplighet, men detta är ej en prövning av häradsrättens beslut. Föreligger åter ett fall, där skiljemän verkligen ha att pröva domstols beslut, synes jäv böra inträda även för nämndeman. På dessa grunder vilar avfattningen av förslagets 4 punkt.

Enligt gällande lag är den, som åtnjuter lön eller underhåll av kronan, icke på grund därav jävig såsom skiljeman i sak, däri kronan är part. Förslaget stadgar härifrån det undantaget, att den, som är anställd i något statens affärsdrivande verk, dock skall vara jävig i sak, som rör dess verksamhet. Detta undantag synes betingat av dylika verks ställning och av beskaffenheten av de tvister, för vilka ett sådant verk genom att driva affärer kan utsättas.

I anslutning till de regler, vilka redan i gällande lag uppställas till motverkande av parts försök att i samverkan med den av honom utsedde skiljemannen förhindra åvägbringande av en giltig skiljedom, har i 9 punkten av förslaget såsom jävsanledning upptagits det förhållande, att för skiljeman mot uppdragets utförande möter hinder, som kan antagas bliva långvarigt.

Enligt gällande rätt anses den omständigheten, att part vid skiljenämndens sammanträde ägt kännedom om förhållande, som grundar jäv beträffande den av motparten valde skiljemannen, icke medföra, att parten förlorat sin rätt att genom klander av skiljedomen göra jävet gällande.¹ Härutinnan innefattar förslaget, såsom framgår av 21 §, näst sista stycket, den, efter vad det förefaller, av god ordning påkallade avvikelse, att part icke må göra gällande jävsanledning, där han genom att utan gensaga inlåta sig på förhandling eller annorledes bör anses ha avstått från att åberopa felet.

I vissa utlåtanden har ifrågasatts upphävande av det förbud för justitieråd och regeringsråd att vara skiljemän, som enligt beslut av 1926 års riksdag stadfästes i Kungl. brev till statskontoret den 11 juni 1926. Huru uppenbart det än vill förefalla, att detta förbud, sett från skiljemannainstitutets synpunkt, inskränker möjligheten att vinna lämpliga skiljemän, torde frågan härom icke falla under skiljemannalagens reglering, enär de skäl, som föranlett förbudet, äro att söka i andra grunder än sådana, som äro att taga under beaktande vid lagstiftningen i detta ämne.

6 §.

I de allmänna motiven har framhållits, att förslaget, liksom den gällande lagen, överlåter åt parterna att bestämma skiljemännens antal och hur de skola utses. Parternas överenskommelse i denna del kan innefatta ett mer eller mindre fullständigt avgörande om skiljenämndens sammansättning. Sålunda kunna parterna enas om, att tvisten skall avgöras av viss person eller av flera namngivna personer. Överenskommelsen kan innefatta att skiljemännens antal och sättet för deras utseende bestämmas, utan att personvalet samtidigt sker. En tillämpning av grundsatsen om parternas dispositionsrätt över skiljenämndens sammansättning föreligger, då parterna gemensamt överlämna åt en fast skiljedomsinstitution att avgöra tvisten. Därmed bli dennas stadgar avgörande för skiljemännens antal och utväljande.

Skiljenämndens normala sammansättning.

I vad sålunda gäller avser förslaget ingen ändring.

För den händelse parterna ej träffat överenskommelse om skiljemännens antal och huru de skola utses, giver lagen i 3 § föreskrift om en viss normal sammansättning av skiljenämnden, som då blir att iakttaga. Skiljenämnden skall bestå av tre ledamöter, av vilka parterna välja var sin och de sålunda valda den tredje. Denna föreskrift har visat sig utomordentligt praktisk och tack vare densamma har skiljedoms klausulen i de flesta avtal kunnat inskränkas till: »tvister på grund av detta avtal skola avgöras av skiljemän enligt lagen den 28 oktober 1887» eller dylikt. Emot stadgandet har emellertid anmärkts, att det enligt sin avfattning är tillämpligt, så snart parterna ej i *skiljeavtalet* nämnt skiljemännen eller *däri* bestämt deras antal och sättet för deras utväljande. Då krav på särskild form för skiljeavtalet ej uppställs, synes anledning ej föreligga att fränkänna en av parterna utom skiljeavtalet träffad överenskommelse i dessa stycken verkan. Förslaget bibehåller stadgandet men låter det träda ur funktion genom varje avvikande överenskommelse parterna emellan.

¹ Sv. juristtidning 1927 rf. s. 62.

7 §.

Parternas val av skiljemän. överensstämmer med vad nu är föreskrivet i 6 §. I sak har endast den modifikation vidtagits, att stadgandet om parts skyldighet att fjorton dagar efter mottagen skriftlig underrättelse om motpartens val av skiljeman underätta motparten om sitt val, kan sättas ur kraft genom varje parternas överenskommelse och ej endast sådan, som innehålles i skiljeavtalet.

8 §.

Överexekutor eller rätten? 8—10 §§ giva regler för den händelse hinder av olika slag möta mot skiljenämndens tillsättande eller dess fortsatta bestånd. Liksom enligt den gällande lagen (7—9 §§) ställes för vissa av dessa fall offentlig myndighets medverkan till förfogande för part, som önskar genomföra skiljemannaförfarandet, sålunda att myndigheten på hans framställning förordnar skiljeman. Därvid möter till en början frågan, om vilken myndighet lämpligen bör utöva denna funktion.

Till detta spörsmål intaga de till grund för 1887 års lag liggande förslagen olika ställning. Nya lagberedningen föreslog i sitt principbetänkande (1884), att allmän underrätt skulle utse skiljeman. Beredningens förslag till lag om skiljemän (1885) förlade befogenheten till överexekutor. Vid förslagets granskning i högsta domstolen yppades skiljaktiga meningar. En ledamot förordade rätten i stad, domaren på landet och överexekutor. Tre ledamöter uttalade i princip sympatier för rätten eller undantagsvis dess ordförande men befarade att därav under dåvarande förhållanden möjligen kunde framkallas förvecklingar och tidsutdräkt och stannade därför vid att föreslå Konungens befallningshavande eller rätten i stad och domaren på landet eller utmätningsmannen i orten. En ledamot tillstyrkte överexekutor och slutligen en ledamot rätten eller domaren. Propositionen till 1887 års riksdag stannade vid att föreslå överexekutor, den lösning, som ock blev lagens. Denna ståndpunkt motiverades i propositionen med, att det vore mindre lämpligt att lämna ett dylikt uppdrag åt underrätt, som framdeles kunde nödgas ingå i prövning av instämtd talan angående felaktighet, som förmenades hava förelupit vid skiljemännens utseende. Då ett sådant uppdrag närmast avsåge en verkställighetsåtgärd, som äskades på grund av skiljeavtalet, borde det lämpligen lämnas åt överexekutor.

Mot överexekutorernas utövning av befogenheten att utse skiljemän ha ej sällan anmärkningar framställts. Anmärkningarna ha för det mesta avsett att en slentrianmässig behandling ägnats dessa ärenden. Hos överexekutorerna förmenas den praxis ha utbildat sig att utan tillbörligt beaktande av tvistens beskaffenhet och den olika art av sakkunskap, som i skilda fall må ha varit önskvärd, samma person utses, ofta någon i verket anställd. Att dessa klagomål icke saknade fog, vitsordades av Kungl. Maj:t i propositionen till 1919 års riksdag om ändringar i skiljemannalagen och av första lagutskottet i dess utlåtande över propositionen. Samtidigt med utfärdandet av sistnämnda lag erinrade också Kungl. Maj:t, såsom redan antytts, i ett cirkulär samtliga överexekutorer om de uttalanden, som vid behandlingen av förslaget till denna lag

gjorts såväl i statsrådet som i riksdagen angående vikten av att vederbörande överexekutor före utseende av skiljeman ägnade synnerligen omsorgsfull prövning åt frågan om de kvalifikationer, som för den i det särskilda fallet föreliggande tvistens avgörande skäligen böra fordras av skiljemannen. Tillika anbefalldes överexekutorerna att inkomma med vissa uppgifter angående de under tiden 1 juli—31 december 1919 till skiljemän förordnade personer. Med anledning av ånyo anförda klagomål infordrade sedermera chefen för justitiedepartementet enahanda uppgifter för åren 1923 och 1924.

Några av de institutioner, som avgivit utlåtande om skiljemannalagens reformering, ha därvid tillika uttalat sig om överexekutorernas praxis vid förordnande av skiljemän. Sålunda säger Stockholms handelskammare, att tidigare starkt missnöje försports med det sätt, varpå överexekutorerna fullgjort ifrågavarande uppdrag, men att förhållandena torde ha blivit bättre efter utfärdandet av 1919 års cirkulär. Advokatsamfundet yttrar sig i samma riktning och anser det ej kunna bestridas, att fortfarande i en hel del fall genom myndighet utsedda skiljemän icke besitta de kvalifikationer, som skäligen kunna fordras.

Vad sålunda förekommit ger anledning att taga under överbäggande om icke någon annan ordning kunde vidtagas för utseende av skiljeman, när sådant skall ske genom offentlig myndighets försorg. Såvitt kan bedömas av de från överexekutorerna inkomna uppgifterna sakna advokatsamfundets erinringar ej helt fog. De skäl, som vid skiljemannalagens tillkomst anfördes för att lämna uppdraget åt överexekutor hellre än åt domstol, synas ej vara nödvändigt avgörande. Uppgiften att i förekommande fall förordna skiljeman lär böra räknas till sådan rättsvärdande verksamhet, som naturliga tillkommer domstolarna och för vilken domarna genom utbildning och vana vid rättsliga spörsmål äga goda förutsättningar. Enligt flera författningar (t. ex. vattenlagen 4:6 mom. 2, nyttjanderättslagen 2:8) har uppdraget att utse skiljeman anförtratts domaren. Om processkommissionens förslag att överexekutorsgöromålen skola övertagas av underrätterna genomföres, kommer befogenheten att utse skiljeman att utövas av domstol.

Likväl synes det icke kunna tillstyrkas, att den ifrågavarande uppgiften under nuvarande förhållanden flyttas från överexekutor till underrätt. Vad städerna beträffar skulle åtgärden i många fall ej innebära någon förändring; i andra endast att ärendena handlades av flera av magistratens och rådstuvurättens ledamöter. På landsbygden måste, så länge underrätternas permanens ej genomförts, befogenheten anförtrös åt domaren, ej åt häradsrätten, om tillbörlig skyndsamhet skall uppnås. Men med det rådande vikariatsystemet kan ej förväntas, att erforderlig personkännedom och allmän erfarenhet alltid förefinnes hos dem, som komme att handlägga dessa ärenden. Vid sådant förhållande och då en överflyttning till domstolarna skulle påkalla en del särskilda föreskrifter om förfarandet i dessa ärenden, torde tills vidare överexekutorerna böra bibehållas vid sin befattning med dessa ärenden. Av vikt är emellertid att från tid till annan undersökes, huru uppgiften fullgöres, och tilläventyrs befunna missbruk göras till föremål för sådana åtgärder, som må finnas påkallade.

*Underlåtenhet
att utse
skiljeman.*

9 § i den gällande lagen föreskriver, att om vad part, som skall välja skiljeman, i sådant avseende åligger, ej varder fullgjort, eller om skiljemän, som skola tillkalla ytterligare skiljeman, ej kunna enas om valet, skiljeman skall, såvida skiljeavtalet ej innehåller annan bestämmelse, utses av överexekutor i den ort, där endera parten har sitt bo och hemvist.

Denna föreskrift, som jämte andra är avsedd att giva lojala parter medverkan från statens sida för att få skiljemannaförfarandet genomfört, har i praxis visat sig outhärdlig och ändamålsenlig. Den har ock upptagits i förslaget. Liksom annorstädes har den ändringen vidtagits, att en utom skiljeavtalet träffad partsöverenskommelse tillerkänts samma förmåga att bryta lagen som en klausul i skiljeavtalet.

I utlåtandena yppas någon gång tvekan, huruvida, i det fall, att skiljemän ej kunna enas om val av ytterligare skiljeman, ansökan hos överexekutor må göras endast av part eller jämväl av skiljeman. I det för riksdagen 1919 framlagda förslaget till ändringar i skiljemannalagen förutsattes i 11 a § att sådan ansökan skulle kunna göras jämväl av skiljeman. Häremot gjorde lagutskottet anmärkning och paragrafen erhöi en avfattning, som anger att ansökningen förutsättes utgå från part. För att undanröja varje tvekan har i förevarande § uttryckligen sagts, att endast part må göra ansökan om förordnande av skiljeman.

Om skiljeman skall utses av parterna gemensamt men dessa ej kunna enas, har överexekutor nu ej befogenhet att förordna skiljeman. Om parterna ej meddelat föreskrift hur skiljeman i denna situation skall utses, blir följderna av parternas oenighet, att skiljeavtalet vid utgången av den för skiljedoms meddelande bestämda tiden förfaller. En sådan verkan kunde måhända synas ej nödvändigt böra följa av parternas oförmåga att enas. Ej sällan kan det för parterna väsentliga ha varit att få uppkommande tvister avgjorda i skiljemannaförfarande i stället för att anlita den långsammare domstolsprocessen. Det kunde därför synas påkallat, att lagen låte parternas bristande enighet vid valet föranleda, att överexekutor på ansökan utsåge skiljeman. Emellertid lærer i de flesta dylika fall den huvudsakliga grunden till parternas överenskommelse vara just att de lyckats ena sig om en enligt bådars mening lämplig skiljeman. Det synes därför bäst överensstämman med vad som genomsnittligt kan antagas ha varit parternas avsikt att låta skiljeavtalet vara förfallet, om parterna ej kunna enas om valet av skiljeman, som det ankommer på dem att välja gemensamt.

Lagen ger ej nu någon regel för det fallet, att en utomstående, d. v. s. någon som ej är part eller skiljeman i målet, åt vilken parterna anförtrott att välja skiljeman, vägrar åtaga sig detta uppdrag eller underlåter att fullgöra valet inom skälig tid. Denna fråga har några gånger varit föremål för prövning i högsta instans,¹ därvid ansetts, att skiljeavtalet under angivna förhållande ej utgjorde hinder för domstols prövning av tvistefrågan. Denna ståndpunkt synes böra fastslås i lagen. När parterna anförtro valet av skiljemän åt en utomstående, t. ex. en fast skiljedomsinstitution, lär detta i regel bero på att

¹ N. J. A. I 1916, s. 466 och 1920 s. 97.

parterna ansett denna på grund av sakkunskap eller eljest besitta särskilda förutsättningar för valrättens utövning. Avtalet kan då ej skäligen fullständigas med en lagbestämmelse, som låter valrätten övergå till en myndighet utan särskild sakkunskap, utan bör påföljden bliva att skiljeavtalet förfaller, såvitt den uppkomna tvisten angår, med mindre parterna bestämt annat.

9 och 10 §§.

I dessa §§ behandlas i huvudsaklig överensstämmelse med nuvarande 7 och 8 §§ påföljden av skiljemans avgång från uppdraget eller uraktlåtenhet att vederbörligen befatta sig med arbetet. Denna påföljd är olika, allt eftersom fråga är om en i skiljeavtalet utsedd eller en senare tillkallad skiljeman. Be-
träffande den i skiljeavtalet nämnde skiljemannen stadgas i förslaget § 9 överensstämmande med nuvarande 7 §, att hans vägran att mottaga uppdraget, hans avsägelse av ett redan åtaget uppdrag liksom ett på jäv eller annan anledning beroende förhinder för honom att fullgöra uppdraget medför, att skiljeavtalet i brist på annan partsöverenskommelse förfaller, såvitt angår den ifrågasattade tvisten. När vid sidan av nu angivna omständigheter nämnes skiljemannens frånfälle, lär därmed ej föreslås någon ändring i vad nu gäller. Det kunde sättas i fråga att fullständiga lagrummet med en föreskrift att skiljeavtalet förfölle, jämväl om skiljemannen ej befattade sig med uppdraget på sätt för dess vederbörliga fortgång kräves. Då skiljeavtal i varje händelse förfaller efter sex månader och med hänsyn till frågans beskaffenhet ett slutligt domstolsavgörande rörande skiljeavtalets bestånd för det mesta ej skulle hinna dess förinnan utverkas, lär emellertid det ifrågasatta stadgandet kunna undvaras.

*Skiljemans
avgång eller
tredska.*

10 §, som skulle ersätta nuvarande 8 §, reglerar motsvarande fall med avseende på skiljeman, som ej utsetts i skiljeavtalet. I likhet med vad den gällande lagen föreskriver blir påföljden av sådan skiljemans avgång eller tredska icke att avtalet förfaller utan att skiljemannen ersättes med en annan. Fråga uppstår då, om denne skall utses av den eller dem, som valt den förre, eller om valrätten skall övergå till överexekutor. För att förekomma obstruktion överflyttades genom 1919 års lagändring valrätten i betydande mån från part eller skiljemännen till överexekutor. De regler, som i förevarande paragraf i förslaget härom upptagas, överensstämma med innehållet i 8 § i dess nuvarande lydelse ehuru förslaget sökt giva lagrummet en mera omfattande och följdriktig avfattning. Endast såtillvida ha sakliga ändringar ifrågasatts, att huvudregeln, enligt vilken överexekutor förrättar kompletteringsvalet, må brytas även av sådan parternas överenskommelse, som ej fått plats i skiljeavtalet, samt att undantaget, enligt vilket den nya skiljemannen i vissa fall får utses av part, utsträckts så, att även skiljemän i motsvarande fall må anställa kompletteringsval. Därjämte har en erinran gjorts om att sistnämnda undantagsbestämmelse ej kommer till användning i fall parterna överenskommit om annan ordning för komplettering av skiljenämnden.

Vid dessa lagrum må slutligen anmärkas att förslaget överensstämmande med den gällande lagen ej stadgar tvångsmedel mot den, som åtagit sig skiljemannauppdrag, men uraktlåter att behörigen driva saken. Det säger sig självt,

att sådana medel, även om de ej kunna anses helt stridande mot uppdragets natur, föga äro ägnade att hos skiljemannen väcka det intresse för saken, varförutan ett gott resultat av hans arbete ej kan förväntas. En annan sak är att en skiljeman, som utan giltig anledning avgår från ett åtaget uppdrag eller tredskas att fullgöra det, enligt allmänna rättsgrundsatser är pliktig gottgöra parterna därigenom vållad skada.

Förfarandet.

Skiljemannalagen giver i 5 § regler om parts rätt att påkalla skiljeavtals tillämpning och om vad han därvid har att iakttaga. I 11, 12 och 13 §§ meddelas stadganden om skiljedomen, tiden för dess meddelande, sättet för dess beslutande och dess form. Själva förfarandet efter det skiljeavtalets tillämpning blivit påkallat och till dess saken överlämnats till dom lämnar lagen oreglerat, om man bortser från en år 1919 införd bestämmelse (9 a §) om sammankallande ledamot.

Såsom uttalanden vid lagens tillkomst¹ giva vid handen, är denna lagens knapphet avsiktlig. Bestämmelser, som binda skiljemännen i deras göranden och låtanden, borde icke meddelas; endast regler, som hjälpte en lojal part att få skiljenämnden till stånd och förhindrade allt för stor tidsutdräkt, ansågos erforderliga.

I de nu avgivna utlåtandena betecknas ganska allmänt lagens regler om förfarandet såsom otillräckliga och utförligare bestämmelser i ämnet efterlysas. Allmänna uttalanden i detta syfte innehålla, bland andra, utlåtandena från befallningshavandena i Kronobergs och Kalmar län, överexekutor i Kalmar och Västergötlands—norra Hallands handelskammare. Många angiva tillika, i vilka avseenden föreskrifter anses önskvärda. Så är fallet med befallningshavandena i Jönköpings, Kalmar, Blekinge och Västmanlands län, magistraten i Göteborg, borgmästarna i Borås och Ulricehamn, Stockholms, Smålands—Blekinge, Göteborgs handelskammare, handelskammaren för Örebro och Västmanlands län och handelskammaren i Gävle, tekniskt-industriella skiljedomsinstitutet, elektriska entreprenörsföreningen, teknologföreningen, advokatsamfundet och dess göteborgsavdelning samt kommerskollegiet. Önskemålen avse särskilt att erhålla föreskrifter, som tillförsäkra parterna behörig tillgång att utveckla sin talan, ävensom bestämmelser om bevisnings upptagande. Längst går befallningshavanden i Västmanlands län, som framlägger huvuddragen av en ganska detaljerad rättegångsordning, avsedd att lagfästas för skiljemannaförfarandet. Å andra sidan saknas ej röster, som varna för en ingående reglering av förfarandet. I denna riktning uttala sig Stockholms handelskammare, handelskammarens för Örebro och Västmanlands län utskott för sistnämnda län, elektriska entreprenörsföreningen, advokatsamfundet och kommerskollegiet.

Denna mening, som ju överensstämmer med den av 1887 års lagstiftare omfattade, synes vara riktig. Friheten från tyngande former är helt visst en

¹ I kamm. prot. 1887 B nr 18 s. 18 och 28.

nödvändig förutsättning för skiljemannaväsendets trivsel och utveckling och tillika ett av de viktigaste bland de motiv, som bestämma parter att välja skiljemannaförfarandet framför den allmänna rättegången. En del av de tvister, som vanligast skjutas under skiljemän, såsom värderingsfrågor, låta väl behandla sig i ett utomordentligt enkelt och formlöst förfarande. Med skiljemannaförfarandets uppgift att i högre grad än rättsskipningen vid domstolarna lämna rum för avgöranden efter billighet står bäst överens att parterna och skiljemännen få en vidsträckt befogenhet att gestalta förfarandet efter vad som synes dem ändamålsenligt i varje fall. Även ur kostnadssynpunkt är det angeläget att ej tynga förfarandet med former, som skulle nödgå parterna att anlita högre kvalificerade skiljemän och ombud än sakens beskaffenhet måhända kräver.

Såsom utlåtandena giva vid handen synes det dock påkallat att i några viktiga avseenden fullständiga reglerna i den gällande lagen. Erfarenheten torde ha visat, att skiljemännen ej alltid inse nödvändigheten att lämna parterna tillbörlig och lika åtgång att utföra sin talan. Å andra sidan förekommer det ej sällan, att skiljemän, när part tredskas att infinna sig vid sammanträde, tveka om sin befogenhet att behandla och avgöra tvisten. Ett annat viktigt område, där saknaden av varje lagbestämmelse visat sig kännbar, är bevisningsupptagande vare sig inför skiljemännen eller vid domstol under pågående skiljemannaförfarande. Såsom en brist torde ock få anses, att lagen i den vanliga skiljenämnden med tre bisittare icke utmärker någon av dem såsom ordförande och antyder hans åligganden med avseende å processledning och expedition. En bestämmelse härom bör vara ägnad att göra förfarandet mera planmässigt och motverka slapp processledning.

11 §.

Denna § motsvarar 5 § i 1887 års lag och handlar om påkallande av skiljeavtals tillämpning. Liksom det nuvarande lagrummet inledes förevarande § med grundsatsen, att skiljeavtals tillämpning kan påkallas av vardera parten, även om han i rättegång endast kunnat uppträda såsom svarande.

*Påkallande
av skiljeavtals
tillämpning.*

De föreslagna stadgandena om huru skiljeavtals tillämpning skall påkallas överensstämma med vad nu är stadgat eller bör anses såsom gällande rätt. Skriftlig uppgift på den eller de frågor, varom skiljedom äskas, skall alltså av den påkallande parten lämnas hans motpart dels alltid när skiljeavtalet avser framtida tvist, dels ock när avtalet avser uppkommen tvist men ej är skriftligen avfattat. När härtill lagts »med tydligt angivande av tvistefrågan», torde härmed endast utsägas, huru det nuvarande stadgandet är att förstå. Har skriftligt skiljeavtal angående uppkommen tvist upprättats, men tvisten däri ej otvetydigt angivits, har part, som vill påkalla avtalets tillämpning, att skriftligen meddela motparten uppgift på den fråga, han vill hänskjuta till skiljemän. Sålunda tillgodoses det viktiga önskemålet, att vad av skiljemännen skall prövas blir klart angivet.

I överensstämmelse med vad i rättspraxis antagits,¹ har föreskrivits, att om

¹ N. J. A. I 1924 s. 569; jfr. 1924 s. 224.

parterna inför skiljemännen enas att till dem hänskjuta angiven tvistefråga, skiljeavtals tillämpning därmed skall anses vara på ett tillfyllestgörande sätt påkallat. Det ankommer tydligen på den, som vill göra bruk av en i denna ordning tillkommen skiljedom, att vid behov genom skiljemännens protokoll eller annorledes styrka, att parterna inför skiljemännen enats om att till dem hänskjuta den fråga, varom de dömt.

12 §.

*Skiljenämnds
ordförande.*

Vid behandlingen av propositionen till 1887 års skiljemannalag förordade lagutskottet ett stadgande om sammankallande ledamot i skiljenämnd, bestående av flera skiljemän. Detta förslag vann emellertid ej riksdagens bifall.

Ett sådant stadgande kom emellertid till stånd 1919 såsom ett led i de då genomförda lagändringarna till förekommande av obstruktion. Stadgandet, 9 a §, innehåller, att skiljeman, som blivit tillkallad av andra skiljemän, eller, där dessa ej enats, utsedd av överexekutor, har att bestämma lämplig ort och tid för skiljemännens sammanträde.

Såsom skiljemannaförfarandet utvecklats, lär en mer eller mindre framträdande ställning såsom ordförande vara vanlig för den ledamot av skiljenämnden, som av lagen tillagts befogenhet att utsätta ort och tid för sammanträde. Hur verksam en sådan ordförandeställning må bliva, beror naturligtvis i hög grad på fallenhet och förutsättningar, men ej sällan lär den ifrågavarande ledamotens handlingskraft försvagas av ovisshet om hans ställning och uppgifter med avseende på förfarandet. Det har ock redan framhållits, att lagen bör ange ordförandeskapets innebörd och sålunda giva ledning med avseende på ordförandens åligganden och befogenheter. Lika väl här som eljest i fråga om förfarandet bör dock iakttagas, att lagen ej har att inlåta sig på ett detaljerat reglementerande. Endast grunderna böra angivas.

I princip bör det tillkomma parterna att bestämma, vilken skiljeman skall vara ordförande, ehuru sådant förordnande ej ofta lär förekomma. Därnäst bör hinder ej möta för skiljemännen att inom sin krets utse lämplig ordförande, om de enas. Lagens regel, som alltså endast skulle äga subsidiär giltighet men faktiskt lär komma att allmänt följas, synes överensstämmande med vad nu är stadgat om sammankallande ledamot böra innefatta, att ordföranden skall vara den skiljeman, som tillkallats av andra skiljemän eller av överexekutor förordnats i sådan skiljemans ställe. Att giva regler för det hos oss utomordentligt sällsynta fallet, att flera skiljemän utses av andra skiljemän, torde vara överflödigt.

I ordförandens åligganden skall tydligen ingå att bestämma ort och tid för sammanträden. Kallelse till sammanträde bör han ock expediera. Även andra förekommande expeditionsgöromål, särskilt den i 17 § stadgade underrättelsen till parterna om skiljedomen, böra åvila honom. Vid sidan härav erinras i det föreslagna stadgandet om den förnämsta av hans uppgifter, nämligen att leda förhandlingen. På honom faller alltså ansvaret för redig och ändamålsenlig processledning. Sin verksamhet i detta avseende utövar ordföranden främst vid sammanträde inför skiljemännen men även utanför sammanträdena bör ord-

föranden genom anvisningar till parterna kunna bidra till att tvistefrågorna bli vederbörligen utredda. En erinran om att han vid utövningen av den processledande verksamheten har att förfara strängt opartiskt är given i nästa paragraf. Att ordföranden i sin processledning efter omständigheterna kan ha anledning att samråda med de övriga skiljemännen, torde ej vara erforderligt att framhålla i lagen.

13 §.

Väsentligen samma skäl, som föranleda att åt parterna överlåta bestämmandet av frågan om skiljemannaförfarande skall användas och om skiljenämndens sammansättning, kunna ock anföras till förmån för att parterna må få avgörande inflytande på skiljemannaförfarandets gestaltning. Endast i några fall bör lagen avvika härifrån genom att uppställa tvingande bestämmelser. Anledning därtill föreligger i fråga om några för en god rättsskipning grundläggande regler, vilkas iakttagande måste fordras, om staten skall medverka till att skiljedom verkställas. Ur samma synpunkt är det nödigt att lagen giver föreskrifter om skiljedomens beslutande, dess form och dess tillhandahållande. I det allmännas intresse måste lagen på ett för parterna bindande sätt angiva förutsättningarna för erhållande av rättshjälp hos domstol till skiljemannaförfarandets genomförande. Ej heller kan det få stå parterna fritt att medgiva skiljemännen bruket av tvångsmedel eller ed. Men bortsett härifrån måste det åligga skiljemännen att iakttaga de föreskrifter om förfarandet, som parterna må ha lämnat. En tillämpning av denna regel föreligger, då parterna överlämnat tvisten åt en fast skiljedomsinstitution, som utfärdat föreskrifter angående förfarandet inför skiljenämnder, som lyda under institutionen. Genom att hänvisa tvisten till en sådan institution ha parterna gjort dess föreskrifter bindande för skiljemännen.

*Allmänna
regler om
förfarandet.*

I fråga om denna skiljemännens bundenhet av parternas instruktioner måste den reservation dock alltid göras, att vad parterna föreskrivit är av beskaffenhet att kunna genomföras. Möter hinder av rättslig eller faktisk art mot att iakttaga parternas regler för förfarandet, måste skiljemännen vara befriade från att tillämpa dem.

I den mån skiljemännen sålunda ej äro bundna av lagbestämmelser eller partsföreskrifter, står det dem fritt att anordna förfarandet efter som de finna tjänligt. Det har emellertid synt påkallat att i största allmänhet angiva de riktlinjer, som skiljemännen och särskilt ordföranden därvid ha att följa. I sådant syfte har i förslaget stadgats, att saken skall av skiljemännen behandlas opartiskt, ändamålsenligt och skyndsamt. Kravet på opartiskhet innebär, att ena parten ej må förvägras en förmån, som beviljas den andra. En tillämpning härav bjuder, att *båda* parterna skola kallas till skiljemännens sammanträden för muntlig förhandling, vilket någon gång torde av ovana skiljemän ha förbisetts.

Om skiljemännen gjort sig skyldiga till fel vid förfarandet och detta med sannolikhet kan antagas ha inverkat på utgången, skall skiljedomen enligt 21 § på parts klandertalan av domstol hävas.

14 §.

Såsom en ofrånviklig regel för förfarandet bör stadgas, att skiljemännen skola bereda parterna erforderlig tillgång att utföra sin talan. Även om man får antaga, att denna för allt gott rättegångsskick grundläggande sats i allmänhet iakttages, torde det ej saknas exempel på att den av skiljemän åsidosatts. Såsom redan anförts, har i ett betydande antal utlåtanden gjorts framställning om grundsatsens upptagande i lagen. Ett stadgande av detta innehåll torde ock vara ägnat att underlätta verkställighet i utlandet av svensk skiljedom. Uppenbarligen innebär grundsatsen ej, att skiljemännen måste giva parterna allt det tillfälle de begära för att utföra sin talan. Därigenom skulle ett alltför lätt tillfälle beredas part, som så önskar, att förhala saken. Förslaget överlämnar åt skiljemännen att bedöma, om vidare partsförhandling erfordras. Så länge detta är fallet, må de ej förmena part att framlägga sina synpunkter eller gendriva motpartens. Men skiljemännen kunna och böra vägra uppskov, när det begäres för att utreda något, som ej kommer saken vid eller varom redan är tillfyllest förhandlat.

Att närmare än så normera förhandlingsordningen skulle helt säkert ej vara lämpligt. Sålunda bör lagen ej binda parterna eller skiljemännen i valet mellan muntligt och skriftligt förfarande. I mål av någon betydelse, särskilt om skiljemännen eller ordföranden äro rättsbildade, lär väl, liksom nu, ofta finnas ändamålsenligt att parterna först växla skrifter, varefter ett eller flera sammanträden inför skiljemännen äga rum. Men fall kunna också tänkas, där ett rent skriftligt eller ett uteslutande muntligt förfarande är ändamålsenligt, och lagen bör då ej lägga hinder därför.

Åsidosätta skiljemännen sin skyldighet att lämna parterna nödig tillgång att utföra sin talan, lär i regeln därmed ett sådant fel i förfarandet vara begånget, att domstol jämlikt 21 § på parts talan häver skiljedomen.

*Dom utan
hinder av
utevaro.*

I flera utlåtanden framhålles, att skiljemän ej sällan tveka om sin befogenhet att avgöra mål, när part underlåter att inställa sig till sammanträde. Befallningshavanden i Västmanlands län, Stockholms handelskammare, handelskammaren för Örebo och Västmanlands län, tekniskt-industriella skiljedomsinstitutet, elektriska entreprenörsföreningen, teknologföreningen, advokatsamfundet och kommerskollegiet hemställa därför om föreskrift i lagen, att parts utevaro, i varje fall om den är självförvållad, ej må hindra dom i saken.

Har partens utevaro från muntlig förhandling eller hans uraktlåtenhet att begagna erbjudet tillfälle att skriftligen yttra sig förorsakats av ett giltigt förhinder, bör han äga anspråk på att skiljemännen ånyo sätta honom i tillfälle att utföra sin talan. Men kan parten icke åberopa sig på något sådant förhållande, synes, med hänsyn till skiljemannaförfarandets syfte att snabbt och obundet av tyngande former föra till slut i saken, befogenhet böra tillerkännas skiljemännen att avgöra tvisten utan hinder av partens beteende. Då det ej kan komma i fråga att införa tredskodom i skiljemannaförfarandet, blir den sålunda givna domen jämnställd med en efter kontradiktorisk förhandling meddelad skiljedom. Detta innebär, att skiljemännen skola beakta all från

båda sidorna förebragt utredning och avgöra tvisten på grundval därav. Vid sitt bedömande av det mellan parterna omtvistade sakförhållandet må därvid skiljemännen tillmäta partens tredska det bevisvärde, som de under förhanden varande omständigheter finna befogat.

Har målet blivit avgjort oaktat parten haft giltigt förhinder, föreligger, vare sig skiljemännen haft kännedom om förhindrets art eller ej, ett fel med avseende på ärendets behandling. Detta fel äger parten jämlikt 20 § åberopa för att hos domstol utverka skiljedomens hävande, dock endast om han ej själv vållat felet. Vållande till felet bör anses ligga honom till last, bland annat om han kunnat anmäla sitt förhinder men ej gjort det. En ytterligare förutsättning för bifall till klandertalan är enligt 21 §, att det med sannolikhet kan antagas, att felet inverkat på avgörandet. Vid bedömande av sistnämnda spörsmål lär domstolen fästa särskilt avseende vid om parten tidigare haft erforderlig tillgång att utföra sin talan i saken.

Gällande skiljemannalag stadgar ej skyldighet för skiljemännen att föra protokoll över vad som förekommer vid förhandling inför dem. I främmande rättssystem råder vanligen ej heller protokolleringstvång. Under förarbetena till den norska civilprocesslagen förordades ursprungligen obligatorisk protokollering, men ståndpunkten övergavs senare.

Protokoll.

I några utlåtanden (befallningshavandena i Jönköpings och Kronobergs län, advokatsamfundets göteborgsavdelning) hemställes om införande av skyldighet för skiljemännen att föra protokoll. De av Sveriges skiljenämnd för spannmåls- och foderämnesshandeln samt handelskamrarna utfärdade reglementen stadga delvis ganska utförlig protokollering.

En föreskrift härom skulle säkerligen ur vissa synpunkter vara motiverad åtminstone om protokolleringsskyldigheten inskränktes till anteckningar om förfarandets allmänna gång. Å andra sidan bör betydelsen av ett sådant protokoll ej överskattas. Oftast kan väl den erforderliga anteckningen lika väl göras i skiljedomen. Och då skiljedomen ej får överklagas i sak, förfaller det viktigaste skälet för uppteckning av vad hos skiljemännen förelupit. Otvivelaktigt skulle i många tvister protokoll vara överflödigt och dess förande en onödig tunga på förfarandet. Protokolleringsskyldighet torde för övrigt knappast låta sig genomföras, med mindre fordran på rättsbildning eller andra kvalifikationer uppställas för skiljenämndens ordförande. De, som uttalat sig till förmån för obligatorisk protokollering, ha också förutsatt regler om särskilt kompetent ordförande. I enlighet med detta övervägande synes protokolleringstvång ej böra förordas. Liksom nu bör det överlåtas åt parterna eller skiljemännen att förfara efter omständigheterna.

15 §.

Av den förut utvecklade regeln om parternas och skiljemännens befogenheter med avseende på förfarandet följer, att, i den mån parterna ej föreskrivit annorlunda, skiljemännen principiellt äga företaga de åtgärder, som de finna påkallade för sakens utredning. Då det ej sällan lärer förekomma, att skiljemän tveka om sin befogenhet härutinnan, torde det vara lämpligt att lagen

*Bevisning in-
för skilje-
männen.*

angiver de viktigaste medel för upplysning av saken, som stå skiljemännen till buds, men tillika stadgar de gränser, som i det allmännas eller parternas intresse böra dragas för skiljemännens verksamhet.

Skiljemännen böra, om parterna ej inskränkt deras befogenhet, äga anmoda part, vittne eller sakkunnig att infinna sig till deras sammanträde för att höras i saken och uppmana part eller annan, som innehar en skriftlig handling av betydelse för tvisten, att ställa handlingen till förfogande. Såvitt angår parts inkallande och anmodan till sakkunnig om biträde bör denna skiljemännens befogenhet ej lida någon inskränkning. Men i fråga om skriftliga bevis och vittnen synes, bland annat med hänsyn till parternas kostnader, böra uppställas samma begränsning i skiljemännens befogenhet, som gäller för allmän underrätt i tvistemål, nämligen att åtgärd för sådan bevisnings införskaffande ej må vidtagas, med mindre någondera parten påkallat det.

Uppenbarligen kan det ej tillåtas, att skiljemännen bruka vite, hämtning eller andra tvångsmedel för att framkalla inställelse, handlings företeende eller annan åtgärd. Förbud häremot har upptagits i förevarande paragraf. Det blir dens ensak, till vilken skiljemännen riktat sin anmaning, att efterkomma den eller ej. Om part härutinnan visar tredska, står det skiljemännen fritt att därav draga de slutsatser i bevishänseende, som må vara befogade.

Utan vidare lär det vara klart att skiljemän ej böra få förelägga eller upptaga ed.

*Bevisnings
upptagande
vid domstol.*

När i skiljemannaförfarandet fråga uppstår om att höra vittne eller sakkunnig, lärer sådant förhör i allmänhet kunna åvägabringas inför skiljemännen i den ordning, som nu angivits. Stundom gör sig dock gällande ett behov att anlita domstol för hållande av förhöret. Så kan vara förhållandet på grund av att den, vars hörande sättes i fråga, vägrar att efterkomma skiljemännens anmodan om inställelse. Ett förhör inför rätta kan ock vara påkallat, när det anses oundgängligt att vittnet eller den sakkunnige bekräftar sin utsaga med ed.

För närvarande råder ovisshet om möjligheten att under pågående skiljemannaförfarande anordna förhör med vittne eller sakkunnig inför rätta. Där est sådant förhör skall hållas, måste det ske med tillämpning av 17 kap. 23 § rättegångsbalken. Detta lagrum förutsätter emellertid för sin tillämpning, att den, som hos rätten söker vittnesförhör, »ännu ej rättegång med annan haver» samt åsyftar närmast ett ännu ej aktuellt behov av utsagans användande förestavat av möjligheten att förhör framdeles kan bliva omöjligt genom vittnes död, sjukdom, bortresa eller liknande förhållande. Ytterligare betänklighet mot stadgandets tillämpning under skiljemannaförfarande föranledes av att det för sin tillämpning ej förutsätter, vare sig att sökanden inhämtat skiljemännens mening om behovet eller att motparten kallas till förhöret. Enligt vad som uppgives lär olika praxis i fråga om medgivande av vittnesförhör enligt 17 kap. 23 § rättegångsbalken råda vid olika domstolar¹ och till och med vid olika avdelningar av samma domstol.

¹ Sv. juristtidn. 1921 Rf. s. 22. Rådstuvrätten avslag, hovrätten biföll parts av skiljemännen tillstyrkta ansökan om vittnesförhör.

I många utlåtanden har hemställts om tydliga lagregler i ämnet. Flertalet handelskammare, advokatsamfundet och kommerskollegiet, bland andra, uttala sig härför. Några utlåtanden, t. ex. Stockholms handelskammare, advokatsamfundet och kommerskollegiet, framhålla att, ehuru möjligheten till förhör inför rätta ej kan undvaras, den för skiljemannaförfarandet tjänligaste metoden måste vara omedelbart förhör inför skiljenämnden. Advokatsamfundet erinrar, att reglerna om vittnesförhör för dödsfalls skull äro föga lämpliga att använda under skiljemannaförfarandet och förordar i stället ett förfarande motsvarande det, som iakttages, då domstol i rättegång förordnar om vittnesförhör inför annan domstol.

Till dessa synpunkter har förslaget i huvudsak anslutit sig. Om ock ett förhör inför skiljemännen oftast torde låta sig genomföras samt enklast och bäst leder till målet, måste av ovan anförda skäl möjlighet förefinnas att anlita domstol för upptagande av bevis genom vittne eller sakkunnig. När skiljemannaförfarande inletts, kan det ej stå part fritt att härmed förfara efter sitt gottfinnande. Behovet och lämpligheten av ett domstolsförhör måste det tillkomma skiljemännen att pröva. Därvid ha skiljemännen att liksom eljest efter sin övertygelse fritt bedöma partens yrkande. Hans framställning kunna skiljemännen avslå, ej endast därför att förhör begäres angående en omständighet, som ej kommer saken vid eller redan är tillräckligt utredd, utan även därför att förhöret lämpligen bör äga rum inför skiljemännen eller därför att jäv eller annat laga hinder möter.

Har part utverkat skiljemännens beslut att åtgärden är nödig, har han enligt förslaget att göra ansökan om förhöret vid den allmänna underrätt, inom vars område vittnet eller den sakkunnige vistas. Han skall därvid tillhandahålla erforderlig utredning till ledning för förhöret. Om de i saken föreliggande skriftliga handlingarna och tilläventyrs av skiljemännen fört protokoll ej giva tillräcklig ledning, torde det ofta vara lämpligt att skiljemännen tillhandagå rätten med ett kort sammandrag av sakens omständigheter och det av parten uppgivna syftet med förhöret. Rätten har närmast att undersöka, om jäv eller annat laga hinder möter mot förhöret. Är så ej fallet, skall den anställa förhöret och därmed förfara såsom när förhör under rättegång upptages vid annan domstol än där målet är anhängigt. Hänvisningen, som närmast gäller 4 och 5 §§ i 17 kap. rättegångsbalken, innebär, bland annat, att motparten skall kallas till förhöret.

Underkastas ordningen för vittnes eller sakkunnigs hörande inför domstol en reglering i enlighet med vad nu förordats, lär det utan vidare vara tydligt, att förhör enligt 17 kap. 23 § rättegångsbalken ej må äga rum i sak, som är under behandling av skiljemän.

Ett, om ock ej lika framträdande, behov gör sig måhända gällande att bereda part i skiljemannaförfarande möjlighet till domstols medverkan för framskaffande av skriftligt bevis, varå han vill åberopa sig. Så länge emellertid editionsplikten i rättegång — om än till fullo erkänd — ej blivit i lag reglerad, lär denna fråga ej böra upptagas till behandling med avseende på skiljemannaförfarandet.

16 §.

*Skiljedomens
beslutande.*

I 16—18 §§ ha upptagits regler om skiljedomen, i allt väsentligt överensstämmande med dem, som nu gälla jämlikt 11, 12 och 13 §§. 16 § handlar om skiljedomens beslutande. Den överensstämmer sakligt med nuvarande 12 §, allenast med iakttagande att ett vid riksdagsbehandlingen 1887 inkommet reaktionsfel blivit rättat.

17 §.

*Skiljedomens
form och
innehåll.*

Enligt 13 § i 1887 års lag skall skiljedom avfattas skriftligen och under-tecknas av skiljemännen. Lagen modifierar dock sitt krav på skiljemännens underskrift genom att stadga, att skiljedomen är giltig, om blott de flesta skiljemännen undertecknat den och å domen intygat, att den, vilkens underskrift saknas, deltagit i tvistens avgörande. En på sammanträde för parterna muntligt avkunnad dom är sålunda ej giltig, utan först när skiljemännen uppsatt den i sådan skriftlig form, som lagen fordrar, är tvisten att anse såsom av skiljemännen avgjord.

Dessa regler om skiljedomens form ha visat sig ändamålsenliga och ha i förslaget bibehållits. Stadgandet att skiljedomen under viss förutsättning är giltig oaktat den ej blivit av alla skiljemännen underskriven, betingas uppenbarligen av den nu i lagen ej uttalade regeln, att en brist i lagens krav på skiljedomens form medför att skiljedomen är ogiltig, från vilken regel stadgandet är ett undantag. Stadgandet har därför flyttats till paragrafen om skiljedoms ogiltighet, där både regeln och undantaget fått sin plats.

Såsom en ytterligare förutsättning för att skiljedom skall anses meddelad eller given lär efter gällande rätt böra fordras, att den i vederbörlig form upprättade skiljedomen är för parterna tillgänglig. I förevarande paragraf har i överensstämmelse härmed en erinran införts om, att skiljemännen skola hålla domen parterna till handa. Ett uttryckligt angivande härav i lagen är så mycket mera påkallat, som förslaget bibehåller den gällande lagens krav på att skiljedomen skall givas inom viss tid, vid påföljd att den eljest är ogiltig. Än vidare har tillagts, att parterna böra underrättas om tid och plats, varå skiljedomen är att tillgå. Denna underrättelse, som kan verkställas såväl före som efter skiljedomens meddelande, ankommer enligt 12 § på ordföranden. Någon påföljd av försummelse att meddela underrättelse synes ej böra stadgas, och det får således i sista hand ankomma på parterna att hos ordföranden förvissa sig om, huruvida skiljedom blivit given.

Med den betydelse tidpunkten för skiljedoms givande har i svensk rätt kunde det sättas i fråga att närmare reglera detta ämne än som sålunda skett i förslaget. I detta hänseende kunde föreskrifter om skyldighet för skiljemännen att datera domen och på något betryggande sätt delgiva parterna den tänkas vara påkallade. Emellertid har i praxis olägenhet knappast vållats av saknaden av sådana bestämmelser, vilka av mindre övade skiljemän lätt kunde förbises. Ytterligare formkrav, vilka ej bleve effektiva, med mindre deras åsidosättande medföra skiljedomens ogiltighet, skulle bereda förevändning för en mindre lojal part att undandraga sig en meddelad skiljedom. Redan nu lär

allmänt iakttagas, att skiljedomen dagtecknas. Om andra förhållanden ej för-
anleda ett motsatt antagande, torde man vara berättigad att förutsätta, att
skiljedomen varit för parterna tillgänglig på den dag, då den genom sin date-
ring angives vara meddelad.

I vissa yttranden har ifrågasatts att ålägga skiljemännen att motivera sin
dom. De skulle därigenom tvingas att framlägga de skäl, varpå de stöda sitt
avgörande, och häri skulle ligga en viss garanti mot partiska eller eljest ma-
teriellt oriktiga skiljedomar. Emellertid synes en dylik föreskrift sakna värde
såsom garanti, så länge man icke kan uppställa något krav på motiveringens
beskaffenhet. Förslaget uppställer därför liksom gällande lag ej något krav
på att skiljedomen skall innehålla motiv.

18 §.

I olikhet mot några främmande lagar innehåller skiljemannalagen ej bestäm-
melser, enligt vilka parterna kunna hos domstol utverka föreläggande för skil-
jemännen att påskynda sitt arbete och avsluta det inom en för detta ändamål
av domstolen utstakad frist. I stället är i 11 § stadgat, att parterna kunna
överenskomma om viss tid, inom vilken skiljedomen skall vara meddelad och
att, om sådan överenskommelse ej träffats, domen skall givas inom en i lagen
bestämd tid av sex månader, vilken vid behov kan förlängas. Påföljden av att
skiljemännen ej iakttaga den på ena eller andra sättet fastställda tidsbegräns-
ningen är, att skiljeavtalet förfaller med avseende på den ifrågavarande tvisten.

*Tid för skilje-
doms med-
delande.*

Dessa regler, som visat sig på ett lämpligt sätt fylla sin uppgift att påskyn-
da skiljemannaförfarandet, ha bibehållits i förslaget. I anslutning till vad vid
närmast föregående paragraf utvecklats har det förtydligande skett, att skilje-
domen inom den för varje fall gällande tiden skall hållas parterna till handa.
De övriga, huvudsakligen redaktionella jämkningar, som vidtagits, torde ej
tarva närmare förklaring.

19 §.

Hos skiljemän lär stundom tvekan göra sig gällande, huruvida de, när flera
yrkanden framställts i saken, äro berättigade att genom särskild dom, s. k.
deldom, avgöra ett yrkande, varom förhandlingen tidigare förts till slut, för
att sedan fortsätta behandlingen av övriga yrkanden. Att sådan befogenhet
tillkommer skiljemännen lär framgå av 16 § 1 stycket i 1887 års lag. Om,
såsom förslaget avser, detta stadgande uteslutes, torde skiljemännens rätt att
giva deldom böra uttryckligen lagfästas, särdeles då en sådan befogenhet prin-
cipiellt ej lär förefinnas för domstol i nuvarande rättegångsförfarande. Där-
vid bör åt skiljemännen överlämnas att pröva, om deldom lämpligen kan givas.
Särskilt måste skiljemännen beakta, att genom deldomen oförrätt ej tillskyndas
motparten, såsom händelsen kan vara, bland annat när han framställt kvitt-
ningsyrkande. I ännu ett fall synes deldom kunna tillstädjas, nämligen när
part yrkat ett belopp och motparten medgivit en del av beloppet. Tvisten rör
då endast överstigande del av det fordrade beloppet, och kändepartens bör ej
därav uppehållas i sin rätt till det medgivna beloppet.

*Deldom och
mellandom.*

Deldomens är av samma natur som slutlig skiljedom. Den skall sålunda särskilt överklagas och kan särskilt verkställas.

Det kunde härutöver sättas i fråga att medgiva skiljemännen befogenhet att på ett annat sätt uppdelas sin dom. Ej sällan rör tvisten såväl parts skyldighet över huvud att gälda ett belopp som ock, därest sådan skyldighet anses föreligga, ersättningens storlek. För dessa fall kunde man sätta i fråga, att skiljemännen finge meddela särskild dom, s. k. mellandom, över grunden för att sedan övergå till förhandling om beloppet. Såväl nya lagberedningen som processkommissionen ha emellertid avstyrkt införandet av mellandom i allmän rättegång. Än mindre skäl synes föreligga att upptaga mellandomen i skiljemannaförfarandet, då dess värde väsentligen sammanhänger med möjligheten att sakligt överklaga den. För skiljemannaförfarandets vidkommande bör den fördel mellandomen skulle medföra lika väl stå att vinna genom en ändamålsenlig processledning från skiljenämndens ordförandes sida.

Skiljedoms ogiltighet och klander å skiljedom.

Ogiltighet och
klander.

Vid 2 § har redan framhållits, att förslaget liksom 1887 års lag uppställer den presumptionen, att parterna skola anses hava utfäst sig att nöjas med skiljedomen. Vilja parterna kunna överklaga skiljedomen i sakligt hänseende, måste de göra förbehåll härom i skiljeavtalet. Och lagförslaget har liksom lagen endast avseende på skiljeavtal, i vilka sådant förbehåll ej intagits.

Om sålunda skiljedomar, meddelade enligt lagen eller förslaget, ej kunna av part angripas av den anledning att skiljemännen oriktigt avgjort tvisten, bör det likväl ej vara part betaget att få domen upphävd, om skiljemannaförfarandet varit behäftat med något allvarligare fel i formellt avseende. Skiljeavtalet måste anses av parterna slutet under förutsättning, att skiljemannaförfarandet blir i vederbörlig ordning genomfört. Även det allmänna kan hava ett intresse i att en med åsidosättande av lag tillkommen skiljedom ej blir bestående.

Med utgångspunkt från dessa synpunkter upptagas i skiljemannalagstiftningen i olika länder allmänt stadganden om rättsmedel mot skiljedom. I åtskilliga lagar angivas dessutom vissa omständigheter, som antingen medföra att skiljedomen utan vidare är ogill, eller åtminstone föranleda att skiljedomen lämnas utan avseende, därest omständigheten ådagalägges av part i ett på grund av skiljedomen mot honom inlett rättsligt förfarande. 1887 års svenska skiljemannalag uppdelar de formella brister i skiljemannaförfarandet, åt vilka lagen tillmäter betydelse, i två grupper, dels sådana, som förutsätta en av part inom viss tid väckt klandertalan mot skiljedomen och dels sådana, som göra skiljedomen utan vidare ogill. Rätt att efter klander få skiljedomen av domstol hävd tillkommer part enligt 14 §, om skiljeman var jävig eller av annan orsak obehörig eller om annan felaktighet ägt rum i avseende på ärendets behandling. Ogill angives skiljedomen i 15 § vara, om den givits efter utgången av den för skiljemannaåtgärden bestämda tiden, om skiljemännen överskridit

sitt uppdrag och om de meddelat dom angående något, som ej enligt lag må skjutas under skiljemän.

I flera av de avgivna utlåtandena framställes den anmärkningen, att dessa bestämmelser äro ofullständiga och otydliga särskilt därutinnan, att gränsen mellan klander- och nullitetsfall ej angivits med erforderlig skärpa. En fullt tillfredsställande lösning av de här mötande lagstiftningsproblemen torde emellertid ej för närvarande stå att vinna. Såsom lätt inses, råder ett nära samband mellan de omständigheter, som böra kunna åberopas mot en skiljedom, och de som böra medföra, att en av domstol meddelad laga kraftägande dom må upphävas. Så länge det senare spörsmålet är så ofullständigt behandlat i lagen, som nu är fallet, kan det ej vara möjligt att åvägabringa slutgiltig reglering av rättsmedlen mot skiljedom. I en begränsad utsträckning torde emellertid redan nu önskemålen om en revision av stadgandena i förevarande ämne kunna tillmötesgå.

Ett av de viktigare spörsmålen är då, huruvida den nuvarande indelningen i klander- och nullitetsskäl bör bibehållas, och i sådant fall, huru gränsen dem emellan bör dragas. Den gällande lagens principiella ståndpunkt är, att i den mån skiljedomen överskrider gränserna för skiljemännens uppdrag den blir utan vidare ogill. Härtill lägger lagen den av publika skäl förestavade nullitetsgrunden att skiljemännen — låt vara inom sitt uppdrag — dömt om något, som enligt lag ej må prövas av skiljemän. Bortsett från sistnämnda omständighet, giva fel, som vidlåda ett inom ramen för skiljemännens uppdrag förlöpande skiljemannaförfarande, endast upphov till klandergrund. Med avseende på frågan, när skiljemännen skola anses hava överskridit sitt uppdrag, synes praxis¹ — i motsats till vad inom teorien antagits — hit hänföra icke blott det fall, att skiljemännen dömt om något, som faller utom skiljeavtalet eller parts inom gränserna för avtalet gjorda påkallande, utan även det fall, att skiljemännen avgjort en fråga, som av part hänskjutits till dem jämlikt skiljeavtalet, men utan att parten iakttagit vederbörlig ordning för påkallande av skiljeavtalets tillämpning. Därvid lär praxis dock ej nödvändigt fordra, att den i 5 § för vissa fall stadgade skriftliga formen iakttagits; om båda parterna inför skiljemännen muntligen enas att till dem hänskjuta en fråga, anses skiljemännen ej överskrida sitt uppdrag genom att meddela dom däröver.

Förutsatt att skiljedomen över huvud givits i ett under parternas medverkan tillkommet skiljeförfarande, kunde det sättas i fråga att alltid låta dess upphävande bero på parts klandertalan. För en sådan ståndpunkt kunde måhända åberopas, att domstols dom aldrig i sig är ogiltig utan måste genom rättsmedel undanröjas.

Men skiljemannaförfarandet erbjuder ej samma garantier för rättssäkerheten som domstolsprocessen. Och det allmännas intresse kräver stundom, att en skiljedom utan vidare må betraktas som ogiltig. Detta påkallas redan av att vissa rättsområden ur allmän synpunkt undantagits från skiljemannaförfarandets tillämpning. En skiljedom, vari skiljemännen prövat en fråga, som enligt lag ej må skjutas under skiljemän, kan sålunda ej genom försummat klander få

¹ N. J. A. I 1924 s. 224 och 569.

verkan av ett rättskraftigt avgörande. Vidare kräver den allmänna rättssäkerheten ävensom statens medverkan till skiljedoms verkställande, att vissa minimifordringar i fråga om skiljedomens form upprätthållas. Brista de, måste skiljedomen kunna anses obefintlig, även utan att en rättegång inom viss tid anställes för bristens konstaterande. I den utsträckning nu sagts böra i varje fall ogiltighetsgrunder stadgas i lagen.

Andra förfarandet vidlådande fel inverka endast på parternas rätt. Hit höra bland annat de nu såsom klandergrunder angivna förhållandena men även den praktiskt viktigaste ogiltighetsgrunden, nämligen att skiljemännen överskridit sitt uppdrag liksom den därtill hörande, i lagen särskilt angivna ogiltighetsgrunden, att skiljedomen givits efter utgången av den bestämda tiden.

Rent principiellt synes det riktigast att till ogiltighetsgrunderna hänföra sådana förhållanden, som medföra, att ur allmän synpunkt skiljedom ej bör upprätthållas, medan det må ankomma på part att vidtaga mått och steg för skiljedomens hävande, om det förelupna felet endast rör hans rätt. Ur praktiska synpunkter måste det ock vara önskligt att såvitt möjligt inskränka ogiltighetsgrunderna. En ogiltighetstalan, som bifalles, kan rubba rättsförhållanden, som den ena eller måhända båda parterna under lång tid antagit vara genom skiljedomen slutgiltigt ordnade. Skiljedomen kan godvilligt eller efter exekution ha blivit verkställd. Förklaras därefter skiljedomen ogill, måste verkställigheten gå åter. Klandersystemet åter erbjuder fördelen, att inom en jämförelsevis kort tid visshet nås, huruvida skiljedomen skall bliva bestående eller ej. Om lagen ålägger den, som ingått skiljeavtal och därefter uppträtt såsom part i ett enligt avtalet inlett skiljemannaförfarande, att klandradomen, när han av denna finner, att skiljemännen överskridit sitt uppdrag eller att de givit sin dom för sent, vid påföljd att domen eljest blir mot honom bindande, så kan parten svårligen anses härigenom ha blivit otillbörligt betungad. Äro båda parterna missnöjda med vad skiljemännen dömt utom uppdraget, kunna de genom överenskommelse sätta domen ur kraft utan att klander behöver instämmas. Å andra sidan kan det ej vara tillfredsställande att, såsom nu är fallet, överexekutor skall vara förhindrad att förordna om verkställighet å en sådan skiljedom, även om båda parterna äro beredda att låta den gälla. Överföras nu angivna omständigheter från ogiltighets- till klandergrunderna, beredes ock lättare möjlighet att beakta det förhållandet, att part, som överklagar skiljedom, genom sitt handlingssätt måhända godkänt skiljemännens förfarande och därför ej bör få åberopa det begångna felet.

Med hänsyn härtill synes den omständigheten, att skiljemännen överskridit sitt uppdrag jämte det specialfall därav, som föreligger, då skiljedom givits efter utgången av den därför bestämda tiden, icke längre bör leda till att skiljedomen härutinnan är ogill utan endast medföra rätt för parterna att inom viss tid klandra domen. En oeftergivlig förutsättning för denna ändring är, att sådana regler givas om klandertalan, att, såvitt möjligt, rättsförlust ej behöver drabba part, som skiljedomen gått emot. Ur denna synpunkt är

särskilt att märka, att förslaget, liksom lagen, låter klandertiden löpa först från det part fått del av skiljedomen och sålunda satts i tillfälle att bedöma, om skiljemännen överskridit sitt uppdrag. Förslaget upptager vidare i 25 § fullständiga bestämmelser om forum för klandertalan, för att part ej må genom misstag härom förlora sin rätt. Ytterligare kunde sättas i fråga att ålägga skiljemännen att meddela fullföljdshänvisning. Då det för icke rättsbildade skiljemän ofta skulle möta svårighet att riktigt avfatta en sådan ganska invecklad hänvisning, har tanken härpå likväl fått förfalla.

Om skiljemännens överskridande av sitt uppdrag göres till klandergrund, måste svaranden äga i exekutionsförfarandet åberopa ett sådant fel och därmed förhindra, att skiljedomen verkställes. Föreskrift härom har föreslagits i 46 § utsökningslagen.

Med avseende på den utländska rättens ställning till det nu behandlade spörsmålet må anmärkas, att skiljemännens överskridande av uppdraget enligt tysk, österrikisk, norsk och engelsk rätt utgör klandergrund men enligt finska lagen medför att domen är ogiltig.

20 §.

Såsom första ogiltighetsgrund upptager förslaget, att skiljedomen ej är så avfattad och undertecknad, som i 17 § sägs, d. v. s. ej skriftligen avfattad och undertecknad av alla skiljemännen. Även enligt gällande rätt medför, såsom av 13 § i 1887 års lag framgår, sådant fel ogiltighet, ehuru felet ej nämnes bland ogiltighetsgrunderna i 15 §. Det nu i 13 § stadgade undantaget, enligt vilket skiljedom är giltig, om den är undertecknad av de flesta skiljemännen och dessa å domen intygat, att den, vilkens underskrift saknas, deltagit i tvistens avgörande, har i förslaget införts i detta sammanhang.

Ogiltighetsgrunderna.

Förslaget upptager vidare det nuvarande nullitetsskålet, att skiljemännen dömt angående fråga, som enligt lag ej må skjutas under skiljemän.

Enligt 1 § 3 stycket i förslaget må skiljemän ej upptaga fråga, varom rättegång eller lagsökning pågår, försåvitt icke skriftligt avtal träffats om dess nedläggande. Sker det likväl, bör detta ej nödvändigt medföra, att skiljedom, som meddelas, blir ogiltig. Nedlägges eller avskrivs rättegången eller lagsökningen, innan skiljedom meddelas eller träffas dessförinnan sådant avtal, som bort ingås innan skiljemännen upptagit tvisten till prövning, bör felaktigheten ej medföra sådan påföljd. Har processen lett till laga kraftägande dom, bör däremot tydligen skiljedom, som därefter meddelas, vara ogill, en regel, som ej böra vara inskränkt till samtida förfaranden utan gälla allmänt, så snart skiljemän giva dom över någon fråga, som blivit avgjord genom laga kraftägande beslut.

När ogiltigheten beror på att skiljedomen ej avfattats skriftligen eller undertecknats på föreskrivet sätt, drabbar den tydligen domen i dess helhet. De övriga ogiltighetsgrunderna inverka endast på den del av domen, som därav beröres.

Från den gällande lagen har upptagits stadgandet, att skiljedom, som är

ogill i någon del och av sådan anledning ej kan verkställas i övrigt, skall vara ogill i allo.

21 §.

*Klander-
grunderna.*

Bland klandergrunderna har först upptagits den nuvarande ogiltighetsgrunden, att skiljemännen överskridit sitt uppdrag eller givit dom efter utgången av den därför bestämda tiden. I övrigt överensstämmer förslaget klandergrunder i huvudsak med lagens. Sålunda skall skiljedom kunna klandras, om skiljeman var jävig eller ej utsedd i behörig ordning, varmed avses detsamma, som i lagen uttryckes med att skiljeman var jävig eller av annan orsak obehörig. Lagen angiver vidare såsom klandergrund, att annan felaktighet ägt rum i avseende på ärendets behandling. Att uttömmande angiva de fel med avseende på förfarandet, som böra medföra att skiljedomen kan hävas, låter sig ej göra. Åt domstolen bör överlämnas att pröva felets betydelse. En ledning för bedömandet av vad som må anses såsom fel i ärendets behandling gives av de föreslagna stadgandena om förfarandet. Härutöver har ansetts böra stadgas, att icke varje konstaterat fel må leda till skiljedomens hävande utan endast sådant, som med sannolikhet kan antagas hava inverkat på utgången. Har parten själv föranlett, att ärendet ej blivit riktigt behandlat, bör hans klander ej få framgång.

En annan klandergrund, som ansetts böra uttryckligen omnämnas, ligger däri att skiljemannaförfarandet ej bort äga rum här i riket, ett förhållande som, såvitt avser den svenska skiljemannalagens tillämplighetsområde, kan inträda genom åsidosättande av den i 4 § intagna bestämmelsen rörande part, som har hemvist utom landet.

*Av part god-
taget fel.*

1887 års lag uppställer icke någon särskild frist för anförande av jäv mot skiljeman. Principiellt står möjligheten härtill part öppen, ända till dess fristen för klander av skiljedomen för honom utlöper. Någon ändring häri föranledes ej av att parten tidigare haft vetskap om den omständighet, som utgör jäv. Endast om parten med sådan vetskap själv utsett skiljemannen torde hans jävsrätt anses förverkad.¹ Detta betecknas i flera utlåtanden såsom ett missförhållande, som bör genom lagstiftning avhjälpas.

Den fråga, som sålunda väckts, har i själva verket en vidare räckvidd. Även med avseende på andra fel i förfarandet än jäv inträffar det ej sällan, att part, med full insikt om felet, utan gensaga fortsätter att förhandla i saken, i akt och mening att låta skiljedomen gälla, om den blir förmånlig för honom, men i annat fall sätta den ur spelet genom att lägga felet till grund för klandertalan eller invändning om nullitet. Den möjlighet, som lagen sålunda bereder part att spekulera i skiljemannaförfarandets utgång, måste betecknas såsom stötande för rättskänslan. Ett stadgande till förekommande av sådant missbruk synes påkallat. Regeln bör vara, att om part uttryckligen eller genom sitt förhållande avstått från att åberopa en omständighet, som i och för sig ger upphov till klander mot skiljedom, parten ej må göra denna omständighet gällande till stöd för talan mot domen. Ett sådant avstående kan före-

¹ Jfr N. J. A. I 1900 s. 347 och 1921 s. 219.

ligga på förhand, t. ex. om parten själv, ehuru ej i vederbörlig ordning, till skiljemännen hänskjutit en av dem prövad fråga. Parten kan ha under den fortsatta förhandlingen uppgivit sin rätt uttryckligen eller genom att med insikt om felet inlåta sig i förhandlingen utan att framställa anmärkning. Huruvida ett sådant förhållande från partens sida må anses innebära, att han verkligen godtager felet, måste avgöras med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet. Godkännandet kan ock meddelas efter skiljedomen. I varje fall bör det utöva den verkan, att parten ej får åberopa felet.

Stadgas denna grundsats med avseende på klander mot skiljedom, lär det utan uttrycklig föreskrift vara klart, att den må följas jämväl av skiljemännen, när part till dem framställer anmärkning om fel. Om sålunda part inlåter sig på förhandling, oaktat han har kännedom om ett jäv mot en av skiljemännen, må dessa, därest parten senare anmäler jävet, lämna hans jävsanmärkning utan avseende.

Förslaget behåller den gällande lagens frist för klanders instämmande, nämligen nittio dagar från det parten i huvudskrift eller bestyrkt avskrift fått del av skiljedomen. I 1918 års riksdagsmotion anmärktes, att denna frist vore för lång med hänsyn till nuvarande utveckling av kommunikationerna. Åtskilliga myndigheter och sammanslutningar ha ock hemställt om en förkortning av klanderfristen. I denna riktning uttala sig överståthållarämbetet, befallningshavandena i Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Hallands och Skaraborgs län, Smålands-Blekinge och Skånes handelskammare, handelskammaren i Gävle, elektriska entreprenörsföreningen, Sveriges skiljenämnd för spannmåls- och foderämnesshandeln, arbetsgivarföreningen och kommerskollegiet. Vanligast föreslås att fristen sättas till 30 dagar. Någon avsevärd förkortning av fristen torde emellertid ej kunna genomföras. Fristen skall bereda part tillräcklig tid att undersöka om klanderanledning föreligger och att överväga, om denna förtjänar att läggas till grund för talan mot skiljedomen. Inom fristen skall han därefter delgiva motparten stämning. Vistas denne på avlägsen utrikes ort eller har han veterligen varit ur riket utan att man känner hans vistelseort, åtgår för stämningens delgivning, på sätt lagen för dessa fall föreskriver, en lång tid. Beaktas bör ock, att fristen för alla fall räknas från det parten fått del av skiljedomen; en ny frist börjar alltså ej att löpa, om parten senare får kännedom om klandergrund. Även härav föranledes, att den ursprungliga fristen göres ganska rymlig. Slutligen bör olägenheten för part, som vunnit skiljedom, av en längre klanderfrist ej överskattas; att möjligheten till klander står öppen, hindrar i och för sig icke, att domen verkställs. Någon förkortning av klanderfristen synes vid nu angivna förhållanden ej kunna förordas.

Klanderfristen.

22 §.

I 1 stycket av 16 § i 1887 års lag stadgas, att om skiljemännen i sin dom förbigått fråga, som varit överlämnad till deras prövning, och ej meddelat särskild dom över det förbigångna, innan tiden för skiljemannaåtgärden utgick, det skall stå part fritt att instämma sådan fråga till domstol.

Till sitt omedelbara innehåll är detta stadgande endast en tydlig konsekvens av regeln i 11 §, att skiljeavtal förfaller, om skiljedom ej gives inom föreskriven tid. I den mån stadgandet kan anses giva hemul åt en skiljemännens befogenhet att genom deldom uppdelat avgörandet av flera till dem hänskjutna frågor, är det i förslaget obehövt, då uttrycklig föreskrift härom intagits i 19 §. Åberopade stadgande i 1887 års lag har jämväl berett tillfälle till en fastställsetalan, som vid tiden för lagens tillkomst icke torde utan uttryckligt stöd i lag ha stått till buds. Med hänsyn till den utveckling, som praxis numera har att uppvisa beträffande möjligheten att anställa fastställsetalan, lärer stadgandet även ur denna synpunkt vara överflödigt. Stadgandet har på dessa grunder i förslaget utgått.

Senare stycket i lagens 16 §, enligt vilket skiljedom ej utgör hinder för part att till domstol instämma en fråga, varutinnan skiljedomen är så mörk, att överexekutor funnit sig ej kunna förordna om verkställighet därå, har däremot upptagits i förevarande paragraf.

Skiljedomskostnaderna.

Skiljemannalagen innehåller inga bestämmelser om de kostnader, som äro förbundna med skiljemannaförfarandet. Frånvaron av lagstadganden i detta ämne framhålles såsom en kännbar brist såväl av herr Lindhagen i hans motion vid 1926 års riksdag som av ett mycket stort antal bland de myndigheter och institutioner, vilka avgivit utlåtanden.

Den fråga, som sålunda bragts å bane, innefattar två moment, vilka måste noga hållas isär. Dels avses skiljemännens anspråk att av parterna få ersättning för utfört arbete och havda utgifter. Dels föreligger spörsmålet om dessa och andra med förfarandet förbundna kostnaders (t. ex. vittneslöner, ombudsarvoden) fördelning parterna emellan. Det förra ämnet behandlar förslaget i 23 §, det senare i 24 §.

23 §.

Skiljemännens arvode och omkostnader.

Frågan om skiljemännens anspråk på arvode och ersättning för omkostnader (resa, uppehälle, lokalhyra, porto m. m.) innefattar i sin ordning flera spörsmål, om vilkas besvarande delade meningar kunna yppas. Sålunda kan frågas, huruvida betalningsskyldigheten gent emot skiljemännen bör åligga båda parterna eller endast den, som påkallat förfarandet. Anses båda parterna betalningsskyldiga, kan man tveka, huruvida denna skyldighet bör åvila dem till hälften var eller solidariskt eller så att vardera parten är skyldig att ersätta den av honom eller för hans räkning utsedde skiljemannen och båda parterna ordföranden. Ett annat spörsmål, som upptagits i motionen till 1926 års riksdag och i några utlåtanden, är huruvida lagen bör genom fastställande av taxor eller annorledes söka skydda parterna mot oskäliga arvodeskrav. En av de viktigaste uppgifterna för lagstiftningen i detta ämne är att angiva, i vilken ordning skiljemännens ersättningsanspråk bör prövas. Bör avgörandet härom

tillkomma skiljemännen själva eller den myndighet, som förordnar om verkställighet, eller förbehållas domstol? Till besvarande framställer sig också frågan, huruvida skiljemännen böra äga hålla inne med skiljedoms meddelande, tills dem tillkommande ersättning gäldas, eller om de skola vara skyldiga att, oberoende härav, tillhandahålla parterna dom i saken.

I *fransk* rätt anses skiljemännen tillkommande arvode och ersättning för utlägg skola gäldas av parterna solidariskt. Skiljemännen äga själva tillerkänna sig ersättning för utgifter, om skiljeavtalet bemyndigat dem därtill, och deras beslut härutinnan verkställas liksom skiljedomen i huvudsaken. Däremot äga de icke, ens efter uppdrag, fastställa sitt arvode, utan måste föra talan därom vid domstol.

Enligt *tysk* rätt hava skiljemännen ett mot båda parterna riktat anspråk på ersättning. Skiljemännen torde icke vara berättigade att hålla domen inne i avbidan på dem tillkommande gottgörelse. I praxis synes den uppfattningen råda, att skiljemännen själva äga fastställa sin ersättning, under förutsättning att parterna i skiljeavtalet uppdragit åt skiljemännen att träffa avgörande här- om. Samma ståndpunkt torde den österrikiska rätten intaga.

Jämväl i *England* anses parterna gemensamt ansvariga för skiljemännens ersättning, oavsett av vilken part varje skiljeman utsetts. Den engelska lagen tillerkänner skiljemännen befogenhet att i skiljedomen fastställa sin ersättning och avgöra av vem den skall betalas, så snart annat ej bestämts i skiljeavtalet. Skiljemännens beslut i denna del har samma rättskraft och exigibilitet som i huvudsaken. Endast om skiljemännen tillerkänt sig ett så högt arvode, att de därigenom kunna anses hava gjort sig skyldiga till »misconduct», kan part hos domstol utverka, att skiljedomen härutinnan upphäves. Vanligen tillhandahålla skiljemännen domen endast mot erläggande av det av dem fordrade arvodet.

Emellertid ha i *England* klagomål försports över att den där rådande ordningen medfört alltför höga kostnader för skiljemannaförfarandet. En för revision av skiljemannalagen tillsatt kommitté har haft sin uppmärksamhet riktad på dessa förhållanden och i sitt 1927 avgivna betänkande föreslagit, att skiljemännen väl liksom hittills skulle äga fastställa sitt arvode och göra dess erläggande till villkor för domens utgivande, men att part alltid skulle kunna påkalla rät- tens prövning av arvodets storlek och, om han det gjort, äga utfå skiljedomen mot nedsättande hos rätten av det av skiljemännen fordrade arvodet.

Danmark saknar, bortsett från ett ålderdomligt stadgande i Christian V:s lag, allmänna bestämmelser om skiljemän. Enligt rådande uppfattning torde det tillkomma skiljemän att i domen fastställa sitt arvode, även om parterna ej särskilt givit dem bemyndigande härtill.

Den *norska* civilprocesslagens kapitel om skiljemannaförfarande innehåller inga bestämmelser om skiljemännens ersättning. Enligt vad som inhämtats av vederbörande myndigheter i Norge gäller enligt praxis följande. När icke annat framgår av skiljeavtalet, äger skiljenämnden fastställa skiljemännens arvode. Några bestämmelser om arvodets storlek finnas icke. Som värvet att vara skiljeman är frivilligt, kunna skiljemännen neka att avsäga dom, förrän deras tillgodohavande är guldett eller säkerställt. Parterna äro solidariskt ansva-

riga för såväl skiljemännens arvode som dessa tillkommande gottgörelse för utlägg. Vad angår rättsmedel och exekution i fråga om skiljenämnds avgörande angående skiljemännens arvode gälla samma regler som beträffande skiljenämndens övriga avgöranden.

Den nya *finska* skiljemannalagen stadgar, att skiljemännen, så framt parterna icke annorlunda avtalat, äga i skiljedomen bestämma såväl dem tillkommande arvode som vem denna kostnad skall stanna till last. Part skall dock äga rätt att inom viss tid överklaga skiljedomen vid rätten, såvitt angår arvodets belopp.

Såväl nya lagberedningens principbetänkande angående rättegångsväsendets ombildning (1884) som beredningens förslag till lag om skiljemän (1885) innehöll ett stadgande i ämnet. Detta innehöll, att skiljemännen skulle äga i skiljedomen tillerkänna sig skäligen gottgörelse för kostnad och tidsspillan. Deras beslut i denna del skulle emellertid vara underkastat prövning av domstol, om part inom viss tid instämde klander mot beslutet. Liksom i övriga delar skulle skiljedomen härutinnan ej kunna verkställas, förr än klandertiden gått till ända. Inom högsta domstolen hemställde flertalet i förslaget granskning deltagande ledamöter, att detta stadgande måtte utgå. Därvid anfördes huvudsakligen det skälet, att skiljemännen skulle komma att döma i egen sak. Med avseende på klanderrätten anmärktes, att förslaget ej löst frågan vilken domstol vore behörig att pröva klander. Propositionen till 1887 års riksdag samt lagen upptaga ej något stadgande i ämnet.

I viss mån olika meningar ha i vårt land yppats angående den rättsliga naturen av skiljemännens förhållande till parterna. Enligt en åsikt uppfattas förhållandet närmast såsom ett sysslomannaskap, bestående, såvitt ordföranden angår, mellan honom och båda parterna men eljest mellan varje skiljeman och den part, som valt honom, eller för vars räkning han blivit utsedd. Härav har ansetts följa, att ersättningsskyldighet föreligger för vardera parten gentemot den av honom utsedde skiljemannen och för båda parterna gentemot ordföranden. Denna åskådning ansluter sig nära till den blott alltför vanliga föreställningen, att skiljenämnden består av en representant för vardera parten och en opartisk ordförande. Utan tvivel är en sådan uppfattning av skiljemännens rättsställning i hög grad ägnad att hos partsskiljemännen skymma blicken för deras förpliktelse att opartiskt medverka till tvistens lösning.

Emellertid synas goda skäl tala för en annan uppfattning av rättsförhållandet mellan parter och skiljemän. Enligt denna, som torde vara tämligen allmänt omfattad i främmande rätt och som haft förespråkare jämväl i svensk-finsk rättsvetenskap, handla samtliga skiljemän, av vem de än utsetts, å båda parternas vägnar. Deras förpliktelse att efter bästa förstånd pröva tvisten gäller båda parterna och motsvaras av ett anspråk på ersättning, som för varje skiljeman är riktat mot båda parterna. Denna mening synes också ha omfattats av svenska domstolar i några av dem avgjorda mål.¹ Kan detta anses vara den gällande svenska rättens ståndpunkt, är dock i varje fall ersättningsskyldigheten delad mellan parterna; anledning saknas att antaga, att parterna stå i solidriskt ansvar för ersättningen.

¹ Sv. juristtidn. 1919 rf. s. 21 och 1920 rf. s. 48.

Storleken av skiljemännens ersättning beror i första hand av överenskommelse mellan dem och parterna. Mera sällan lär väl sådan överenskommelse träffas. Skiljemännen ha då anspråk på ersättning innefattande skäligen arvode och vederlag för utgifter. Huruvida gällande rätt medger skiljemännen att vägra utgiva skiljedomen, med mindre dem tillkommande ersättning erlägges, må här lämnas åsido. Säkert är, att det i allt större omfattning blivit vanligt, att skiljemän göra domens utgivande beroende av att parterna betala fordrat arvode.

Såsom gällande rätt, bekräftad av flera avgöranden i högsta domstolen¹ kan anses, att, därest skiljemännen fatta beslut om dem tillkommande ersättning, sådant beslut ej må verkställas, även om parterna uppdragit åt skiljemännen att fastställa sin ersättning. Denna ståndpunkt läser bero på att skiljemän ej anses äga döma i egen sak och att vad de sålunda besluta är ogillt. Prövningen av vad skiljemännen äga uppbära tillkommer i stället domstol. Ha skiljemännen ej själva tillgodogjort sig vad de anse sig ha att fordra, ankommer det på dem att instämma parterna till domstol. Å den andra sidan står det part, som nödgats erlægga oskäligen ersättning, fritt att föra talan om återbekommande av vad han för mycket betalt.

Den lösning dessa spörsmål sålunda fått i vår rätt kunde synas ur parternas synpunkt ganska tillfredsställande, särskilt så tillvida, som skiljemännens ersättning aldrig må fastställas av dem själva utan av domstol. Det oaktat lär det ej kunna bestridas, att, såsom uppgives i 1926 års motion och flera utlåtanden, en ganska allmän uppfattning råder, att skiljemannaförfarandet tynges av höga skiljemannaarvodet. Förklaringen härtill är säkert att söka till stor del i praxis att ej utlämna domen annat än mot erläggande av den av skiljemännen fixerade ersättningen. Helt naturligt vidtager part, som nödgats erlægga denna ersättning, sällan eller aldrig åtgärder för att i domstolsväg återfordra en del därav. Men det bör ej heller förbises, att om skiljemännen tagit sig vanan att betinga sig arvode såsom villkor för skiljedomens utgivande, detta förfaringssätt varit påkallat av den osäkerhet och svårighet, som eljest enligt svensk rätt är förenad med arvodets utfående. Förbjudas skiljemännen att hålla domen inne och hänvisas de i stället att efter skiljedomens meddelande i rättegångsväg av vardera parten utsöka halva arvodet eller att stämma vardera den part, som valt honom, på hela arvodet, måste skiljemännen ofta komma att gå miste om sin rättmätiga lön. Särskilt lär väl hos den tappande parten bristande vilja och förmåga att gottgöra skiljemännen ofta göra dessas anspråk mot honom skäligen värdelöst. Följden skulle bliva, att uppdraget att vara skiljeman skulle befinnas föga eftersträfvansvärt. Därmed skulle säkerligen, till skada för rättslivet, svårighet yppas att för skiljemannauppdrag förvärva dugliga krafter. I ett betydande antal av de avgivna utlåtandena betonas ock, att den reglering av förevarande spörsmål, som erfordras, bör ej blott taga sikte på parternas intresse av ett billigt skiljemannaförfarande utan även beakta skiljemännens anspråk att i en betryggande och snabb ordning utfå sin ersättning.

Vid övervägandet av tänkbara åtgärder torde till en början kunna fastställas, att anledning ej föreligger att förbjuda parter och skiljemän att genom av-

¹ Bl. a. N. J. A. I 1906 s. 420, 482.

tal bestämma om den ersättning, som skiljemännen skola åtnjuta. Men en inskränkning i avtalsfriheten synes påkallad så tillvida, att avtal mellan skiljemän och part ej blir gällande, såframt icke även andra parten åtagit sig lika förpliktelse mot samma skiljeman.

Föreligger ej ett i överensstämmelse med vad nu sagts giltigt avtal, måste lagen söka rättvist avväga parternas och skiljemännens intressen. Därvid erbjuda sig flera möjligheter. I motionen vid 1926 års riksdag framföres tanken att genom fastställande av taxor reglera skiljemännens arvoden. Endast i två utlåtanden (befallningshandena i Blekinge och Norrbottens län) har denna utväg förordats. Flera myndigheter avstyrka uttryckligen (befallningshavandena i Kalmar, Gotlands, Skaraborgs, Värmlands, Örebro och Jämtlands län). Övriga, som yttrat sig härom, framställa förslag, som ej vila på en normering av arvodets storlek. En legal fixering av skiljemannaarvodet skulle också säkerligen visa sig omöjlig att på ett rättvist sätt genomföra. Någon måttstock på skiljemännens möda står ej att utfinna av sådana yttre omständigheter i målet som tvisteföremålets värde, antalet sammanträden och dylikt, varpå en taxa måste byggas. Den påtagliga risken att ej få tillbörlig ersättning skulle avhålla lämpliga personer från att åtaga sig skiljemannaskap.

Några myndigheter (överståthållarämbetet, befallningshavandena i Östergötlands, Skaraborgs och Västmanlands län) förorda, att skiljemännen berättigas fastställa sin ersättning men att deras beslut i samband med verkställighetsansökan skall vara underkastat överexekutors prövning. Mot detta förslag, som i fråga om enkelhet har vissa företräden, kan emellertid göras den invändningen, att utredningen om skiljemännens arbete i mera invecklade fall är så omfattande och avgörandet av den rättsliga betydelse, att den slutliga prövningen av dessa frågor ej bör överföras från domstolarna till de exekutiva myndigheterna.

Den anordning, som funnit förespråkare i de flesta utlåtandena, går ut på ett återupptagande av nya lagberedningens förslag att skiljemännen skola själva äga fastställa sin ersättning med parterna öppen lämnad rätt att genom klander vid domstol påkalla dess prövning av arvodets skälighet. Såsom redan omtalats har den nya finska skiljemannalagen ock löst problemet så. I denna riktning uttala sig, bland andra, befallningshavandena i Kalmar, Kristianstads, Älvsborgs och Värmlands län, handelskammaren i Gävle, elektriska entreprenörsföreningen, teknologföreningen samt kommerskollegiet. I några utlåtanden förordas att skiljemännens beslut i arvodesfrågan må verkställas åtminstone om parterna före eller efter skiljedomen godkänt beloppet (Stockholms och Smålands-Blekinge handelskammare, kommerskollegiet).

Av de sålunda föreslagna utvägarna synes den av nya lagberedningen föreslagna anordningen innefatta den efter omständigheterna bästa lösningen av spörsmålet om skiljemännens ersättning. Med utgångspunkt från att skiljemännen äga åtnjuta skälig ersättning för arbete och omkostnader, skall det enligt förslaget tillkomma skiljemännen att i den slutliga skiljedomen fastställa ersättningens belopp och ålägga parterna betalningsskyldighet. Den principiella betänkligheten mot att skiljemännen »döma i egen sak» synes ej böra

vara avgörande, om en lätt tillgång beredes parterna att få skiljemännens krav granskade av domstol och deras beslut ej får verkställas, förrän klander-tiden gått till ända utan att av part begagnas. Skiljemännens beslut får då mera karaktären av ett av dem uppgjort förslag, som blir gällande, om part ej inlägger gensaga däremot.

Skiljemännens befogenhet att fastställa sin ersättning kan enligt förslaget uteslutas genom överenskommelse mellan parterna och dem. En sådan överens-kommelse föreligger tydligen, om skiljemännen mottaga sitt uppdrag på grund av ett skiljeavtal, som innehåller en bestämmelse, att skiljemännen ej må fast-ställa sin ersättning.

Om lagen på angivet sätt tillerkänner skiljemännen befogenhet att fastställa sitt arvode, förfaller en huvudsaklig anledning för den nuvarande, ofta stö-tande praxis att skiljemännen vägra utlämna domen annat än mot betalning. Att förbjuda sådant förfarande vore dock betänkligt, om man icke på bättre sätt än nu är fallet sörjer för skiljemännens utsikt att få betalt av parterna. Med skiljemannauppdragets natur synes det ej oförenligt att parterna för-pliktas att solidariskt svara för ersättningen till skiljemännen. Förslaget upp-tager bestämmelse härom. Till gengäld förbjudas skiljemännen att hålla domen inne i avbidan på att ersättningen gäldas.

Klandertiden har, lika med den allmänna tiden för klander mot skiljedom, satts till nittio dagar från delfäendet. Det bör vara skiljemännens plikt att i domen införa underrättelse för parterna om vad de ha att iakttaga för domens klandrande. Försummelse att meddela sådan föreskrift bör dock ej medföra, att skiljedomen blir ogiltig, utan endast att klandertiden börjar löpa först från det part fått del av en med behörig hänvisning försedd dom. Huruvida alla skiljemännen skola instämmas beror på domens avfattning och omfattningen av parts klandertalan. Har i domen utsatts särskild ersättning till varje skilje-man, erfordras ej att part instämmer andra skiljemän än den eller de, i fråga om vilka han vill göra anmärkning. Då det ofta kan vara önskvärt att alla parter eventuella klander samtidigt prövas, kunde ifrågasättas att ålägga part, som vill klandra, skyldighet att i rättegången inkalla övriga parter. Före-skrift härom har emellertid ansetts överflödigt, då det ligger i skiljemännens intresse att skyndsamt delgiva domen med alla parter och klanderfristerna allt-så torde utlöpa någorlunda samtidigt.

24 §.

Ersättningen till skiljemännen utgör en av parternas mera betydande kost-nader för skiljemannaförfarandet. I rättegång motsvaras denna kostnad av utgifter för domares avlöning, rättegångslokaler, skrivmateriel m. m., som vä-sentligen bäras av det allmänna och endast delvis falla parterna till last. Här-till komma i skiljemannaförfarandet kostnader av samma slag som i rättegång för förberedandet och utförandet av parternas talan, såsom ombudsarvoden, inställelsekostnader, vittneslöner och sakkunnigersättningar. Om kostnader av båda slagen gäller nu, att parterna äga gemensamt hänskjuta till skiljemännen att pröva, huru de skola parterna emellan fördelas. Men skiljemännen anses

*Parternas
kostnader.*

ej på yrkande av allenast ena parten äga pröva frågor om kostnadsfördelningen. I flera utlåtanden framhålles det såsom önskvärt, att skiljemännen få vidgad befogenhet härutinnan. Det torde ock få anses naturligt, att om parterna ej särskilt undantagit kostnadsfördelningen från skiljemännen, deras avsikt är att samtidigt med tvistens avgörande denna med förfarandet sammanhängande fråga löses. I enlighet härmed föreslås, att, om parterna ej annorledes överenskommit, skiljemännen skola på yrkande av endera parten vara berättigade att pröva, huruvida och i vad mån motparten skall gottgöra honom ersättning till skiljemännen och andra kostnader å förfarandet.

Särskilda bestämmelser.

25 §.

Domstol. Lagen anger nu ej, till vilken domstol part, som vill klandra skiljedom, har att instämma sin motpart. I utländska lagar förklaras ofta den domstol vara behörig, som haft att pröva den till skiljemännen överlämnade tvisten, om skiljeavtal ej varit slutet. I svensk rättspraxis¹ har denna fråga besvarats så, att klandret skall instämmas till svarandens personliga forum. Denna ståndpunkt synes böra fastställas i lagen och gälla jämväl, när part mot skiljeman för klandertalan beträffande hans ersättning. Då reglerna om svarandens personliga forum i 10 kap. 1 § rättegångsbalken ej äro uttömmande och det är av vikt, att forum ej må saknas gentemot en utländsk part eller skiljeman, föreslås tillika, att om behörig domstol ej finnes efter nämnda lagrum, målet skall upptagas av Stockholms rådstuvurätt.

Överexekutor. Enligt 8, 9 och 11 §§ i skiljemannalagen tillkommer det överexekutor i den ort, där endera parten har sitt bo och hemvist, att förordna skiljeman eller förlänga tiden för skiljedoms meddelande. Samma regel upptages här. Av utlåtandena framgår, att det ej sällan inträffar, att parterna göra överensstämmande ansökningar hos var sin överexekutor. Utsikten att sålunda flera skiljemän förordnas eller att olika beslut om tidsförlängning givas, bör visserligen ej vara stor, då lagen i 11 a § föreskriver, att motparten skall höras över ansökningen. Emellertid uppgives det förekomma, att stridiga beslut meddelas. Förslaget upptager därför den regeln, att den överexekutor är behörig, hos vilken ansökan först gjordes, och att beslut, som meddelas av annan överexekutor, är ogillt. Föreskriften om kommunikation med motparten har bibehållits, så tillvida modifierad, att en ogrundad ansökan kan utan delgivning avslås. När ansökan avser att skiljeman, jämlikt 10 § 3 stycket i förslaget, på grund av försumlighet skall skiljas från sin syssla, bör den, såsom rörande skiljemannens rätt, ej bifallas utan att han fått tillfälle yttra sig. En erinran härom, som dock ej ansetts böra vara under alla omständigheter tvingande, har införts i denna paragraf.

Överensstämmande med vad nu är stadgat i 11 a § 2 stycket, bör klagan ej få föras över beslut, varigenom skiljeman utsetts eller fråga om förläng-

¹ N. J. A. avd. I 1925 s. 100 (plenium).

ning av tiden för skiljedoms meddelande avgjorts. Regeln har i förslaget fullständigats med att klagan ej heller må föras mot beslut, varigenom skiljeman skilts från uppdraget. Motivet är att förekomma avsiktligt eller oavsiktligt förhållande av skiljemannaförfarandet. 11 a § innehåller slutligen en bestämmelse, att beslutet är utan verkan, där domstol förklarar skiljeavtalet icke hava ägt giltighet eller tillämplighet å den tvist, varom är fråga. Denna föreskrift har såsom självklar ansetts kunna utgå.

26 §.

I vissa fall stadgar lagen, att part skall anhängiggöra sin talan inom bestämd tid, vid äventyr att han eljest förlorat sin rätt till talan. Exempel på sådana stadganden erbjuda lagen om nyttjanderätt till fast egendom med avseende på jordägares och arrendators fordringsanspråk samt aktiebolags- och föreningslagarna med avseende å klander av bolagsstämmo- och föreningsbeslut. Efter förebilden av sistnämnda lagar synes lämpligt att stadga, att när skiljeavtal äger tillämpning å sådan tvist, part har att inom den föreskrivna tiden i vederbörlig ordning (11 §) påkalla skiljeavtalets tillämpning, om han vill förvara sin talan.

*Lagstadgad
frist för talans
väckande.*

För det fall, att ett sålunda i behörig tid inlett skiljemannaförfarande ej leder till giltig skiljedom, uppstår fråga vad part, vilkens talerätt faller under en legal tidsbegränsning, har att iakttaga. Sådana fall uppkomma t. ex., då skiljemannaförfarandet ej avslutas inom stadgad tid eller då en i skiljeavtalet utsedd skiljeman avsäger sig uppdraget. Beror skiljemannaförfarandets misslyckande av parten själv, må han stå sitt kast, om tiden för stämning till domstol är förfluten. Är parten utan skuld i det uppkomna läget, kan det ej vara tillfredsställande, att hans talerätt går förlorad. Å andra sidan bör parten genom vad som förefallit ej bliva fri från varje tidsbegränsning. Förslaget upptager därför den bestämmelsen, att parten för att förvara sin rätt har att instämma talan till domstol inom nittio dagar från det hindret blev kunnigt.

Om, när parten yrkade skiljeavtalets tillämpning, motparten bestred yrkandet eller om motparten ej fullgjorde sina förpliktelser med avseende å val av skiljeman, äger enligt nuvarande 10 § och förslagets 3 § den påkallande parten övergiva skiljemannavägen och instämma sin talan till domstol. I dessa fall möter ej hinder mot erhållande av skiljedom, ty skiljenämnden kan åvägbringas med överexekutors medverkan. För att partens befogenhet att välja domstolsvägen ej skall bliva illusorisk, då hans talerätt är underkastad tidsbegränsning,¹ har förslaget likställt dessa fall med sådana, då hinder möter mot erhållande av skiljedom.

27 §

innehåller samma erinran som nuvarande 17 § om skiljemannaförfarande på grund av stadgande i lag eller författning.

¹ Se N. J. A. avd. I 1927 s. 637.

Förslaget innehåller en övergångsbestämmelse av liknande innehåll som den i 1887 och 1919 års lagar upptagna. Avgörande är ej, om skiljemannaförfarandet inletts under äldre eller nyare lag, utan tiden för skiljeavtalets ingående bestämmer, vilken lag skall tillämpas. 1887 års lag skulle alltså bliva tillämplig på skiljemannaförfaranden, som grunda sig på avtal, ingångna före lagens ikraftträdande, men som inledas senare. Parterna kunna emellertid medgiva, att den nya lagen tillämpas.

Med iakttagande av vad nu sagts skall äldre skiljemannalagen upphöra att gälla. I några författningar hänvisas till 1887 års skiljemannalag. Därest enligt grunderna för förslagets övergångsbestämmelse den nya lagen bör tillämpas, bör en sådan hänvisning anses gälla denna lag. En erinran härom har upptagits i förslaget.

28 §.

Beträffande denna paragraf hänvisas till vad i den inledande motiveringen anföres om den tillämnade lagstiftningen rörande utländskt skiljeavtal och utländsk skiljedom.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 46 § utsökningslagen.

Utgångspunkten för de i 46 § utsökningslagen givna bestämmelserna om verkställighet av skiljedom är, att skiljedomen verkställas liksom domstols lagakraftäggande dom. Den vinnande parten kan omedelbart erhålla exekution. Han behöver ej ställa säkerhet för återbäring av vad han vid verkställigheten mottager. Den förlorande parten kan ej genom att ställa säkerhet eller nedsätta penningar avvärja exekutionen. Möjligheten att skiljedomen efter klander kan av domstol hävas beaktas således ej av de exekutiva myndigheterna. Endast såtillvida utövar förefintligheten av en klandergrund inverkan på exekutionen, att om klandertalan är vid domstol anhängig, domstolen kan förordna, att skiljedomen ej må verkställas. Däremot ha de verkställande myndigheterna sig ålagt att självant beakta nullitetsskäl; förordnande om verkställighet får ej givas, om någon omständighet förekommer, på grund varav skiljedomen är ogill, ändå att talan mot densamma icke föres. Innan förordnande gives, skall ock tillses, att parterna under skiljemännen skjutit den fråga, varom dessa dömt, och att skiljeavtalet slutits utan förbehåll om rätt för parterna att klandra skiljedomen. En skillnad mellan det exekutiva förfarandet, när det grundas på skiljedom och när det avser verkställighet av domstols dom, är ock, att förordnande om verkställighet av skiljedom alltid skall meddelas av örexekektor.

Vid behandlingen av det förevarande ämnet bör skiljas mellan det fall, att part söker verkställighet å skiljedom, i vad därigenom dömts mellan parterna, och det fall, att skiljeman på grund av skiljedomen utsöker sin ersättning av part.

Vad angår exekution parterna emellan, förordas i några utlåtanden¹ lättnader, åtminstone där tvisten avgjorts av en skiljenämnd med viss auktoritativ sammansättning. De ifrågasatta lättnaderna skulle bestå i att örexekektors förordnande i regel ej skulle behöva inhämtas i andra fall än då så skall ske vid verkställighet av domstols dom eller att örexekektors förordnande ej skulle få överklagas.

Med hänsyn tagen till de svagheter i organisatoriskt och andra hänseenden, som vidlåda skiljemannaförfarandet, synes någon eftergift i fråga om villkoren för skiljedoms verkställande ej böra tillstyrkas. Med mera fog kan det övervägas, huruvida den tappande partens rätt är tillbörligt tillgodosedd genom de bestämmelser, som nu gälla. Sannolikheten för att en skiljedom efter klander eller talan om ogiltighet av domstol upphäves, måste anses större än att en laga kraftäggande dom rubbas genom extraordinära rättsmedel. Ur denna synpunkt kunde det sättas i fråga att likställa skiljedomen icke med ett

*Parts
ansökan.*

¹ Befallningshavanden i Jönköpings län, borgmästaren i Skara, en skiljaktig ledamot i Stockholms handelskammare, Skånes handelskammare, handelskammarens för Örebro och Västmanlands läns utskott för sistnämnda län och kommerskollegiet.

rättskraftigt domstolsavgörande utan med en ännu ej laga kraftvunnen dom. Detta skulle innebära, att den vinnande parten måste ställa säkerhet eller, då betalningsskyldighet ålagts den tappande parten, att denne kunde avvärja verkställigheten genom att ställa säkerhet. Det bör emellertid beaktas, att mellan domstols ännu ej laga kraftvunna dom och skiljedomen består den väsentliga skillnaden, att skiljedomen ej kan angripas på grund av att skiljemännen oriktigt bedömt tvisten. Den talan, som vanligast föres mot domstols dom, är således utesluten. Därför och då det är angeläget, att den vinnande parten ej onödigt uppehålls i sin rätt, synes anledning ej föreligga att frågå den gällande rättens principiella ståndpunkt, att skiljedomen omedelbart, utan avbidan på klanderfristens utgång, må verkställas såsom domstols lagakraftgående dom.

Den angivna synpunkten bör dock medföra några jämkningar i syfte att förebygga rättsförlust för den tappande parten genom att en skiljedom verkställs, som sedan av domstol förklaras ogill eller efter klander häves. Med de föreslagna jämkningarna avses att bereda ökad möjlighet för den tappande parten att avvärja verkställighet, då grundad anledning förekommer att skiljedomen skall bli förklarad ogill eller hävd.

Först och främst bör i sådant syfte stadgas, att verkställighetsförordnande ej må givas, utan att tillfälle att svara å ansökningen därom lämnats den, mot vilken verkställigheten sökes. Redan nu lär detta allmänt iakttagas av överexekutorerna.

Såsom sakliga förutsättningar för meddelande av verkställighetsförordnande bör i likhet med gällande lag upptagas, att skiljeavtalet icke innefattar förbehåll om rätt för parterna att klandra skiljedomen samt att någon omständighet icke förekommer, på grund varav skiljedomen är ogill, ändå att talan mot densamma icke föres. Såsom av det redan anförda torde framgå, består faran att den förlorande parten tillskyndas rättsförlust genom exekutionsförfarandet, egentligen däri, att klandergrunder ej vinna beaktande. Än mer skulle detta bli fallet om, såsom förslaget innebär, den praktiskt viktigaste ogiltighetsgrunden, att skiljemännen överskridit sitt uppdrag eller dömt för sent, överföres till klandergrunderna. Det har ock redan framhållits, att en sådan lagändring måste medföra, att den nya klandergrunden må göras gällande i utsökningsförfarandet. Men även de förutvarande klandergrunderna böra kunna beaktas. Att ålägga överexekutor att själmant iakttaga förekomsten av klandergrunder, kan tydligen ej komma i fråga. Det måste ankomma på den tappande parten, om han vill göra gällande en sådan omständighet eller ej. Åberopar han en klandergrund och gör sannolikt, att domen kan bli på hans talan av domstol hävd, bör överexekutor ej få förordna om verkställighet. Klandergrunder skulle alltså, såsom naturligt är, ej vinna beaktande, om klandertiden gått till ända utan att talan instämts, medan å andra sidan talans anhängiggörande ej skulle vara en förutsättning för att klandergrunden må åberopas.

*Skiljemans
ansökan.*

Vad därefter angår villkoren för verkställighet av skiljedom, i vad den ålagt part att gälda ersättning till skiljeman, så är det tydligt, att strängare regler

böra gälla. I denna del skulle skiljedomen vara underkastad parternas klander med avseende å sitt materiella innehåll. Vid sådant förhållande kan skiljedomen härutinnan ej jämföras med en lagakraftätagande dom, förrän klander-tiden gått till ända utan att klandertalan väckts. Dessförinnan bör skiljedomen alls icke får verkställas. Den part, mot vilken skiljemans söker verkställighet, skall enligt förslaget beredas tillfälle att bliva hörd, innan ansökningen må bifallas, och det ankommer då på honom att visa, att han instämt klander. Har klandertiden förflutit och visar ej parten, att han instämt klander, bör förordnande om verkställighet givas, om det icke förekommer skälig anledning att antaga, att skiljedom är ogill.

Med avseende å all verkställighet av skiljedom, vare sig den gäller parts eller skiljemans ansökan, bör, i överensstämmelse med vad nu är stadgat, gälla, att skiljedomen, sedan överexekutor förordnat om verkställighet, går i verket lika som domstols lagakraftätagande dom, därest icke annorledes förordnas av högre myndighet eller av domstol, varest talan är anhängig mot skiljedomen.

Inhibition.

Skånes handelskammare och skiljenämnden för spannmåls- och foderämnes-handeln framställa anmärkning mot att olika överexekutorer tillämpa olika praxis i fråga om, vilka handlingar böra ingivas av part, som vill erhålla exekution å skiljedom. En del överexekutorer uppgivas nöja sig med skiljeavtalet och skiljedomen, medan andra skulle kräva, att jämväl parternas växlade skrifter och skiljemännens protokoll företes. Handelskammaren påyrkar en lagbestämmelse, enligt vilken förstnämnda handlingar skola vara tillräckliga, så snart motparten ej gör invändning mot verkställigheten. Häri instämmer kommerskollegiet.

Ansökningshandlingar.

Enligt förslaget inskränker sig den prövning, som överexekutor har att ex officio företaga, till en undersökning, huruvida skiljeavtalet innefattar klanderförbehåll och huruvida någon ogiltighetsgrund föreligger, vartill beträffande skiljemans ansökan kommer, att klandertiden gått till ända. Förekomsten av klandergrund ankommer det däremot på förklaranden att uppvisa, liksom i fråga om skiljemans ansökan förklaranden har att visa, att han överklagat skiljedomen i ersättningsfrågan.

Med hänsyn till den föreslagna beskärningen av ogiltighetsgrunderna bör den prövning, som överexekutor har att självant företaga, så gott som alltid kunna ske på grundval av skiljeavtalet och skiljedomen eller skiljedomen ensamt, om avtalet däri återgivits. Vid skiljemans ansökan tillkommer bevis om domens delgivning med den, mot vilken verkställighet sökes. Vid sådant förhållande kan det antagas, att överexekutorerna i regel komma att åtnöjas med dessa handlingar. Men att, såsom i vissa utlåtanden hemställts, beskära överexekutors befogenhet att infordra material synes ej välbetänkt.

De föreslagna ändringarna i 46 § utsökningslagen lära böra tillämpas på skiljedomar, meddelade på grund av skiljeavtal, varå den föreslagna nya skiljemannalagen är tillämplig.

I fråga om det tillägda sista momentet hänvisas till vad i den inledande motiveringen yttras om tillämnad lagstiftning rörande utländsk skiljedom.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 21 mars 1929.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden STENBERG,
APPELBERG,
TISELIUS,
regeringsrådet GÄRDE.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 8 februari 1929, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets yttrande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättade förslag till *lag om skiljemän* och *lag om ändrad lydelse av 46 § utsökningslagen*.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsrådet Trygve Liljestrand.

I anledning av förslagen avgåvos följande yttranden av lagrådet och dess särskilda ledamöter.

Förslaget till lag om skiljemän.

1 §.

Lagrådet:

Den hänvisning, som förekommer i andra stycket av förevarande paragraf, avser de stadganden om inskränkningar i rätten att använda skiljemannaförfarandet, som upptagits i 11 § av lagen om arbetsdomstol och 11 § första stycket i 1923 års lag med vissa bestämmelser rörande hyra. Lika väl som hänvisning göres till dessa stadganden, borde i skiljemannalagen erinras om den avvikelse från lagen, som innefattas i andra stycket av sistnämnda paragraf, där den dispositiva karaktären av vissa skiljemannalagens stadganden upphäves med avseende å avtal, varigenom hyresvärd och hyresgäst utan klanderförbehåll överenskommit, att av hyresförhållandet härflytande framtida tvist skall hänskjutas till avgörande av skiljemän. Med den vidgade omfattning dessa hänvisningar till annan lagstiftning sålunda skulle erhålla torde de böra sammanföras med det stadgande av liknande art, som upptagits i 27 § av förslaget.

I 1 § tredje stycket föreslås, att ej blott anhängig rättegång angående viss tvist utan även pågående lagsökning skall förklaras i regel utgöra hinder för tvistens upptagande av skiljemän. Det kan då, vad lagsökning angår, frågas, om dylikt hinder föreligger redan när lagsökningsinlaga ingivits till överexekutor eller först då ansökningen, efter att hava upptagits av överexekutor, blivit delgiven den lagsökte; olika meningar hava yppats därom, vid vilkendera av de båda tidpunkterna ett lagsökningsmål blir anhängigt. Sammanställningen i förevarande stycke av lagsökning med rättegång — som ej är anhängig förr än stämningen delgivits — torde dock tillräckligt tydligt utmärka, att ett lagsökningsförfarande icke skall hindra skiljemän att pröva uppkommen tvist, såvida ej ansökningen delgivits sökandens motpart.

Från regeln, att rättegång eller lagsökning utesluter skiljedom, vill förslaget undantaga det fall, att anhängigheten av rättegången eller lagsökningsförfarandet visserligen ännu icke formellt upphört men skriftligt avtal träffats om nedläggande av den hos statsmyndighet pågående proceduren. Såsom skäl härför anföres allenast, att ett förbiseende av att dylikt nedläggande utgör förutsättning för skiljemäns behörighet att upptaga tvisten kunde föranleda, att skiljemännens dom bleve ogiltig. Denna omständighet bör dock enligt lagrådets mening icke få vara avgörande. Skulle, sedan skriftligt avtal träffats om nedläggande av ett mål vid domstol, skiljemän få upptaga samma tvist, innan det formella nedläggandet av rättegången ägt rum, kunde, i följd av försummelse att hos domstolen anmäla avtalet eller dröjsmål därmed, inträffa, att såväl domstol som skiljemän meddelade dom i saken. Särskilt om målet låge hos högre rätt, där tiden för utslags meddelande vanligen icke på förhand är för parterna känd, kan dylikt lätteligen hända. Då det torde vara ovisst, om ett dylikt avtal, som ingåtts *före* meddelandet av domstolens utslag, kan vid fråga om utslagets verkställande åberopas som hinder för verkställighet, synes för förslagets genomförande särskild bestämmelse härutinnan erfordras. Utan sådan bestämmelse torde kollisioner mellan skiljedomar och domstolsutslag knappast kunna undvikas. Lämpligheten av en dylik bestämmelse kan dock starkt ifrågasättas. Det kan icke anses överensstämma med god processuell ordning, att domstolarna, såsom skulle kunna bliva följden av förslagets ståndpunkt, föranledas att meddela utslag, vilka redan vid sin tillkomst äro utan all verkan. Med stöd av vad sålunda anförts hemställer lagrådet om uteslutande av den föreslagna modifikationen i den uti första punkten av 1 §:s tredje stycke upptagna regeln.

Justitieråden *Stenberg* och *Tiseli* samt regeringsrådet *Gärde*:

I andra punkten av 1 § tredje stycket bestämmes, att skiljemän ej må upptaga fråga, som blivit genom lagakraftgående beslut avgjord. Mot en sådan bestämmelse torde intet vara att erinra, såvitt därigenom förhindras, att en tvistefråga, varå ingånget skiljeavtal är tillämpligt men som till följd av parts underlåtenhet att åberopa avtalet blivit föremål för rättsligt avgörande, dock sedermera på grund av avtalet upptages till bedömande av skiljemän. Att i vidare mån stadga förbud i förevarande hänseende läser däremot icke böra ifrå-

gakomma. Vål torde det vara sällsynt, att den, till vilkens förmån en process utfallit, är villig att hänskjuta saken till förnyad prövning med risk att i större eller mindre mån förlora vad han vunnit. Det kan dock tänkas, att båda parterna — måhända till följd av ändrade förhållanden — enas i önskan att få sitt mellanhavande överlämnat till ny utredning och bedömning och att det här för vore tjänligt att anlita en av sakkunniga personer bestående skiljenämnd. Att i sådant fall utestänga dem från skiljemannavägen synes icke vara av andra hänsyn påkallat. Ifrågavarande bestämmelse bör därför enligt vår mening inskränkas i enlighet med vad nu anförts, varvid torde böra iakttagas, att under först angivna förutsättning skiljeavtalet förklaras vara förfallet beträffande den avsedda frågan. Därjämte må erinras, att den i förslaget använda termen »lagakraftätagande beslut» är för obestämd; det bör utsägas, att — såsom meningen lärer vara — fråga är om beslut av domstol eller i lagsökningssmål.

Justitierådet *Appelberg*:

I andra punkten av tredje stycket bestämmes, att skiljemän ej må upptaga fråga, som blivit genom lagakraftätagande beslut avgjord. Härmed torde, såvitt av motiven framgår, icke avses det fall, att frågan omfattas av ett tidigare träffat skiljeavtal, som parterna underlåtit att göra gällande i den försiggångna processen — i sådant fall lärer skiljeavtalet vara att anse såsom förfallet — utan endast att efter processen träffats skiljeavtal mellan parterna rörande den där avgjorda frågan. Det kan ifrågasättas, om stadgande i detta ämne är nödigt eller lämpligt. Det spörsmål, som där beröres, saknar uppenbarligen nämnvärd praktisk betydelse. Hava efter processen ändrade förhållanden inträtt, äro naturligtvis parterna i allt fall oförhindrade att till skiljemän hänskjuta frågan, vilken verkan dessa ändrade förhållanden må äga på parternas genom den föregående domen reglerade mellanhavande. Att den vinnande parten eljest skulle vara villig att hänskjuta en redan prövad fråga till nytt bedömande, är knappast tänkbart under annan förutsättning än att något nytt faktum framkommit, som skulle kunna föranleda återbrytande av den förra domen. Därest parterna i sådant fall funne det tjänligt att anlita skiljemän för frågans avgörande, synes icke föreligga tillräcklig anledning att av hänsyn till rättskraften förbjuda det. Någon bestämmelse motsvarande den nu behandlade har hittills ej funnits i skiljemannalagen, och detta förhållande torde ej hava visat sig vara till olägenhet. Det må ytterligare framhållas, att termen »lagakraftätagande beslut» är alltför obestämd och att man följaktligen, om ett stadgande i ämnet skall givas, torde vara nödgad att närmare angiva vilka beslut som här avses.

4 §.

Lagrådet:

Av den föreslagna avfattningen framgår icke med tydlighet, huruvida med stadgandet i denna paragraf avses att förbjuda inledande av skiljemannaförfarande här i riket jämväl i det fall, att part, som har hemvist utom riket, skulle

enligt reglerna i 10 kap. 1 § andra stycket rättegångsbalken kunna sökas vid svensk domstol. Det till stöd för stadgandet anförda motivet, vilket lagrådet finner bärande, synes leda till att i dylikt fall skiljemannaförfarande bör få äga rum här. Stadgandets avfattning torde i enlighet härmed böra något jämkas.

5 §.

Lagrådet:

Att den gällande lagen såsom jävsgrund upptager även det förhållandet, att skiljeman blivit dömd ovärdig att föra andras talan inför rätta, torde, i motsats till vad i motiven till förslaget anføres, knappast kunna tagas till intäkt för riktigheten av uppfattningen, att de utav parterna valda skiljemännen vore att betrakta såsom ombud envar för den part, som utsett honom. Nämdna påföljd medför ej blott den direkt åsyftade obehörigheten att vara rättegångsombud, utan i lagstiftningen har med densamma förknippats obehörighet i flera andra hänseenden. Sålunda må i detta sammanhang särskilt framhållas, att nämndemannens domarvärv ej får utövas av den, som förklarats ovärdig att inför rätta föra andras talan. Det skulle vid sådant förhållande förefalla inkonsekvent, om han skulle tillåtas att vara skiljeman, och lagrådet anser sig icke kunna biträda förslaget om uteslutande ur lagen av ifrågavarande skiljemanna jäv.

Om någon såsom sakkunnig avgivit utlåtande i fråga, som är eller kan väntas bliva föremål för rättstvist, torde han oftast hava så bundit sig vid en viss uppfattning, att det måste antagas för honom möta svårighet att, utsedd till skiljeman, med full objektivitet bedöma det föreliggande spörsmålet. Det synes därför vara skäl att för honom stadga jäv såsom skiljeman, vare sig han yttrat sig utom rättegång eller inför rätta. Då det är tvivelaktigt, om detta jäv med den avfattning, stadgandet därom erhållit, fått sådan räckvidd, som nu antytts, torde formuleringen böra ändras därhän, att det säges vara jäv, om skiljeman yttrat sig såsom sakkunnig »i tvistefrågan».

Bland de skärpningar av jäven, genom vilka avses att bereda ökade garantier för skiljemännens opartiskhet, är den, som innefattas i bestämmelsen under 8 i 5 §:s första stycke, den ojämförligt längst gående. Så önskvärt det än må vara, att utseendet av partiska skiljemän direkt motarbetas genom jäv av mera materiell natur, får det icke förbises, att den ifrågavarande nya bestämmelsen genom sin allmänna innebörd och obestämda avfattning är ägnad att medföra svårigheter och inkonsekvenser vid tillämpningen, så mycket mer som denna i stor utsträckning kommer att åvila personer, vilka sakna juridisk utbildning och erfarenhet. Det ligger ock nära till hands, att, sedan skiljedomen meddelats, den förlorande parten söker uppleta någon omständighet, på grund varav han med stöd av förevarande bestämmelse kan vid domstol yrka upphävande av skiljedomen. Ett dylikt förfarande är endast ofullständigt förebyggt genom stadgandet i andra stycket av 21 §, då med avseende å sådan omständighet, som kan tänkas hänförlig under 8 i 5 §, part ofta läser kunna göra gällande, att han icke före förhandlingens början ägt kännedom där-

om. Det synes emellertid icke omöjligt att i avsevärd mån undgå de med stadgandets föreslagna avfattning förenade olägenheterna utan att det ändamål, som man genom stadgandet velat vinna, väsentligen förfelas. Detta kan enligt lagrådets mening bäst ske så, att i stadgandet såsom exempel på däri avsedda omständigheter införas vissa av de förut i 5 § upptagna jävsanledningarna. Härav skulle framgå, att en omständighet för att kunna enligt det allmänna stadgandet under 8 åberopas såsom jäv måste vara jämförlig med de såsom exempel upptagna jäven, och stadgandet skulle sålunda till sin innebörd bliva mindre obestämt och icke giva allt för stort utrymme åt rent subjektiva förmodanden om partiskhet. De anledningar till jäv mot skiljeman, vilka sålunda borde såsom exempel införas i det under 8 upptagna stadgandet, synas vara: om han är parts vederdeloman eller uppenbara ovän, om han av någondera parten åtnjuter lön eller underhåll, om han lyder under någondera partens förmanskap, om han varit part behjälplig att förbereda eller utföra hans talan i saken eller om han mottagit eller betingat sig ersättning i strid mot vad i 23 § stadgas.

I fråga om den ordningsföljd, i vilken de olika jäven böra upptagas i lagen, synes sådan gruppering vara lämplig, att efter de absoluta jäven, angivna under 1 och 2 i förslaget och kompletterade med jäv bestående i ovärdighet att inför rätta föra andras talan, följa *först* de jävsanledningar, som hänföra sig till skiljemans förhållande till tvisten, nämligen jäven under 4 och 6 i förslaget, det senare utvidgat i enlighet med lagrådets hemställan, samt de under 7 nämnda jäv, vilka icke skulle överflyttas till den av lagrådet föreslagna grupp av jäv, som — avseende skiljemans förhållande till någondera parten — skulle allmänt karakteriseras därav, att särskild omständighet, ägnad att minska förtroendet till vederbörandes opartiskhet, förelåge, *därefter* skyldskaps- och svågerlagsjävet under 3 i förslaget samt nyssnämnda jävsgrupp och *slutligen* jävet under 9 i förslaget.

De skäl, som ligga till grund för undantagsbestämmelsen i andra styckets andra punkt, göra sig i allmänhet gällande även med avseende å tvister, som härröra ur annan statens verksamhet än den, som utövas av de s. k. affärsdrivande verken, exempelvis ur statsverksamhet, som står under ledning av armé- eller marinförvaltningen. Undantaget torde därför böra utsträckas att omfatta alla de fall, då vederbörande är anställd vid eller under den myndighet, vars verksamhet saken rör.

6 och 8 §§.

Lagrådet:

För det fall att skiljeavtalet innehåller, att tvist skall slitas av endast en skiljeman, men parterna ej nämnt honom och ej heller föreskrivit, hur han skall utses, stadgas dels i 6 § andra stycket, att det ankommer på parterna att gemensamt välja skiljemannen, och dels i 8 § andra stycket att därest de ej kunna enas om valet, skiljeavtalet skall vara förfallet, om ej annat av parterna bestämts. Vad sålunda skulle stadgas är tämligen självfallet och gäller otvivelaktigt redan enligt nuvarande lag, oaktat ingen direkt regel härom givits. Då

förslaget i övrigt icke reglerar den skiljenämndstyp, varom här är fråga, synas nämnda båda stadganden såsom överflödiga böra utgå. Tilläggas må, att desamma jämväl kunna föranleda missförstånd, då vad de innehålla uppenbarligen bör gälla icke blott när enligt avtalet skiljenämnden skall bestå av en person utan även när den skall bestå av två eller flera.

8 §.

Justitierådet *Stenberg*:

Här möter en fråga av stor betydelse för åstadkommande av dugliga skiljemän: vilka myndigheter skall det tillkomma att för möjliggörande av skiljemannaförfarandets genomförande utse skiljeman, då part undandrager sig att välja sådan eller skiljemän ej kunna enas om vem de skola utse att jämte dem bilda nämnden? Sådan befogenhet utövas enligt 1887 års lag av överexekutorerna. Redan vid lagens tillkomst voro emellertid meningarna delade i denna fråga; av många ansågos underrätterna och lantdomarna vara mera skickade att träffa ett gott val. Det måste också medgivas, att, såsom i motiven till förevarande förslag anföres, fog ej helt saknats för de anmärkningar, som ofta framställts mot det sätt, varpå överexekutorerna fullgjort sitt uppdrag. Förslagets författare har emellertid kommit till det resultatet, att överexekutorerna torde tills vidare böra bibehållas vid sin befattning med dessa ärenden.

Vid myndighets val av skiljeman är det av särskild vikt, att den valde, vilken ofta kommer att bliva skiljenämndens ordförande, besitter de speciella egenskaper, som göra honom lämplig att deltaga i avgörandet av en tvist av den art, som är i fråga. För bedömande av olika personers lämplighet härutinnan synas de, som själva utöva domarverksamhet, böra äga större förutsättningar än tjänstemän med administrativa funktioner, och den slentrianmässighet, som stundom ansetts utmärka överexekutorernas handhavande av nämnda ärenden, bleve, om uppgiften å landet anförtroddes åt domhavandena, här utesluten redan av den anledningen, att envar av dem i regel finge endast ett fåtal fall att behandla. Ej heller kan jag finna väsentlig vikt höra fästas vid den i motiven framförda erinran, att med det vid lantdomstolarna rådande vikariatsystemet det ej kunde förväntas, att erforderlig personkänedom och allmän erfarenhet alltid förefunnes hos dem, som där komme att handlägga dessa ärenden. Frånsett att nämnda system numera blivit begränsat, bör man kunna förutsätta, att en ung domarvikarie komme att taga den ordinarie domhavanden till råds i dylika fall. För min del anser jag mig alltså böra föreslå den ifrågavarande befogenhetens överflyttande å stadsdomstolar och lantdomare.

Skulle denna hemställan vinna avseende, bör motsvarande ändring vidtagas i 10 § första och tredje styckena, likasom avgörandet av fråga, huruvida skiljeman enligt sistnämnda stycke skall entledigas, bör förklaras tillkomma rätten eller domaren. Ävenledes påkallas ändringar i 12 och 25 §§.

Justitierådet *Appelberg* och regeringsrådet *Gärde*:

Ur de synpunkter, som av justitierådet *Stenberg* utvecklats, finna vi det principiellt riktigast, att den befattning med skiljemannaförfarandet, som enligt

gällande lag tillkommer överexekutor, överflyttades å domstol eller, å landet, domaren. Då emellertid, särskilt med nuvarande organisation av domstolarna, en dylik överflyttning icke kan väntas bliva av större praktisk betydelse, anse vi oss icke äga tillräcklig anledning att påyrka någon ändring av förslaget i denna del.

9 och 10 §§.

Lagrådet:

Enligt gällande lag göres i reglerna om utseendet av skiljemän och verkan av deras avgång m. m. skillnad i första hand mellan det fall, att skiljemännen nämnts i avtalet, och det fall, att så ej skett. Förslaget upprätthåller endast delvis denna skillnad. I 6 § avses såväl de fall, att skiljemännen nämnts i själva skiljeavtalet, som ock de, då parterna sedermera överenskommit, att viss eller vissa personer skola utgöra skiljenämnd. Tveksamt är, om detta icke kan anses hava gällt även enligt nuvarande lag; en dylik överenskommelse kan möjligen betraktas såsom ett fullständigande av skiljeavtalet eller modifikation däri. Anses emellertid ifrågavarande stadgande böra för undvikande av tvekan vid tillämpningen avfattas på förslaget sätt, återverkar denna omständighet på tolkningen av stadgandena i 9 och 10 §§. Den förra av dessa paragrafer avser endast skiljeman, som utsetts i skiljeavtalet; avlider eller avgår skiljeman, som väl ej utsetts i skiljeavtalet men om vilkens val parterna senare enat sig, skulle alltså icke denna paragrafs bestämmelser utan reglerna i 10 § bliva tillämpliga. Huruvida detta varit avsett, framgår ej av motiven. I allt fall synas övervägande skäl tala för att låta reglerna i 9 § gälla även skiljeman, om vilken parterna efter skiljeavtalets slutande enat sig.

Enligt ordalydelsen av 10 § gälla däri upptagna regler om alla andra skiljemän än dem, som nämnts i skiljeavtalet, alltså, utom skiljeman som utsetts av endera parten eller av andra skiljemän eller överexekutor, även skiljeman, varom parterna efter skiljeavtalets ingående enat sig eller som utsetts av någon utomstående, exempelvis någon myndighet eller institution. Att dessa regler icke böra få gälla beträffande skiljeman, om vilken parterna enat sig, sedan de slutit skiljeavtalet, är redan nämnt. I fråga om skiljeman, utsedd av någon utomstående, torde visserligen bestämmelserna i nuvarande lags 8 §, vilka i sak motsvara de i 10 § av förslaget upptagna, äga tillämplighet. Detta kan dock näppeligen hava varit avsett. Att därest dylik skiljeman avgått, kompletteringsvalet under vissa förutsättningar skall verkställas av överexekutor, överensstämmer säkerligen icke med parternas ursprungliga mening. Det ligger i sakens natur, att den myndighet, institution eller enskilda person, som valt skiljemannen, städse skall utse ersättare. Särskilda bestämmelser för dessa fall synas ej behövliga.

Det hemställes om ändringar i 9 och 10 §§ i enlighet med vad nu anförts.

11 §.

Lagrådet:

Beträffande sista punkten i andra stycket av denna paragraf må erinras, att redan av den grundläggande bestämmelsen i 1 § första stycket torde följa,

att parterna i en hos skiljenämnd anhängig tvist äga att inför skiljemännen enas att till dem hänskjuta annan fråga än den, som föranlett nämndens till-sättade. Detta behöver sålunda ej utsägas i 11 §. Däremot är här på sin plats ett stadgande, att skiljemännen må upptaga dylik fråga, ändå att till-lämpning av det om densamma träffade skiljeavtalet icke påkallats i den ord-ning, som i paragrafen föreskrives.

15 §.

Lagrådet:

Skiljemännen äga enligt förslaget anmoda sakkunnig att infinna sig inför skiljemännen för att höras i saken. Denna deras rätt är icke, såsom när det gäller vittne, gjord beroende av att åtgärden påkallats av part. Att skilje-männen sålunda skola vara berättigade att av eget skön ådraga part de ofta betydliga kostnader, som förorsakas av sakkunnigas tillkallande, finner lag-rådet icke riktigt. Då skiljemannaförfarandet äger sin grund i parternas av-tal och i de fall, där särskild sakkunskap för tvistens bedömande erfordras, parternas avsikt i allmänhet lärer hava varit att genom skiljenämndens sam-mansättning få detta behov tillgodosett, böra parterna äga att själva avgöra, vilken utredning de med hänsyn till kostnadsfrågan vilja prestera. Enahanda regel bör alltså i förevarande hänseende givas beträffande sakkunnig som i fråga om vittne.

Enligt lagrådets mening finnas däremot icke tillräckliga skäl att fränkänna skiljenämnden rätt att utan parts begäran anmoda den, som innehar skriftligt bevis, att hålla det skiljemännen tillhanda, åtminstone ej så vitt det är part, som innehar beviset. Någon utgift av betydenhet kan icke genom sådan åtgärd åsamkas parterna.

I formellt hänseende kan beträffande reglerna i första stycket anmärkas, att uttrycket vittne ej bör användas om den, som skall höras inför skiljenämnd, varest edgång ju ej kan komma i fråga.

17 och 18 §§.

Lagrådet:

Enligt förslaget skall liksom enligt gällande lag skiljeavtalet vara förfallet med avseende å den ifrågavarande tvisten, såvida ej skiljedom meddelats inom viss tid. När skiljedomen är att anse såsom meddelad finnes ej närmare an-givet i den gällande lagen, men avfattningen av 18 § i förslaget giver vid han-den, att skiljedomen skall anses vara meddelad först då den blivit tillgänglig för parterna. Detta lärer, såsom jämväl framhålles i motiven, ej innebära nå-gon saklig ändring. Även enligt gällande rätt torde skiljedomen, om den ock-så föreligger i fullständigt skick, icke vara att anse såsom meddelad, såframt den icke är för parterna att tillgå, låt vara att den i allmänhet kan presumeras hava blivit för dem tillgänglig, då dess uppsättande och undertecknande full-bordats.

Med hänsyn till avfattningen av förevarande paragrafer i förslaget skulle emellertid den uppfattningen kunna göras gällande, att skiljedomen icke kan anses hava tillhandahållits parterna, med mindre dessa erhållit meddelande,

när och var den vore att tillgå. För undvikande av denna icke avsedda tolkning synes *dels* 17 §:s andra punkt böra erhålla det innehåll, att skiljemännen böra så snart ske kan och senast omedelbart efter skiljedomens meddelande underrätta parterna, när och var den är att tillgå, *dels ock* bestämmelserna i 18 § böra jämkas så, att i förevarande hänseende uteslutande talas om skiljedomens meddelande.

20 och 21 §§.

Lagrådet:

Det lärer icke förefinnas någon tvekan därom, att enligt gällande rätt en skiljedom, som meddelats utan stöd av ett giltigt skiljeavtal, saknar verkan, även om den icke överklagas. Däremot synes tvivelaktigt, om detta fall är hänförligt under den i 15 § av skiljemannalagen upptagna nullitetsgrunden, att skiljemännen överskridit sitt uppdrag, eller om skiljedomens ogiltighet är att anse såsom en konsekvens av den i 1 § uttalade allmänna förutsättningen, att skiljemannaförfarandet skall vara grundat på ett skiljeavtal. I varje fall saknas uppenbarligen, om giltigt skiljeavtal ej förelegat, den i 46 § utsökningslagen enligt dess nuvarande lydelse för skiljedoms verkställbarhet stadgade förutsättningen, att parterna finnas hava under skiljemännen skjutit den fråga, varom skiljemännen dömt.

I det remitterade förslaget har av skäl, som lagrådet finner giltiga, från nullitetsgrunderna till klandergrunderna överflyttats nyssberörda omständighet, att skiljemännen överskridit sitt uppdrag, men, såvitt av motiven framgår, lärer näppeligen hava avsetts annat än att såsom hittills skiljedom skall vara ogiltig utan klander i det fall, att något giltigt skiljeavtal ej förelegat. Det torde emellertid kunna ifrågasättas, om icke även denna omständighet bör — såsom skett i den gällande norska lagen — hänföras till klandergrunderna. Visserligen kan det synas väl strängt att fordra, att part i exempelvis det fall, att någon fullkomligt obehörigt å hans vägnar ingått skiljeavtal, skall för att icke bliva bunden av skiljedomen nödgas att inom viss tid efter erhållen del av densamma instämma klandertalan. Men dylika fall lära vara så sällsynta, att de i förevarande hänseende nästan sakna betydelse. För de fall åter, då giltigheten av ett föreliggande skiljeavtal är mer eller mindre omtvistlig, äga de skäl tillämplighet, vilka i motiven anförts för överflyttande till klandergrunderna av den omständigheten, att skiljemännen överskridit sitt uppdrag. Lagrådet hemställer därför, att under 1 i 21 § första stycket måtte bland klandergrunderna upptagas även det fall, att giltigt skiljeavtal ej förelegat.

Därest emellertid ifrågavarande omständighet icke anses böra hänföras till klandergrunderna, torde den, särskilt med hänsyn till den föreslagna ändringen av 46 § utsökningslagen, böra uttryckligen upptagas bland nullitetsgrunderna i förslagets 20 §.

Vid bifall till vissa inom lagrådet framställda förslag till ändringar i 1 § tredje stycket, böra motsvarande ändringar vidtagas i 20 § första stycket under 2.

Även om skiljeavtalet avsett en fråga av tvistemåls beskaffenhet, varom förlikning kan träffas, är det icke uteslutet, att skiljedomen får sådant innehåll, att dess verkställande skulle strida mot en materiell rättsregel av tvingande natur. Huruvida denna omständighet skall anses äga någon inverkan å skiljedomens giltighet, lämnas av förslaget, liksom av nu gällande skiljemannalag, obesvarat. Att detta spörsmål vid tillkomsten av 1887 års lag icke beaktats, torde kunna förklaras därav, att det först är på senare tid som bestämmelser av ovan angivna innebörd i någon större utsträckning upptagits i vår civil-lagstiftning. Saknaden i skiljemannalagen av stadgande i detta ämne har, uppenbarligen på grund av sist angivna förhållande, icke ännu gjort sig praktiskt känd; och med hänsyn härtill finner sig lagrådet, som anser frågan ej kunna utan mera ingående undersökning upptagas till behandling, icke böra framställa någon anmärkning mot förslaget på denna punkt.

23 §.

Lagrådet:

Med avvikelse från nu gällande rätt tillerkänner förslaget i denna paragraf skiljemännen befogenhet, om ej annat överenskommits med parterna, att i skiljedomen fastställa beloppet av den ersättning, som tillkommer skiljemännen för deras arbete och omkostnader. Skiljemännens avgörande i denna del är dock av annan natur än bedömandet av själva tvistefrågan. Under det att beträffande denna fråga skiljedomen icke på materiella grunder kan överklagas, har skiljemännens beslut i fråga om deras ersättning, såsom i förslagets motiv framhålles, mera karaktären av ett förslag, som blir gällande under förutsättning, att part däremot ej inlägger gensaga. I överensstämmelse med denna åsikt har i paragrafens tredje stycke medgivits part, som ej nöjes åt skiljemännens beslut, att inom viss tid från erhållen del av skiljedomen instämna klander till domstol, varjämte föreskrivits, att i skiljedomen skall intagas tydlig hänvisning om vad part har att iakttaga, därest han vill klandra beslutet.

Enligt lagrådets uppfattning innebär förslaget i allt väsentligt en godtagbar lösning av nu omhandlade spörsmål; dock torde vissa jämkningar vara påkallade. Sålunda må framhållas, att rätt till talan mot skiljemännens beslut enligt förslaget tillkommer allenast part, varemot denna utväg icke står öppen för skiljeman, som i överensstämmelse med de flesta skiljemännens mening erhållit sitt anspråk på ersättning till någon del ogillat. De skäl, som legat till grund för förslagets ståndpunkt härutinnan, framgå icke av motiven. Med karaktären av den prövning av dessa frågor, som tillkommer skiljenämnden, torde emellertid vara mest överensstämmande, att rätt till talan i förevarande fall tillerkännes skiljeman. Tiden för talans anhängiggörande bör i detta fall räknas från skiljedomens meddelande, och intagande i skiljedomen av hänvisning angående talans fullföljd torde icke erfordras. Vidare är att märka, att, ehuru talan angående skiljemännens ersättning är av helt annan innebörd än den i 21 § behandlade klandertalan, densamma likväl i lagtexten be-tecknats som »klander». Då enligt förslaget icke i skiljedomen skall inta-

gas underrättelse om vad part, som enligt 21 § vill klandra skiljedomen, har att iakttaga, skulle en jämlikt ifrågavarande paragrafs tredje stycke meddelad hänvisning, vari nämnda beteckning förekommer, kunna föranleda den missuppfattningen, att någon rätt till klander av själva skiljedomen icke stode parten till buds. Till undvikande härav torde bestämmelsen böra något omformuleras, varvid ordet »klander» bör utbytas mot »talan».

Med stöd av vad sålunda anförts hemställer lagrådet, att tredje stycket erhåller det innehåll, att om part ej nöjes åt skiljemännens beslut angående dem tillkommande ersättning, han må draga frågan under domstols prövning, såframt han instämmer sin talan inom nittio dagar från det han fick del av skiljedomen, att enahanda rätt tillkommer skiljeman i vad angår av honom framställt ersättningsanspråk, dock att tiden, inom vilken sådan talan må instämmas, skall räknas från skiljedomens meddelande, samt att i skiljedomen skall lämnas tydlig hänvisning om vad part, som vill föra talan mot beslutet, har att iakttaga.

Därest endast den ena parten i en genom skiljedom avgjord tvist instämmer talan mot skiljemännens beslut angående dem tillkommande ersättning och domstolen finner ersättningen böra nedsättas, torde med den avfattning förslaget erhållit domen böra innehålla, att, såvitt kändeparten angår, skiljemännen icke äro berättigade till ersättning med högre belopp än det domstolen funnit skäligt. En sådan dom kan, till följd av bestämmelsen om solidariskt ansvar för parterna, hava en mindre tillfredsställande inverkan å den andra partens ställning i fråga om ersättningen. Om t. ex., efter det skiljedomen ålagt parterna att till skiljemännen solidariskt gälda 500 kronor och förklarat, att parterna skola sig emellan ansvara envar för hälften av ersättningen, domstolen till 300 kronor nedsätter beloppet av den ersättning, för vilken kändeparten skall svara gent emot skiljemännen, lärer följderna härav bliva, att den andra parten, hos vilken skiljemännen fortfarande kunna uttaga 500 kronor, härav icke kan i regressväg av kändeparten erhålla ersättning med mer än hälften av 300 kronor eller 150 kronor. Den ena partens talan har således för den andra medfört, att hans slutliga utgift ökats från 250 till 350 kronor. För undvikande av dylika stötande resultat och då i sådana fall, varom här är fråga, med billigheten torde bäst överensstämma, att anställd talan skall gälla även för part, som ej deltagit i densamma, synes ett stadgande härom böra införas i tredje stycket av förevarande paragraf.

25 §.

Lagrådet:

På grund av stadgandet i första punkten av förevarande paragrafs första stycke har part, som är missnöjd med skiljemännens beslut angående dem tillkommande ersättning och av sådan anledning vill föra talan mot detsamma, att instämma en var av skiljemännen till den domstol, varunder denne lyder. Ifrågavarande stadgande torde väl icke utgöra hinder för tillämpning i förekommande fall av bestämmelsen i 10 kap. 7 § rättegångsbalken, och synes

alltså, för den händelse i beslutet icke utsatts vad varje skiljeman har att bekomma av det fastställda ersättningsbeloppet, part, som är missnöjd med detta, äga att i ett mål instämma talan mot samtliga skiljemän. Har däremot i beslutet särskilt ersättningsbelopp bestämts för varje skiljeman — och detta kommer säkerligen, om förslaget upphöjes till lag, att bliva det vanliga — lärer part, som är missnöjd med ersättningsbeloppens storlek, vara nödsakad att, om skiljemännen lyda under olika domstolar, föra lika många rättegångar som skiljemännen till antalet äro. Om man beaktar, att fastställandet av ersättningarna verkställts av skiljemännen själva och, när talan mot beslutet förts, närmast är att anse endast som ett av dem avgivet förslag, synes emellertid föga rimligt att ålägga part, vilken finner de fordrade ersättningsbeloppen för höga, en sådan börda i processuellt avseende, som den föreslagna lagen skulle medföra, och detta i all synnerhet som grunderna för den förda talan i vanliga fall torde vara enahanda, evad det gäller den ene eller den andre skiljemännens ersättning. Med det sätt, på vilket enligt 23 § i förslaget proceduren för bestämmandet av den skiljemännen tillkommande ersättningen blivit ordnad, torde i själva verket bäst överensstämma att förläna viss domstol behörighet att ensam upptaga fråga om dylik ersättning. Gillas vad lagrådet förordat därom, att även skiljeman må äga föra talan i ersättningsfrågan, synes behovet av ett enhetligt forum för mål, avseende talan mot skiljemäns beslut om ersättning åt dem själva, än starkare framträda.

Tveksamt är, vilken av de domstolar, som härvidlag kunna komma i fråga, man lämpligen bör stadga såsom forum för talan av nu nämnd beskaffenhet. Lagrådet anser emellertid övervägande skäl tala för att man väljer domstolen i den ort, där skiljedomen meddelats, och hemställer förty om ändring av den föreslagna paragrafen i enlighet härmed. Då det kan inträffa, att skiljedomen ej utmärker, å vilken ort den meddelats, är måhända nödigt att tillägga en regel för detta fall; denna bör då enligt lagrådets mening innehålla, att i nu nämnd händelse domen skall anses meddelad å den ort, varest skiljemännen sist sammanträtt.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 46 § utsökningslagen.

Lagrådet:

Då enligt den nuvarande lydelsen av förevarande paragraf för verkställighet å skiljedom förutsättes, att parterna finnas hava under skiljemännen skjutit den fråga, varom skiljemännen dömt, följer därav, såsom lagrådet framhållit vid 20 och 21 §§ i förslaget till skiljemannalag, att överexekutor skall vägra verkställighet, om giltigt skiljeavtal ej förelegat. Detta fall torde också enligt den föreslagna lydelsen av 46 § utsökningslagen bliva med avseende å verkställigheten tillfredsställande reglerat om, såsom lagrådet föreslagit, fallet *uttryckligen* hänföres antingen under klandergrunderna eller under nullitetsgrunderna. Därest åter icke någotdera förslaget godkännes, synes önskvärt, att förevarande paragraf jämkas så, att därav tydligt framgår, att för verkställighet fordras förefintlighet av ett giltigt skiljeavtal.

Vid 23 § i förslaget till lag om skiljemän har lagrådet förordat, att man må berättigas att föra talan mot skiljedomen i vad därigenom hans språk på ersättning blivit ogillat. Då dylik talan icke bör fördröja uttagan av utdömda ersättningar till skiljemän samt skiljeman uppenbarligen skall äga att föra talan mot skiljedomen i vad därigenom ersättning andra skiljemän, synes — om lagrådets nyssnämnda framställning beaktas andra punkten av andra stycket i förevarande paragraf böra så jämkas, att vad däri säges om talan mot skiljedomen uttryckligen begränsas till att avse *parts* talan däremot.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 22 mars 1929.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, WOHLIN, BESKOW, LUNDAVIK, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bissmark, anmäler lagrådets den 21 mars 1929 avgivna utlåtande över det den 8 februari 1929 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om skiljemän* och *lag om ändrad lydelse av 46 § utsökningslagen*.

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden:

Förslaget till lag om skiljemän.

»Lagrådet har ansett, att hänvisningen i förslagets 1 § andra stycke bör omfatta jämväl andra stycket i 11 § av 1923 års lag med vissa bestämmelser rörande hyra, samt att med den vidgade omfattning hänvisningen vid bifall härtill skulle erhålla densamma borde sammanföras med stadgandet i förslagets 27 §. Jag finner lagrådets erinran följdriktig. Då emellertid tvekan icke läser kunna råda därom, att de rörande såväl kollektivavtal som hyresavtal givna specialstadgandena gälla framför de allmänna bestämmelserna i skiljemannalagen, ändå att dessa tillkommit senare, förordar jag, att hänvisningen i dess helhet utgår. Av motsvarande skäl torde jämväl 27 § kunna utslutas.

1 §.

Lagrådet har vidare vid denna paragraf hemställt om uteslutande av den i tredje stycket första punkten upptagna modifikationen i regeln, att pågående rättegång eller lagsökning utesluter skiljedom. Såsom skäl härför framhåller lagrådet vikten därav att kollisioner mellan skiljedomar och domstolsutslag undvikas. Då jag finner skäl tala för modifikationens bibehållande så till vida, att rättegång icke bör hindra skiljemannaförfarande, där anmälan om målets nedläggande skett hos rättens ordförande, och då den av lagrådet framställda erinran icke träffar ett sålunda modifierat stadgande, har jag låtit ändra paragrafen i enlighet härmed. Härav påkallas jämkning jämväl i förslagets 20 § punkt 2.

Jag ansluter mig till den inom lagrådet vid denna paragraf på angivna grunder uttalade uppfattning, att stadgandet i tredje stycket andra punkten kan utgå.

- 4 §. På de av lagrådet vid 4 § anförda skäl finner jag orden 'av sådan anledning' kunna utgå.
- 5 §. Jag biträder lagrådets förslag att såsom jävsgrund i 5 § upptaga även det förhållandet, att skiljeman blivit dömd ovärdig att föra andras talan inför rätta.
- Ej heller har jag något att erinra emot att i den föreslagna punkten 6 ordet 'däri' utbytes mot 'i tvistefrågan'.
- Vidkommande åter de jäv, som avse att bereda ökade garantier för skiljemännens opartiskhet, må framhållas, att ett av de främsta syftemålen med den av riksdagen begärda allmänna revisionen av skiljemannalagen varit att genom lagstiftningens medverkan erhålla sådana garantier. Ur denna synpunkt torde den i punkten 8 upptagna allmänna jävsgrunden vara av ej ringa betydelse, ej minst därigenom, att densamma kan förväntas avhålla personer, som själva äro medvetna om att omständigheter föreligga av beskaffenhet att göra dem mer eller mindre jäviga, från att mottaga skiljemannauppdrag. Den av lagrådet förordade ändringen skulle otvivelaktigt ej oväsentligt inskränka stadgandets tillämplighet. På nu anförda grunder och då de av lagrådet framförda betänkligheterna mot stadgandets allmänna avfattning icke synas mig böra tillmätas avgörande betydelse, anser jag mig icke böra biträda lagrådets hemställan i denna del.
- Lagrådets förslag med avseende å de olika jävens gruppering giver jag min anslutning, liksom jag biträder lagrådets erinran med avseende å paragrafens näst sista stycke beträffande jäv i sak, däri kronan är part.
- 6 och 8 §§. På de av lagrådet vid 6 och 8 §§ anförda skäl finner jag mig kunna föreslå uteslutandet av bestämmelserna om enmansskiljenämnd.
- 8 §. En ledamot av lagrådet har vid denna paragraf hemställt om överflyttande till rätten i stad och domaren på landet av den överexekutor enligt förslaget, liksom enligt gällande rätt, tillkommande befogenhet att för vissa fall utse skiljeman. Två ledamöter av lagrådet hava ansett den sålunda föreslagna överflyttningen ur principiell synpunkt riktig men, under framhållande av att en sådan överflyttning, särskilt med nuvarande organisation av domstolarna, icke kunde väntas bliva av större praktisk betydelse, ej ansett sig böra påyrka någon ändring av förslaget i denna del. Såsom av motiven till sakkunnigförslaget framgår har den sakkunnige själv varit tveksam beträffande denna fråga. På de av honom anförda skäl anser jag mig böra stå fast vid förslagets ståndpunkt.
- 9 och 10 §§. Vid 9 § har lagrådet funnit övervägande skäl tala för att låta de där givna reglerna gälla — icke allenast den, som nämnts i själva skiljeavtalet — utan jämväl skiljeman, om vilken parterna efter skiljeavtalets slutande enat sig. Jag kan icke ansluta mig härtill. I förra fallet lærer skiljemannauppdragets anförtroende åt den i avtalet nämnde skiljemannen av parterna närmast uppfattas såsom en förutsättning för skiljeavtalets bestånd; avgår skiljemannen,

brister alltså en förutsättning för avtalet och det bör till följd därav förfalla. I senare fallet torde parterna icke hava åsyftat en sådan verkan av skiljemans avgång utan snarare ett tillämpande av skiljeavtalets ursprungliga bestämmelser.

Vid 10 § har lagrådet anmärkt, att paragrafen enligt ordalydelsen avser jämväl det fall, då skiljeman utsetts av någon utomstående, exempelvis myndighet eller institution, och därvid framhållit, att det fastmera låge i sakens natur, att den som valt skiljeman — och icke överexekutor — utsåge ersättare. Särskilda regler syntes lagrådet dock icke erfordras. Jag finner väl lagrådets anmärkning, principiellt sett, grundad. Enligt lagrummet skall emellertid avvikelse från regeln ske, så snart parterna annorlunda överenskomma. Det lärer få förutsättas, att i allmänhet överenskommelse träffas, och skiljedomsinstitut hava ofta i sina stadgar intagna bestämmelser om sättet för skiljenämndens komplettering i händelse av skiljemans avgång. Ej heller har erfarenheten ådagalagt något behov av ändring på denna punkt i gällande, med remissförslaget överensstämmande lagstiftning, sedan denna år 1919 ändrats i syfte att undanröja påtalade möjligheter till obstruktion. På grund härav och då den av lagrådet anvisade utvägen att helt utmönstra dessa fall ej synes mig tillfredsställande, har jag funnit vad lagrådet härutinnan anfört icke böra föranleda ett frångående av förslagets ståndpunkt.

Lagrådets erinran beträffande 11 § sista punkten lärer böra föranleda en redaktionell jämkning. 11 §.

Lagrådet har vid 15 § icke funnit riktigt, att skiljemännen berättigas att av eget skön inkalla sakkunnig för att höras i saken, samt hemställt om sådan ändring, att dylik åtgärd icke må vidtagas, med mindre den av part påkallats. Inom teorien har enstämmigt ansetts att domstol, när den finner sig sakna erforderliga förutsättningar för att bedöma en fråga, som tarvar särskilda insikter av vetenskaplig eller annan art, äger själmant hänvända sig till sakkunnig för att erhålla hans yttrande. I praxis begagna sig domstolarna ofta härav då sakkunnigutlåtande står att erhålla från offentlig myndighet, institution eller akademi, som utan kostnad för parterna avgiver utredning. Samtliga äldre och nyare processreformförslag tillerkänna domstolarna rätt att anlita sakkunnig oavsett om kostnad för parterna därav uppkommer. Den omständigheten att befogenheten att tillkalla sakkunnig av domstolarna utomordentligt sällan utnyttjas, när kostnad därav skulle uppkomma för parterna, lärer ej med nödvändighet föranleda, att skiljemännen icke nu tillerkännes en dylik rätt. Väl kan det sägas, att inom en skiljenämnd ofta företrädes den sakkunskap, som kan erfordras för den speciella tvistefrågan. Så är emellertid ingalunda alltid fallet. På grund härav och då i skiljemannaförfarandets natur ligger, att en vidsträckt befogenhet med avseende å utredningens förebringande bör tillkomma skiljemännen, har jag funnit vad lagrådet anfört icke innefatta tillräcklig grund att i denna del frångå det remitterade förslaget.

Lagrådets hemställan om utsträckt befogenhet för skiljenämnd att infordra skriftligt bevis finner jag mig böra biträda. En sådan vidgad befogenhet synes mig ock kunna i skiljemannaförfarandet lämpligen utsträckas att gälla jämväl

'vittnes' inkallande, självfallet under förutsättning att parterna ej annorlunda bestämma.

På sätt lagrådet föreslagit synes ordet 'vittne' i första stycket av 15 § icke där böra komma till användning.

17 och 18 §§. Jag ansluter mig till lagrådets förslag om jämkning av bestämmelserna i 17 och 18 §§ med avseende å skiljedoms meddelande.

20 och 21 §§. Vad lagrådet anfört vid 20 och 21 §§ finner jag icke böra föranleda annan ändring i det remitterade förslaget än att bland nullitetsgrunderna i 20 § upptages jämväl det fall, att giltigt skiljeavtal ej förelegat, varjämte — i anslutning till min ståndpunkt beträffande sista stycket i 1 § — punkten 2 i förslagets 20 § torde böra jämkas.

23 §. De av lagrådet vid 23 § föreslagna bestämmelser angående rätt jämväl för skiljeman att draga under domstols prövning skiljenämndens beslut angående av honom framställt ersättningsanspråk finner jag mig böra biträda. Jag har tillika ansett det böra uttryckligen i paragrafen utsägas, att, om skiljemännen i skiljedomen fastställa ersättningens belopp, det skall ske särskilt för varje skiljeman.

Lagrådet har ansett, att i 23 § bör upptagas ett stadgande av innehåll, att av part anställd talan mot skiljemännens beslut angående dem tillkommande ersättning skall gälla även för part, som ej deltagit i densamma. Den av lagrådet till stöd härför anförda motiveringen, vilken jag anser mig kunna biträda, synes mig dock icke påkalla ett stadgande av längre gående räckvidd än att en part icke skall kunna få sättas i en ogynnsammare ställning än om talan i ersättningsfrågan icke förts.

Förslagets 23 § i dess sålunda vidgade omfattning har synts mig böra uppdelas på två paragrafer, varav påkallas viss omparagrafering.

25 § (26 §). Med den ståndpunkt jag intagit beträffande skiljemans rätt att draga ersättningsfrågan under domstols prövning anser jag mig böra förorda lagrådets förslag om upptagande i 25 § (26 §) av den regeln, att forum för talan, varom här är fråga, skall vara domstolen i den ort, där skiljedomen meddelats.

27 §. Av skäl, som anförts vid 1 §, torde det remitterade förslagets 27 § kunna utgå.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 46 § utsökningslagen.

Då jag vid 21 § i förslaget till skiljemannalag förordat, att såsom nullitetsgrund skall upptagas jämväl den omständigheten, att giltigt skiljeavtal ej förelegat, erfordras icke, på sätt lagrådet jämväl framhållit, någon jämkning av förevarande förslag i syfte att klarlägga, att för verkställighet fordras förefintlighet av ett giltigt skiljeavtal.

På sätt lagrådet hemställt synes mig andra punkten av andra stycket i förevarande paragraf i utsökningslagen böra så jämkas, att vad däri säges om talan mot skiljedomen uttryckligen begränsas till att avse *parts* talan däremot.

I enlighet med vad jag sålunda anført har jag vidtagit erforderliga ändringar i det förslag, som förelades lagrådet till granskning, i samband varmed jämväl vissa jämkningar av formell art skett.»

Föredraganden hemställer, att det sålunda utarbetade förslaget till *lag om skiljemän* och *lag om ändrad lydelse av 46 § utsökningslagen* måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

H. Stefenson.